

ครอบครัว การสื่อสาร และสุขภาวะจิตใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
จังหวัดกาญจนบุรี

ฐิตินันท์ ฝวนิล

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (วิจัยประชากรและสังคม)
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล
พ.ศ. 2556

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยมหิดล

วิทยานิพนธ์

เรื่อง

ครอบครัว การสื่อสาร และสภาวะจิตใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย
จังหวัดกาญจนบุรี

.....
ไต้มนันท์ ศิวนิล

นายไต้มนันท์ ศิวนิล

ผู้วิจัย

.....

.....
ผู้ช่วยศาสตราจารย์พิมลพรรณ อิศรภักดี, Ph.D.

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

.....

.....
ผู้ช่วยศาสตราจารย์กาญจนา ตั้งชลทิพย์, Ph.D.

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม

.....

.....
ศาสตราจารย์บรรจง มไหสวริยะ,

พ.บ., ว.ว. ออร์โทปิดิกส์

คณบดี

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล

.....

.....
ผู้ช่วยศาสตราจารย์สุชาดา ทวีสิทธิ์, Ph.D.

ประธานหลักสูตร

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาวิจัยประชากรและสังคม

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม

มหาวิทยาลัยมหิดล

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณา ความช่วยเหลือ และการเอาใจใส่เป็นอย่างดียิ่งจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิมลพรรณ อิศรภักดี อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก ที่คอยให้คำปรึกษา คำแนะนำ พร้อมทั้งประสบการณ์ด้านวิชาการและด้านอื่นๆ มาโดยตลอด จนทำให้การศึกษาระดับมหาบัณฑิตบรรลุได้ตามที่คาดหวังไว้ ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา ตั้งชลทิพย์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม อาจารย์ ดร.อรนัศดา ชินศิริ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.คุณฐิติ เจริญสุข และศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.เบญจมา ยอดคำเนิน-แอ็ดติกัจ ที่ให้ความกรุณาเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์พร้อมให้ข้อเสนอแนะต่างๆ อันเป็นประโยชน์ยิ่ง ขอขอบพระคุณคณาจารย์สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล คณาจารย์คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และคณาจารย์คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ที่มอบวิชาความรู้อันมีค่าสั่งสมตลอดระยะเวลาการศึกษาที่ผ่านมา รวมถึงคุณกรณิฐา ศรี เจ้าหน้าที่บัณฑิตศึกษา คุณดวงวิไล ไทยแท้ เจ้าหน้าที่ห้องสมุด คุณพิงพิศ ชัยภักดี คุณน้ำฝน บัวพันธ์ รวมถึงเจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยประชากรและสังคม ที่คอยช่วยเหลือแนะนำเสมอมา ขอขอบพระคุณครอบครัว พ่อ แม่ คุณยาย พี่สาว น้องชาย และคุณธนาภิจ ชวบุญชุม ที่ให้การสนับสนุนคอยดูแลใส่ใจและให้กำลังใจมาโดยตลอด

ในการนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณในความอนุเคราะห์ติดต่อประสานงานและอำนวยความสะดวกเป็นอย่างดีของอาจารย์สมศักดิ์ มงคลเจริญ รองผู้อำนวยการ โรงเรียนไทรโยคมนตรีกาญจน์วิทยา และอาจารย์โอภาส เจริญเชื้อ ผู้อำนวยการโรงเรียนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระศรีนครินทร์ จังหวัดกาญจนบุรี รวมทั้งคณาจารย์และนักเรียนกลุ่มตัวอย่างทุกท่านที่เสียสละเวลาอันมีค่าให้ความร่วมมือเข้าร่วมกิจกรรมและให้ข้อมูลการวิจัยครั้งนี้เป็นอย่างดี

การวิจัยครั้งนี้มีอาจสำเร็จลุล่วงไปได้หากไม่ได้รับการสนับสนุนจากสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ที่มอบทุนสนับสนุนการศึกษา The Wellcome Trust-IPSR Graduate Scholarship ในปีการศึกษา 2552-2553 และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่ให้โอกาสและมอบทุนวิจัยมหาบัณฑิต สกว. ด้านมนุษยศาสตร์-สังคมศาสตร์ (TRF MASTER RESEARCH GRANTS: TRF-MAG) ประจำปีงบประมาณ 2555 เพื่อการวิจัยครั้งนี้

ฐิตินันท์ พิวนิล

ครอบครัว การสื่อสาร และสุขภาวะจิตใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดกาญจนบุรี
FAMILY, COMMUNICATION, AND MENTAL WELL-BEING AMONG HIGH SCHOOL
STUDENTS IN KANCHANABURI PROVINCE

ฐิตินันท์ วัฒนิต 5236704 PRPR/M

ศศ.ม. (วิจัยประชากรและสังคม)

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : พิมลพรรณ อิศรภักดี, Ph.D., กาญจนา ตั้งชลทิพย์, Ph.D.

บทคัดย่อ

การศึกษาครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยครอบครัว การสื่อสาร โทรคมนาคม และสุขภาวะจิตใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อายุระหว่าง 15-19 ปี ในจังหวัดกาญจนบุรี การศึกษาวิจัยเชิงปริมาณใช้เทคนิคการสุ่มตัวอย่างอาศัยหลักความน่าจะเป็นโดยใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลนักเรียนจำนวน 1,074 คน ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างนักเรียนจำนวน 12 คน โดยดำเนินการเก็บข้อมูลนักเรียนใน 3 โรงเรียน ช่วงปีการศึกษา 2555 ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยครอบครัวและการสื่อสาร โทรคมนาคมสัมพันธ์กับสุขภาวะจิตใจของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จากการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุและการวิเคราะห์เนื้อหาจากการวิจัยเชิงคุณภาพพบว่า ความสัมพันธ์ในครอบครัวมีความสำคัญมากกว่าปัจจัยอื่นๆ ในการอธิบายความผันแปรของสุขภาวะจิตใจของนักเรียน โดยนักเรียนที่มีความสัมพันธ์ในครอบครัวด้านการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสมและสมาชิกครอบครัวมีการแสดงออกซึ่งความรักและความเอื้ออาทรต่อกันจะเป็นผู้ที่มีสุขภาวะจิตใจที่ดี ส่วนการเสพติดอินเทอร์เน็ตนับว่าเป็นอีกหนึ่งปัจจัยในกลุ่มการสื่อสาร โทรคมนาคมที่พบว่ามีความสัมพันธ์กับสุขภาวะจิตใจทั้งในภาพรวมและการเกิดภาวะซึมเศร้าของเด็กนักเรียน โดยการเสพติดอินเทอร์เน็ตมากจะสัมพันธ์กับการมีสุขภาวะจิตใจโดยรวมไม่ดีและเพิ่มการเกิดภาวะซึมเศร้า ผลการศึกษาครั้งนี้จึงสนับสนุนการสร้างสัมพันธภาพที่ดีในครอบครัว ส่วนการศึกษาในอนาคตควรมีการพัฒนาดัชนีชี้วัดความสัมพันธ์ครอบครัวให้สอดคล้องกับบริบทกิจกรรมและวิถีชีวิตประจำวันในแต่ละครอบครัวต่อไป

คำสำคัญ : ครอบครัว/ การสื่อสาร/ สุขภาวะจิตใจ/ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย/ กาญจนบุรี

FAMILY, COMMUNICATION, AND MENTAL WELL-BEING AMONG HIGH SCHOOL STUDENTS IN KANCHANABURI PROVINCE

TITINAN PEWNIL 5236704 PRPR/M

M.A. (POPULATION AND SOCIAL RESEARCH)

THESIS ADVISORY COMMITTEE : PIMONPAN ISARABHAKDI, Ph.D.,
KANCHANA TANGCHONLATIP, Ph.D.

ABSTRACT

The objective of this study is to examine the association between family factors, communication factors, and mental well-being among high school students aged 15–19 in Kanchanaburi Province, Thailand. This quantitative study was carried out using the probability sampling technique and a questionnaire was used for data collection from 1,074 students. Qualitative research methods were used, and 12 students were interviewed. Data were collected from high school students in three schools during the 2012 academic year. The analysis shows that family and communication factors significantly affect high school students' mental well-being. Based on regression analysis and qualitative content analysis, family relationships factors are more important than other factors in explaining the variations in students' mental well-being. Regarding the family relationships domains, those who reported a high level of compliance with the appropriate roles within the family and a high level of expression of love and caring for each other had good mental well-being. Addiction to the Internet is the one communication factor that is associated with students' mental well-being. Regarding Internet addiction factors, students with a high level of addiction had low mental well-being and a high level of depression. The results of this study support building positive (good) family relationships. In future studies, family relationship indicators should be developed in the context of activities and lifestyle of the family in each region.

KEY WORDS: FAMILY / COMMUNICATION / MENTAL WELL-BEING / HIGH SCHOOL STUDENT / KACHANABURI PROVINCE

125 pages

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ค
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
สารบัญตาราง	ฉ
สารบัญแผนภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญ	1
1.2 คำถามการวิจัย	4
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย	4
1.4 ขอบเขตการวิจัย	4
1.5 นิยามศัพท์	4
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม	6
2.1 ครอบครั้ว	6
2.1.1 แนวคิดครอบครั้วอยู่ดีมีสุข	6
2.1.2 การสื่อสารของครอบครั้ว	7
2.1.3 รูปแบบการสื่อสารภายในครอบครั้ว	8
2.2 พฤติกรรมการสื่อสารโทรคมนาคม	10
2.2.1 ปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมการสื่อสารโทรคมนาคม	11
2.2.2 บทบาทของครอบครั้วในด้านการสื่อสารโทรคมนาคม	13
2.2.3 ผลกระทบจากพฤติกรรมการสื่อสารโทรคมนาคม	14
2.2.4 การเสพติดการสื่อสารโทรคมนาคม	15
2.3 สุขภาวะจิตใจ	17
2.4 สมมติฐานการศึกษา	21
2.5 กรอบแนวคิดการศึกษา	21

สารบัญ (ต่อ)

		หน้า
บทที่ 3	วิธีดำเนินการวิจัย	23
	3.1 วิธีดำเนินการวิจัย	23
	3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	23
	3.3 พื้นที่ในการศึกษา	24
	3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล	25
	3.5 ระยะเวลาการดำเนินการรวบรวมข้อมูล	26
	3.6 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	27
	3.6.1 แบบสอบถามในการวิจัยเชิงปริมาณ	27
	3.6.2 แนวคำถามในการวิจัยเชิงคุณภาพ	31
	3.7 การทดสอบความแม่นยำและความเชื่อถือได้ของเครื่องมือ	31
	3.8 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล	34
	3.9 จริยธรรมการวิจัย	34
บทที่ 4	ผลการวิจัย	36
	4.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง	36
	4.2 โครงสร้างและความสัมพันธ์ครอบครัว	38
	4.2.1 สมาชิกในครอบครัว	38
	4.2.2 สถานะความสัมพันธ์ของพ่อและแม่	38
	4.2.3 ความสัมพันธ์ในครอบครัว	39
	4.2.4 ปัญหาภายในครอบครัว	40
	4.3 พฤติกรรมการสื่อสารโทรคมนาคม	41
	4.3.1 อัตราการใช้บริการและปริมาณการใช้งาน	41
	4.3.2 สถานที่ใช้งานอินเทอร์เน็ต	45
	4.3.3 บุคคลที่ติดต่อสื่อสารด้วย	45
	4.3.4 อาการเสพติดเทคโนโลยีการสื่อสาร	46

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิจัย (ต่อ)	
4.4 บทบาทครอบครัวด้านการสื่อสาร	48
4.4.1 การใช้การสื่อสารโทรคมนาคมของผู้ปกครอง	48
4.4.2 การควบคุมพฤติกรรมกรรมการสื่อสาร	49
4.4.3 การมีส่วนร่วมในการใช้งานอินเทอร์เน็ต	49
4.4.4 การสนับสนุนค่าใช้จ่าย	50
4.4.5 การสื่อสารของนักเรียนกับสมาชิกในครอบครัว	51
4.5 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยครอบครัวกับพฤติกรรมกรรมการสื่อสารโทรคมนาคม	52
4.6 การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ	57
บทที่ 5 สรุปอภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	64
5.1 สรุปผลการวิจัย	64
5.2 อภิปรายผลการวิจัย	68
5.3 ข้อจำกัดในการศึกษา	73
5.4 ข้อเสนอแนะ	74
บทสรุปแบบสมบูรณ์ภาษาไทย	76
บทสรุปแบบสมบูรณ์ภาษาอังกฤษ	89
บรรณานุกรม	101
ภาคผนวก	109
ภาคผนวก ก แบบสอบถามที่ใช้ในการวิจัย	110
ภาคผนวก ข แนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์กลุ่ม	121
ภาคผนวก ค หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัย	122
ภาคผนวก ง เอกสารรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน	124
ประวัติผู้วิจัย	125

สารบัญตาราง

ตาราง		หน้า
2.1	ลักษณะอาการของผู้เสพติดอินเทอร์เน็ต	16
3.1	จำนวนกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ	26
3.2	ผลการทดสอบความเชื่อถือได้ (reliability) ของมาตรวัด	33
4.1	ลักษณะทั่วไปและสุขภาวะจิตใจของกลุ่มตัวอย่าง	37
4.2	สถานะความสัมพันธ์ของพ่อและแม่	39
4.3	คะแนนความสัมพันธ์ในครอบครัว	40
4.4	อัตราผู้ใช้งานและปริมาณการใช้งานสื่อสารโทรคมนาคม	43
4.5	บุคคลที่นักเรียนติดต่อด้วยมากที่สุดในการสื่อสารแต่ละประเภท	46
4.6	อาการเสพติดเทคโนโลยีการสื่อสาร	47
4.7	การควบคุมพฤติกรรมกรรมการสื่อสาร	49
4.8	การมีส่วนร่วมของสมาชิกครอบครัวในการใช้งานอินเทอร์เน็ตของนักเรียน	50
4.9	การสนับสนุนค่าใช้จ่ายโทรศัพท์และอินเทอร์เน็ตของผู้ปกครอง	51
4.10	การสื่อสารของนักเรียนกับสมาชิกในครอบครัว	51
4.11	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันของปัจจัยโครงสร้างและความสัมพันธ์ ครอบครัวกับพฤติกรรมกรรมการสื่อสารโทรคมนาคม	54
4.12	ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันของปัจจัยบทบาทครอบครัวด้าน การสื่อสารกับพฤติกรรมกรรมการสื่อสารโทรคมนาคม	55
4.13	ผลการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุของสุขภาวะจิตใจนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ตอนปลาย จังหวัดกาญจนบุรี	61
5.1	สรุปทิศทางการความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยครอบครัวกับพฤติกรรมกรรมการสื่อสาร โทรคมนาคม	66
5.2	สรุปทิศทางการความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัวและพฤติกรรมกรรมการสื่อสาร โทรคมนาคมกับสุขภาวะจิตใจ	67

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพ		หน้า
2.1	กรอบแนวคิดการศึกษา	22
4.1	สมาชิกในครอบครัวที่พักอาศัยอยู่กับนักเรียน	38
4.2	วัตถุประสงค์ในการใช้งานอินเทอร์เน็ต	45
4.3	อัตราการใช้การสื่อสารโทรคมนาคมประเภทต่างๆ ของผู้ปกครอง	48

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

เทคโนโลยีการติดต่อสื่อสารถือได้ว่าเป็นตัวแทนของภาวะโลกาภิวัตน์ในยุคปัจจุบันที่แทรกซึมเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน การเปลี่ยนแปลงของระบบการสื่อสารส่งผลกระทบต่อทุกภาคส่วนของสังคม ปัจจุบันความต้องการในการติดต่อสื่อสารและนวัตกรรมทางเทคโนโลยีที่ทันสมัยมากขึ้น ทำให้การติดต่อสื่อสารในรูปแบบเดิมได้เปลี่ยนแปลงไปจนไม่สามารถแบ่งแยกมิติระหว่างการติดต่อสื่อสารในรูปแบบโทรคมนาคม อินเทอร์เน็ต และวิทยุโทรทัศน์ได้อย่างชัดเจนอีกต่อไป เป็นผลเนื่องมาจากการหลอมรวมทางด้านเทคโนโลยีและการให้บริการ (กาญจนา วานิชกร และพนิดา สายประดิษฐ์, 2549: 1) การสนทนาติดต่อสื่อสารผ่านระบบโทรคมนาคมถือเป็นการพูดคุยกันผ่านทางอุปกรณ์สื่อสารที่มีคู่สนทนาไม่ได้เห็นหน้ากัน แต่มีความนิยมใช้กันมากในปัจจุบันโดยเฉพาะสำหรับคนที่อยู่ห่างไกลกัน เพราะการใช้งานมีความสะดวกรวดเร็ว ประหยัด ไม่ต้องเดินทางมาเจอกันก็สามารถสื่อสารกันได้เสมือนอยู่ใกล้ชิดกัน นอกจากนี้เทคโนโลยีโทรศัพท์เคลื่อนที่ยังสามารถพกพาสะดวก ตอบสนองความต้องการใช้งานได้อย่างทันทั่วทุกที่ทุกเวลาที่ต้องการ จนกลายเป็นอุปกรณ์สื่อสารที่จำเป็นสำหรับทุกคนไปโดยปริยายในสังคมแห่งการสื่อสารเช่นทุกวันนี้ การสนทนาาระหว่างบุคคลที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน อาจกล่าวได้ว่าครึ่งหนึ่งของการสนทนาในชีวิตประจำวันก็คือ การสนทนาผ่านระบบโทรคมนาคม โดยเฉพาะวัยรุ่นจะเป็นวัยที่นิยมการใช้การสนทนาผ่านเทคโนโลยีโทรคมนาคมมากที่สุด (ชิตาภา สุขพล่า, 2548: 266)

จากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (2553) พบว่าประเทศไทยมีแนวโน้มการขยายตัวของผู้ใช้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ และการใช้อินเทอร์เน็ตอย่างต่อเนื่อง สถิติการใช้บริการโทรคมนาคมของประชากรไทย พบว่า ประชากรกลุ่มวัยรุ่นเป็นกลุ่มที่มีอัตราการใช้บริการโทรคมนาคมสูงกว่าช่วงวัยอื่น ทั้งการใช้โทรศัพท์ประจำที่ โทรศัพท์เคลื่อนที่ การใช้คอมพิวเตอร์ และการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตพื้นที่ภาคกลางมีส่วนการใช้บริการสูงกว่าภูมิภาคอื่นๆ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2553) สอดคล้องกับผลการสำรวจของศูนย์ศึกษาความร่วมมือระหว่างประเทศแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2553) ที่พบว่า กลุ่มวัยรุ่นมีปริมาณการใช้และค่าใช้จ่ายบริการโทรคมนาคมเฉลี่ยในแต่ละเดือนสูงกว่าช่วงวัยอื่นๆ ส่วนข้อมูล

ของศูนย์วิจัยมหาวิทยาลัยกรุงเทพ (2552) พบว่า วัยรุ่นไทยใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่โทรหาเพื่อนบ่อยที่สุดกว่าร้อยละ 55.9 รองลงมาคือแฟน ร้อยละ 26.2 ส่วนใช้ติดต่อพ่อแม่มีประมาณร้อยละ 16.5 เท่านั้น อีกทั้ง กว่า 1 ใน 4 ของเด็กไทยใช้อินเทอร์เน็ตทุกวัน วันละไม่ต่ำกว่า 2 ชั่วโมง 20 นาที โดยใช้เวลาในแต่ละวันกว่า 6-7 ชั่วโมงกับการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ อินเทอร์เน็ต และ ทวิตส์ (จิตินันท์ ศรีสถิตย์ และอวยพร แซ่ตระกูล, 2552: 30)

จะเห็นได้ว่า วัยรุ่นให้ความสำคัญกับการติดต่อสื่อสารค่อนข้างมาก สิ่งที่น่าเป็นกังวลคือ ผลกระทบจากการใช้โทรคมนาคมดังกล่าว การศึกษาที่ผ่านมาหลายงานยืนยันว่า การใช้บริการโทรคมนาคมนั้นส่งผลต่อสุขภาวะจิตใจของผู้ใช้งานได้ทั้งทางบวกและทางลบ อาทิ การใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อเป็นการคลายเครียด ผ่อนคลายอารมณ์ เข้าสู่ความบันเทิงรูปแบบต่างๆ หรือแม้แต่การใช้โทรศัพท์ที่นับได้ว่าเป็นการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่นเพื่อทำให้เกิดการสร้างสัมพันธภาพ และเป็นการระบายความคิดความรู้สึกของตนกับบุคคลอื่นๆ ในทางตรงกันข้าม การใช้บริการโทรคมนาคมมากเกินไปจะส่งผลทางลบต่อผู้ใช้บริการได้ เช่น การเสพติดอินเทอร์เน็ต เสพติดการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ทำให้เกิดความรู้สึกโดดเดี่ยว ภาวะซึมเศร้า ความเครียดและวิตกกังวล (ลักษณะพลอยเลื่อมแสง, 2545; Sadlo et al., 2005; Kraut et al., 1998) และโดยส่วนใหญ่เมื่อวัยรุ่นมีปัญหาที่มักจะไม่นำปรึกษากับผู้ปกครองเท่าที่ควร (ศิริ วุฒิภักดา, 2544)

ในขณะที่เดียวกัน สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงไปของสถาบันครอบครัวภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ทำให้พ่อแม่ผู้ปกครองมีเวลาอยู่กับวัยรุ่นน้อยลงเนื่องจากภาระทางเศรษฐกิจ ในขณะที่การสื่อสารโทรคมนาคมก็เข้าครอบครองพื้นที่ในชีวิตวัยรุ่นมากขึ้น เด็กและเยาวชนในปัจจุบันรับเอาสื่อและเทคโนโลยีเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน รูปแบบการติดต่อสื่อสารของคนในครอบครัว ความอบอุ่นของครอบครัวใหญ่แบบเดิมกลายมาเป็น “ครอบครัวเน็ตเวิร์ก” ที่ใช้เทคโนโลยีเป็นสื่อกลางเชื่อมความสัมพันธ์ของสมาชิกในบ้าน บางครอบครัวมีการติดต่อสื่อสารกันทางสังคมเครือข่ายออนไลน์ การส่งข้อความ รวมทั้งการโทรศัพท์พูดคุยกัน (พิมพ์สุรางค์ เตชะบุญเสริมศักดิ์, 2555) ภาพอุดมคติของครอบครัวในแบบเดิมที่มักจะเป็นภาพของพ่อ แม่ ลูก ในบ้านที่อบอุ่น พ่อออกไปทำงานหาเลี้ยงครอบครัว แม่อยู่ที่บ้านทำอาหารคอยดูแลงานบ้านและลูก แต่เมื่อมองสภาพสังคมที่เป็นจริงครอบครัวมิได้มีสภาพเช่นนั้นอีกต่อไป การเปลี่ยนแปลงทางสังคมหลายประการไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงการผลิตจากเกษตรกรรมเป็นอุตสาหกรรม ผู้หญิงจำเป็นต้องทำงานนอกบ้านมากขึ้น การมีพ่อหรือแม่เพียงคนเดียวในครอบครัวเพิ่มมากขึ้น การหย่าร้างและแยกกันอยู่ของครอบครัวที่มีอยู่จำนวนไม่น้อยในสังคมปัจจุบัน (วารุณี ภูริสินสิทธิ์, 2553) เมื่อครอบครัวไม่เป็นไปตามภาพอุดมคติดังเช่นในอดีต ขณะที่ความสำคัญและหน้าที่ต่างๆ ของครอบครัวซึ่งเป็นสถาบันพื้นฐานของมนุษย์ยังคงดำรงต่อไป โดยเฉพาะการปลูกฝัง ขัดเกลา และ

เสริมสร้างสุขภาวะจิตใจของสมาชิกในครอบครัว นักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายนับว่าเป็นช่วงวัย หัวเลี้ยวหัวต่อที่ต้องเผชิญกับภาวะการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการทั้งทางร่างกายและทางจิตใจอย่างมาก ต้องเผชิญกับแรงกดดันต่างๆ ทั้งจากการเรียน การทำงาน ความคาดหวังของพ่อแม่ ญาติ พี่น้อง ครู เพื่อน แรงกดดันจากกิจกรรมต่างๆ และการแข่งขันเพื่อความสำเร็จในโลกปัจจุบัน (วิทยากร เชียงกูล, 2552) จึงเป็นที่น่าสนใจว่าโครงสร้างและความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว ที่มีรูปแบบหลากหลายจะมีความสัมพันธ์กับเด็กนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายอย่างไรภายใต้ กระแสการสื่อสารและเทคโนโลยีที่มีบทบาทมากขึ้นเรื่อยๆ

ในบริบทจังหวัดกาญจนบุรีเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่พบปรากฏการณ์ดังกล่าว จากข้อมูล โครงการติดตามสภาวะการณ์เด็กและเยาวชนรายจังหวัด (Child Watch) ของสถาบันรามจิตติ (2553) ช่วงปี พ.ศ.2550-2552 วัยรุ่นในพื้นที่กาญจนบุรีมีค่าเฉลี่ยของการใช้บริการโทรคมนาคมค่อนข้างสูง เมื่อเปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยระดับประเทศ ในขณะที่ความสัมพันธ์ในครอบครัวกลับพบว่าวัยรุ่นในกาญจนบุรีมีส่วนผู้ที่ไม่ได้อยู่กับพ่อแม่และไม่ได้ทำกิจกรรมกับครอบครัวสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ส่วนการพูดคุยและใช้เวลากับพ่อแม่ ผู้ปกครองนั้นก็พบว่ามีค่อนข้างน้อย อีกทั้งในประเด็น สุขภาวะจิตใจยังพบว่าวัยรุ่นมีภาวะความเครียดค่อนข้างมาก สอดคล้องกับผลการสำรวจล่าสุดของ กรมสุขภาพจิตเมื่อปี 2553 ที่พบว่าจังหวัดกาญจนบุรีเป็นจังหวัดที่จัดอยู่ในกลุ่มที่มีคะแนน สุขภาพจิตเฉลี่ยต่ำ (อภิชาติ จำรัสฤทธิรงค์ และคณะ, 2554)

ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบและความสัมพันธ์ของครอบครัวที่เกิดขึ้น และเพิ่มขึ้นของบทบาทของเทคโนโลยีการสื่อสารที่มีอย่างต่อเนื่อง สถาบันครอบครัวมีความสามารถ ดูแลขัดเกลาและเสริมสร้างสุขภาวะจิตใจเด็กนักเรียนในช่วงวัยนี้ได้มากน้อยเพียงใด และเป็นที่ น่าสนใจว่าปรากฏการณ์ดังกล่าวมีความเชื่อมโยงกันหรือไม่ เพราะการเปลี่ยนแปลงในด้านต่างๆ ล้วนกระทบต่อภาวะสุขภาวะจิตใจของวัยรุ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม การศึกษาที่ผ่านมาส่วนใหญ่ พิจารณาการสื่อสารในลักษณะเฉพาะแบบแยกส่วน เช่น การศึกษาพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ต หรือพฤติกรรมการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่เพียงอย่างเดียวอย่างหนึ่ง อีกทั้งไม่ได้นำปัจจัยด้านครอบครัว เข้ามาร่วมวิเคราะห์ผลที่สัมพันธ์กับสุขภาวะจิตใจ การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงมีมุมมองที่ต่างไป โดยการ พิจารณาพฤติกรรมการสื่อสารโทรคมนาคมในภาพรวมทั้งการสื่อสารทางเสียง (voice) และสาร สื่อสารข้อมูล (data) ในหลายประเภทบริการ เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทการใช้งานของนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายและเชื่อมโยงกับปัจจัยต่างๆ ของครอบครัวภายใต้สภาพการหลอมรวม สื่อและเทคโนโลยีในปัจจุบัน ผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงช่วยทำให้เห็นภาพความสัมพันธ์ของ ปรากฏการณ์ดังกล่าวได้ครอบคลุมมากขึ้นในหลายมิติ

1.2 คำถามการวิจัย

1. ปัจจัยด้านครอบครัวมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสื่อสารโทรคมนาคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดกาญจนบุรีหรือไม่
2. ปัจจัยด้านครอบครัวและพฤติกรรมการสื่อสารโทรคมนาคมมีความสัมพันธ์กับสุขภาวะจิตใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดกาญจนบุรีอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัวกับพฤติกรรมการสื่อสารโทรคมนาคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดกาญจนบุรี
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัวและพฤติกรรมการสื่อสารโทรคมนาคมกับสุขภาวะจิตใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดกาญจนบุรี

1.4 ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาเกี่ยวกับปัจจัย 3 ด้านที่สำคัญคือ 1) ครอบครัว ประกอบด้วย โครงสร้าง ความสัมพันธ์ และบทบาทของครอบครัวด้านการสื่อสาร 2) พฤติกรรมการสื่อสารโทรคมนาคม ประกอบด้วย การสื่อสารทางเสียง (voice) และการสื่อสารข้อมูล (data) จำแนกเป็น 4 บริการหลักคือ การใช้โทรศัพท์ประจำที่ การใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ การใช้โทรศัพท์สาธารณะ การใช้อินเทอร์เน็ต 3) สุขภาวะจิตใจ ศึกษาใน 2 ด้านคือ สุขภาวะจิตใจโดยรวม และภาวะซึมเศร้า

ขอบเขตด้านประชากรและพื้นที่ในการศึกษาครั้งนี้คือ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายที่กำลังศึกษาในปีการศึกษา 2554 โรงเรียนสังกัดคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน เขต 8 จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 3 แห่ง

1.5 นิยามศัพท์

“ครอบครัว” ในการศึกษานี้หมายถึง โครงสร้าง ความสัมพันธ์ และบทบาทของสมาชิกในครอบครัวที่อยู่อาศัยร่วมกัน

“ความสัมพันธ์ในครอบครัว” หมายถึง สภาพความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว จำแนกออกเป็น 4 ด้าน คือ 1) การใช้เวลาในการทำกิจกรรมร่วมกัน 2) การพูดคุย ปรีกษาหารือและ ตัดสินใจ 3) การแสดงออกซึ่งความรักและความเอื้ออาทรต่อกัน และ 4) การปฏิบัติตามบทบาท หน้าที่ที่เหมาะสม

“การสื่อสาร” ในการศึกษาครั้งนี้หมายถึง การสื่อสารระหว่างบุคคล ทั้งการสื่อสารกับ สมาชิกในครอบครัว และบุคคลอื่นๆ ด้วยการสื่อสารแบบต่อหน้า (face-to-face) และการสื่อสาร โทคมนาคมในรูปแบบต่างๆ

“พฤติกรรมสื่อสารโทคมนาคม” หมายถึง พฤติกรรมสื่อสารระหว่างบุคคล ผ่านเทคโนโลยีบนเครือข่ายโทคมนาคม แบ่งเป็น 1) การใช้งานด้านบริการเสียง (voice) จำแนก เป็นการใช้งานผ่านโทรศัพท์ประจำที่ โทรศัพท์เคลื่อนที่ และโทรศัพท์สาธารณะ 2) การใช้งาน บริการข้อมูล (data) ได้แก่ การส่งข้อความ (SMS/ MMS) ผ่านทางระบบโทรศัพท์เคลื่อนที่ การ สื่อสารข้อความ (chat) และการใช้เว็บไซต์เครือข่ายสังคมออนไลน์ ผ่านการเชื่อมต่อด้วยระบบ อินเทอร์เน็ต

“สุขภาวะจิตใจ” หมายถึง ความพึงพอใจในชีวิต การมองโลกในแง่ดี การมองเห็น คุณค่าในตัวเอง ความสามารถในการควบคุมตนเอง การมีจุดมุ่งหมายในชีวิต และการมีความรู้สึถึง ความเป็นเจ้าของและส่งเสริมการมีชีวิต การศึกษาครั้งนี้แบ่งเป็น 2 ด้านหลักคือ

(1) สุขภาวะจิตใจโดยรวม หมายถึง สภาพจิตใจ สมรรถภาพของจิตใจ คุณภาพของ จิตใจ และปัจจัยสนับสนุนต่างๆ ที่ครอบคลุมประเด็นความพึงพอใจในชีวิตและความรู้สึกนึกคิด ของบุคคล ในช่วงหนึ่งเดือนที่ผ่านมา ณ ขณะเวลาที่ทำการสำรวจ

(2) ภาวะซึมเศร้า หมายถึง ภาวะอารมณ์โศกเศร้า เหงา หดหู่ใจ เศร้า ท้อถอยในชีวิต ของบุคคล ในช่วงหนึ่งเดือนที่ผ่านมา ณ ขณะเวลาที่ทำการสำรวจ

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ต้องการวิเคราะห์ถึงปัจจัยด้านครอบครัวกับพฤติกรรมการสื่อสาร โทรมนาคมนที่มีความสัมพันธ์กับสุขภาวะจิตใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัด กาญจนบุรี กรอบการศึกษาอธิบายภายใต้แนวคิดครอบครัวอยู่ดีมีสุข (family well-being) แนวคิด การสื่อสารระหว่างบุคคล แนวคิดสุขภาวะจิตใจ (mental well-being) และแนวคิดความอยู่ดีมีสุข เชิงอัตวิสัย (subjective well-being) รวมถึงผลการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ครอบครัว

ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานและเป็นสถาบันแรกของมนุษย์ที่จำเป็นต้องใช้เวลาอยู่กับครอบครัวมากกว่าสถาบันอื่นใด โดยเฉพาะในช่วงวัยเด็กจนถึงวัยรุ่น เนื่องจากไม่สามารถดูแล ตนเองได้ นักจิตวิทยา นักสังคมวิทยา และนักมานุษยวิทยามีความเห็นสอดคล้องตรงกันว่า ประสบการณ์ที่เด็กได้รับตั้งแต่วัยเด็กมีอิทธิพลในการพัฒนาทางสังคมของเด็กที่สำคัญที่สุด อิทธิพล สำคัญที่ครอบครัวจะต้องให้เป็นพื้นฐานความต้องการของเด็กคือ การมีสุขภาพที่ดี การมีความมั่นคง ทางอารมณ์ และการพัฒนาความเป็นผู้ใหญ่ในสังคม (Williamson, 1958: 121) สำหรับการศึกษาครั้งนี้ ใช้ “แนวคิดครอบครัวอยู่ดีมีสุข (Family Well-Being)” เป็นพื้นฐานในการศึกษาความสัมพันธ์ใน ครอบครัว เนื่องจากแนวคิดนี้มีความครอบคลุมในประเด็นต่างๆ ของครอบครัว และมีการพัฒนา ตัวชี้วัดผ่านการศึกษาวิจัยอย่างเป็นระบบ ส่วนการวิเคราะห์อิทธิพลของครอบครัวที่มีต่อนักเรียน การศึกษาครั้งนี้เลือกใช้การอธิบายด้วยมุมมองทางสังคมวิทยาในประเด็นบทบาทการทำหน้าที่ “ขัด เกลาทางสังคม (Socialization)” ผ่านกระบวนการต่างๆ ภายใต้การสื่อสารภายในครอบครัว

2.1.1 แนวคิดครอบครัวอยู่ดีมีสุข

ตามแนวคิดของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ “ครอบครัวอยู่ดีมีสุข” หมายถึง สภาพครอบครัวที่พึงประสงค์อันเกิดจากการรวมตัวในรูปแบบที่ หลากหลายของบุคคลที่มาดำเนินชีวิตร่วมกันอย่างมีจุดหมาย สามารถทำบทบาทหน้าที่ได้อย่าง

เหมาะสมและรักษาสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน พึงพาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง สามารถปรับตัวได้อย่างสร้างสรรค์ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม และเป็นส่วนหนึ่งที่เกี่ยวข้องสังคมอย่างมีคุณธรรม จากกรอบแนวคิดดังกล่าวได้จำแนกองค์ประกอบของครอบครัวที่ดีมีสุขเป็น 5 ด้าน (สถาบันแห่งชาติ เพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว, 2546: 37) ได้แก่

1) รูปแบบครอบครัว หมายถึง ลักษณะโครงสร้างที่มีความหลากหลายของการรวมตัวของสมาชิกที่มีจุดหมายในการสร้างครอบครัวร่วมกัน

2) บทบาทหน้าที่ของครอบครัว หมายถึง การทำหน้าที่ของครอบครัวที่จะดูแลความต้องการ และพัฒนาคุณภาพของสมาชิกอย่างเป็นองค์รวม ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านความเป็นอยู่ทั้งร่างกายและจิตใจ ด้านการพัฒนาปลูกฝังความเป็นมนุษย์ที่ดี เป็นแหล่งที่เอื้อต่อการเรียนรู้และถ่ายทอดวัฒนธรรม

3) สัมพันธภาพในครอบครัว หมายถึง การเกี่ยวข้องปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวที่เพิ่มความผูกพัน เคารพรักและเอื้ออาทรต่อกัน ซึ่งประเมินได้จากพฤติกรรม การสื่อความหมาย มีส่วนร่วมปรึกษาหารือ ตัดสินใจ และทำกิจกรรมในบรรยากาศที่สงบสุข

4) การพึงพาตนเอง หมายถึง ความสามารถของครอบครัวที่อยู่รอด โครงสร้างทำหน้าที่และรักษาสัมพันธ์ภาพที่ดี โดยสมาชิกทั้งหญิงและชายช่วยกันปรับตัวในกระแสสังคมที่เปลี่ยนแปลง ซึ่งประเมินได้จากการดูแลตนเองได้ทางด้านเศรษฐกิจ การจัดการชีวิตความเป็นอยู่ สุขภาพ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร และบริการทางสังคม

5) การเกื้อกูลสังคมอย่างมีคุณธรรม หมายถึง การมีส่วนร่วมของครอบครัวในกิจกรรมที่สร้างสรรค์ และ/หรือ ช่วยเหลือสังคม โดยไม่เป็นผู้ก่อให้เกิดความเดือดร้อน หรือสร้างปัญหาสังคม

จากทั้ง 5 องค์ประกอบดังกล่าว หากพิจารณาจะพบว่า กระบวนการขัดเกลาทางสังคมนั้นจะอยู่ในองค์ประกอบที่ 2 บทบาทหน้าที่ของครอบครัว ซึ่งการศึกษาครั้งนี้เน้นวิเคราะห์บทบาทของครอบครัวทางการสื่อสารเป็นหลัก รายละเอียดของการสื่อสารของครอบครัวมีดังต่อไปนี้

2.1.2 การสื่อสารของครอบครัว

การสื่อสารของครอบครัวเป็นกระบวนการหนึ่งที่มีความสำคัญของกระบวนการขัดเกลาทางสังคมที่พ่อแม่ ผู้ปกครองมีให้ต่อตัวเด็กและวัยรุ่น รวมทั้งการสร้างสัมพันธ์ภาพในครอบครัวและการเกื้อกูลสังคมอย่างมีคุณธรรมตามองค์ประกอบของครอบครัวที่ดีมีสุข ในการสื่อสารของครอบครัวนั้น “การสื่อสารจะเป็นศูนย์กลางของการรวมตัวกันทำให้เกิดความใกล้ชิดผูกพันและการปรับตัวของครอบครัว เนื่องจากการปรับตัวที่มีประสิทธิภาพจะต้องมีการเข้าใจใน

ความหมายต่างๆ ร่วมกัน” อีกทั้งการสื่อสารยังใช้ในกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (socialization) ซึ่งเป็นหน้าที่สำคัญประการหนึ่งของครอบครัวนอกเหนือจากหน้าที่ในการให้ความรัก ปกป้องคุ้มครอง และหน้าที่ทางเศรษฐกิจ (นิสารัตน์ ทองอุปการ, 2538: 10) สิ่งที่จะช่วยเสริมสร้างสัมพันธภาพในครอบครัวให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น นั่นคือการสื่อสารที่ใช้ในครอบครัว การสื่อสารในครอบครัวระหว่างสมาชิกด้วยกัน เป็นรูปแบบที่สามารถสร้างขวัญกำลังใจหรือทำลายก็ได้ การแสดงออกระหว่างสมาชิกในครอบครัวด้วยการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพเป็นการช่วยให้สมาชิกในครอบครัวอยู่ร่วมกันด้วยความเข้าใจและมีกำลังใจในการพัฒนาให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของสมาชิกในครอบครัวต่อไป ใช้ชีวิตอยู่ในครอบครัวอย่างมีความสุข มีความสบายใจ มีกำลังใจ พร้อมทั้งจะอยู่ในสังคมนอกครอบครัว (พูนสุข ช่วยทอง, 2548: 17)

2.1.3 รูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัว

รูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัว หมายถึง โครงสร้างและกระบวนการของการสื่อสารระหว่างสมาชิกในครอบครัว เช่น สามี-ภรรยา บิดา-มารดา-ลูก ซึ่งถือเป็นการวิเคราะห์การสื่อสารในระดับระหว่างบุคคลแทนที่จะเป็นระดับบุคคลคนเดียว ซึ่งตามแนวคิดของ David Kantor และ William Lehr (1976: 17) ระบุว่า คุณลักษณะหรือแบบวิถีของการสื่อสารในครอบครัว สามารถแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ

1) การสื่อสารในครอบครัวแบบปิด (closed family communication) หมายถึง แบบวิธีการสื่อสารในครอบครัวที่เข้มงวด มีการวางระเบียบกฎเกณฑ์อย่างรัดกุม ผู้ที่กำหนดกฎเกณฑ์คือผู้มีอำนาจสูงสุด ซึ่งมักจะ ได้แก่ พ่อ ผู้กำหนดกฎเกณฑ์จะเป็นผู้ให้คำแนะนำและควบคุมกิจกรรมต่างๆ ของครอบครัว ประเด็นของการสนทนาและข้อมูลข่าวสารที่ผ่านสื่อต่างๆ เข้ามาจะต้องถูกกั้นกรองด้วยข้อจำกัดต่างๆ เพื่อให้เป็นไปตามบรรทัดฐานของครอบครัว ซึ่งจะกำหนดว่าอะไรบ้างที่สมาชิกควรจะได้ประสบพบเห็น และอะไรบ้างที่ไม่ควร ครอบครัวแบบนี้ จะมีการวางระเบียบในเรื่องเวลาไว้อย่างเคร่งครัด มีตารางเวลาสำหรับกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวันและทุกคนจะต้องรักษาระเบียบ

2) การสื่อสารในครอบครัวแบบเปิด (open family communication) หมายถึง แบบวิธีการสื่อสารในครอบครัวที่สมาชิกแต่ละคนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจความเป็นไปต่างๆ ภายในครอบครัวสูง แต่ละคนมีบทบาทค่อนข้างมากและมีความยืดหยุ่นสูง กฎระเบียบของครอบครัวเป็นสิ่งที่ผ่อนผันและเปลี่ยนแปลงได้ง่าย โดยเปลี่ยนแปลงไปตามการตัดสินใจของคนส่วนใหญ่ในบ้าน ประเด็นต่างๆ เป็นเรื่องที่พูดคุยถกเถียงกันได้ ครอบครัวแบบนี้มีการติดต่อสื่อสารกับบุคคลภายนอก

มาก พร้อมกันนั้นก็รับอิทธิพลจากภายนอกอยู่เสมอ ไม่มีการสกัดกั้นข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ ที่หลั่งไหลสู่ครอบครัวเหมือนครอบครัวแบบปิด

3) การสื่อสารในครอบครัวแบบปล่อย (random family communication) หมายถึง แบบวิธีการสื่อสารในครอบครัวที่สมาชิกแต่ละคนสามารถทำอะไรตามที่ต้องการได้ กฎระเบียบต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ การอยู่ร่วมกันของสมาชิกในครอบครัวแบบนี้เป็นไปตามสบายในแบบฉบับของแต่ละคน เรื่องที่แต่ละคนสนใจมักเป็นเรื่องในปัจจุบัน ไม่มีเป้าหมายระยะยาวสำหรับอนาคต การใช้ทรัพยากรหรือการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในครอบครัวแบบนี้ มักเป็นไปเพื่อจัดการปัญหาเฉพาะหน้า ครอบครัวแบบนี้ติดต่อสื่อสารกับบุคคลภายนอกสูง และรับอิทธิพลจากภายนอกมากตามอัธยาศัยของสมาชิกแต่ละคน ความเป็นอยู่เป็นไปตามความพอใจของแต่ละคน อย่างไรก็ตาม ในสภาพการณ์ดังกล่าวเด็กอาจถูกปล่อยปละละเลยไม่ได้รับการเอาใจใส่อย่างเพียงพอ

ทั้งนี้ ผลการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า แบบการสื่อสารภายในครอบครัวระหว่างพ่อแม่-ลูก มีความสัมพันธ์กับการใช้สื่อเพื่อรับข่าวสารของเด็กวัยรุ่น อิทธิพลของรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวในรูปแบบต่างๆ นั้น มีผลโดยตรงต่อพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตของเด็กและเยาวชนไทย (อัจฉรา ประเสริฐสิน, 2552) นอกจากนี้ ยังพบว่า อิทธิพลของครอบครัวนั้น ส่งผลโดยตรงต่อภาวะสุขภาพจิตของวัยรุ่นด้วย ผลการวิจัยยืนยันว่า โครงสร้างครอบครัวมีผลต่อความเป็นอยู่ที่ดี (Well-Being) ของวัยรุ่น ทั้งในด้านความประพฤติกและความรู้สึก โดยพบว่า โครงสร้างครอบครัวที่เปลี่ยนผ่านไปจากเดิม และมีรูปแบบที่แตกต่างกันในปัจจุบันทำให้การประพฤติกตัวเหลวไหล การมีส่วนร่วมกับโรงเรียน ปัญหาทางอารมณ์ การเกิดความรู้สึกหดหู่ รวมทั้งความรู้สึกถึงความไม่เท่าเทียมและเสียเปรียบของตัววัยรุ่นนั้นแตกต่างกัน และการเปลี่ยนแปลงในโครงสร้างหรือรูปแบบครอบครัวนั้นก็ส่งผลต่อตัวเด็กต่อเนื่องไปในอนาคตด้วย (Brown, 2006; Brown, 2004; Fomby and Cherlin, 2007; Manning and Lamb, 2003) ส่วนปัจจัยด้านความสัมพันธ์ในครอบครัวพบว่ามีผลสัมพันธ์กับความเป็นอยู่ที่ดี (Well-Being) ของวัยรุ่นเช่นเดียวกัน โดยเด็กและวัยรุ่นที่อยู่ในครอบครัวที่พ่อแม่ ผู้ปกครองมีความขัดแย้งกัน จะมีภาวะความเป็นอยู่และสุขภาพจิตที่ไม่ดีนัก (Vandewater and Lansford, 1998; Videon, 2002)

จะเห็นได้ว่า ปัจจัยด้านครอบครัวนั้นมีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมของวัยรุ่น รวมทั้งยังเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อสุขภาพจิตของวัยรุ่นโดยตรง ดังนั้นในการศึกษาคั้งนี้ จึงคาดว่า ปัจจัยด้านครอบครัวจะมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสื่อสาร โทรคมนาคมและสุขภาพจิตใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในด้านต่างๆ

2.2 พฤติกรรมการสื่อสารโทรคมนาคม

หากมองความหมาย “โทรคมนาคม” ในภาพรวมตามสารานุกรมโทรคมนาคมไทย พ.ศ. 2551 จะหมายถึง “การสื่อสาร ที่ช่วยลดระยะทางระหว่างบุคคล อุปกรณ์หรือระบบอัตโนมัติที่สร้างขึ้น เพื่อใช้สำหรับการส่ง แพร่กระจายหรือนำพา ด้วยวิธีการทางกลไฟฟ้า แสง คลื่นแม่เหล็กไฟฟ้า หรือคุณสมบัติพิเศษอื่นๆ ทางควอนตัมสำหรับการสื่อสารสัญญาณ ข้อความ เสียงภาพ หรือสื่อประสมให้ผู้รับหรือระบบสามารถเข้าใจได้” หรือแม้แต่ในความหมายของสหภาพโทรคมนาคมระหว่างประเทศ (International Telecommunication Union: ITU) ได้ให้คำจำกัดความว่า “การส่งแพร่กระจายหรือการรับสัญญาณ สัญญาณ ข้อความ ภาพและเสียงใดๆหรือหมายถึงกระบวนการที่คิดค้นขึ้นเพื่อการใช้งานคุณสมบัติปกติของสายส่งคลื่นวิทยุ การมองเห็น หรือระบบทางแม่เหล็กไฟฟ้า” (เดือนเพ็ญ ศรีพรหม, ม.ป.ป.) จะเห็นได้ว่า โทรคมนาคมจะเน้นในเรื่องการสื่อสารระหว่างบุคคล ไม่ว่าจะเป็นเสียง รูปภาพ หรือข้อความก็ตาม ซึ่งการศึกษาพฤติกรรมการสื่อสารโทรคมนาคมในครั้งนี้ จึงมุ่งเน้นในพฤติกรรมการสื่อสารผ่านการใช้บริการโทรศัพท์ประจำที่ โทรศัพท์เคลื่อนที่ และโทรศัพท์สาธารณะ รวมทั้งการใช้การสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตด้วย โดยจำแนกรูปแบบโทรคมนาคมตามมุมมองของผู้บริโภคเป็นสำคัญ ภายใต้กรอบการอ้างอิงนิยามตลาดโทรคมนาคมที่เกี่ยวข้องกับกิจการโทรคมนาคมไทย¹

การสื่อสารผ่านโทรคมนาคมแตกต่างจากการใช้สื่ออื่นๆ อย่างเช่น โทรทัศน์หรือวิทยุคือผู้ใช้บริการมีอำนาจในการเป็นทั้งผู้รับสารและผู้ส่งสาร โดยสามารถโต้ตอบ (interact) กับผู้อื่นๆ ที่เข้ามาได้ทันที (Real time) อย่างเช่นการสื่อสารทางอินเทอร์เน็ตทำให้เป็นเสมือนเป็นโลกอีกโลกหนึ่งที่ผู้ใช้สามารถมีตัวตนในโลกนั้นได้ โดยปราศจากกฎเกณฑ์ และ ไร้ออบเขตในการเดินทางและสร้างตัวตนได้ตามที่ต้องการ (ศรีศักดิ์ จามรมาน, 2551) พฤติกรรมการใช้โทรคมนาคมนั้นอาจอธิบายได้ด้วยแนวคิดด้านการสื่อสารระหว่างบุคคล (interpersonal communication) ที่บุคคลใช้การสื่อสารระหว่างกันภายใต้การใช้อุปกรณ์ระบบโทรคมนาคมเป็นเครื่องมือในการติดต่อ ทั้งนี้ การสื่อสารระหว่างบุคคลมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งในชีวิตประจำวัน การดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมนั้นไม่สามารถหลีกเลี่ยงการสื่อสารระหว่างบุคคลได้ (วรางคณา เดชสวนะ, 2550: 30) การสื่อสารระหว่างบุคคลถือเป็นสิ่งที่เราปฏิบัติกันในชีวิตประจำวัน (Interpersonal is something you do every day) Devito (1995) อธิบายว่า มนุษย์ใช้การสื่อสารระหว่างบุคคล เพื่อวัตถุประสงค์ 6 ประการดังนี้

1) เพื่อการค้นพบตนเอง (to discover oneself) การสื่อสารระหว่างบุคคลจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองและคนอื่น การรับรู้เกี่ยวกับตนเอง (self-perceptions) ส่วนใหญ่เป็นผลมา

¹ ตามราชกิจจานุเบกษา เล่มที่ 125 ตอนพิเศษ 195 ง วันที่ 26 ธันวาคม 2551 ประกาศคณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ เรื่อง นิยามตลาด และขอบเขตตลาดโทรคมนาคมที่เกี่ยวข้อง

จากการสื่อสารกับคนอื่น การสื่อสารระหว่างบุคคลจะเปิดโอกาสให้บุคคลได้พูดเกี่ยวกับสิ่งที่ชอบ ความรู้สึก ความคิด และพฤติกรรมของตนเอง

2) เพื่อการค้นพบโลกภายนอก (to discover the external world) การสื่อสารระหว่างบุคคล ทำให้เกิดความเข้าใจโลกภายนอกได้ดีขึ้น ทั้งในด้านวัตถุ เหตุการณ์ ผู้คน ด้วยการอภิปราย และเรียนรู้ผ่านทางปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

3) เพื่อการสร้างและดำรงความสัมพันธ์อันดี (to establish and maintain meaningful relationships) บุคคลต้องใช้เวลาจำนวนมากในการสื่อสารระหว่างบุคคลเพื่อสร้างและดำรงความสัมพันธ์ทางสังคมกับคนอื่น ซึ่งความสัมพันธ์นี้จะช่วยคลายเครียด ลดความเหงาและความหดหู่ ช่วยให้บุคคลมีความสุขมากขึ้น และทำให้มีความรู้สึกในแง่ดีกับตนเอง

4) เพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรม (to change attitude and behavior) บุคคลจะใช้ความพยายามในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและพฤติกรรมของคนอื่น ผ่านทางการสื่อสารระหว่างบุคคล ผลการศึกษาวิจัย พบว่า การสื่อสารระหว่างบุคคลจะมีประสิทธิภาพในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติมากกว่าการรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชน

5) เพื่อการเล่นและความบันเทิง (to play and entertainment) เช่น การพูดคุยกับเพื่อนฝูงเพื่อฆ่าเวลา การวิจารณ์หนัง เล่านิยายเรื่องตลก ฯลฯ

6) เพื่อการช่วยเหลือ (to help) บุคคลสามารถใช้การสื่อสารระหว่างบุคคลเพื่อช่วยเหลือการรักษาทางใจ เช่น การพูดให้คำแนะนำ การพูดปลอบใจ ให้คำปรึกษา เป็นต้น

2.2.1 ปัจจัยที่กำหนดพฤติกรรมการสื่อสารโทรคมนาคม

แนวคิดการสื่อสารระหว่างบุคคลที่วิเคราะห์กลุ่มสื่อสารด้วยคุณลักษณะทางประชากรอธิบายว่า บุคคลมีพฤติกรรมตามแรงขับจากภายนอกมากระตุ่นภายใต้การดำเนินตามแบบฉบับที่สังคมวางไว้ โดยบุคคลที่มีคุณสมบัติทางประชากรต่างกันจะมีพฤติกรรมที่แตกต่างกันไปด้วย ซึ่งปัจจัยทางประชากรศาสตร์ ได้แก่ เพศ อายุ ช่วงวัย การศึกษา อาชีพ รายได้ สถานภาพสมรส ฐานะทางการเงิน ถิ่นฐาน ภูมิลำเนา เป็นต้น (ซิดาภา สุขพลา, 2548: 125) ผู้ส่งสารจึงจะต้องพิจารณาปัจจัยดังกล่าวของผู้รับสาร เพราะแนวโน้มการใช้โทรคมนาคมของบุคคลนั้น ก็เป็นไปเพื่อการสื่อสารเป็นหลัก บุคคลจะมีความถี่ในการใช้ และพฤติกรรมในการใช้แตกต่างกันไปตามคุณลักษณะของผู้รับสารด้วย ผลการศึกษาเชิงประจักษ์ที่ผ่านมาพบว่า การใช้เทคโนโลยีโทรคมนาคมนั้น ปัจจัยเพศของผู้ใช้งานมีผลต่อการใช้เทคโนโลยีและโทรคมนาคม (มนต์ชัย ศรีเพชรน้อย, 2547; Bianchi and Phillips, 2005) เพศชายมีแนวโน้มจะมีทัศนคติที่ดีและชื่นชอบการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ตมากกว่าเพศหญิง ส่วนเพศหญิงมักมีปัญหาในการใช้งานเทคโนโลยีสูงกว่าเพศชาย

(Ray, Sormunen and Harris, 1999) โอกาสที่เด็กนักเรียนระดับวิทยาลัยเพศหญิงจะเป็นเจ้าของโทรศัพท์เคลื่อนที่นั้นมีสูงกว่าเด็กนักเรียนชาย รวมถึงจำนวนการส่งข้อความและปริมาณการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ต่อสัปดาห์ด้วย (Junco, Merson, Salter, 2010) ในประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่าโอกาสในการตัดสินใจใช้อินเทอร์เน็ตของประชากรเพศชายจะสูงกว่าเพศหญิงประมาณร้อยละ 3.56 (ศูนย์ศึกษาความร่วมมือระหว่างประเทศแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553) และเพศชายจะมีปริมาณใช้อินเทอร์เน็ตสูงกว่าเพศหญิงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (Kraut et. al., 1998)

สำหรับปัจจัยด้านอายุนั้น ในงานศึกษาที่ผ่านมามักพบว่า วัยรุ่นจะเป็นกลุ่มคนที่มีการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารสูงกว่ากลุ่มอายุอื่นๆ โดยเปรียบเทียบ (Sadlo et al., 2005) บุคคลที่มีอายุมากมีทัศนคติทางบวกที่จะใช้ยอมรับเทคโนโลยีโทรคมนาคมใหม่ๆ น้อยกว่าคนที่อายุน้อยกว่า (Bianchi and Phillips, 2005) และยังพบว่า อายุเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการกำหนดอุปสงค์ต่อการปริมาณการใช้โทรศัพท์ประจำที่ และโทรศัพท์เคลื่อนที่ โดยตัวแปรอายุจะแปรผกผันกับปริมาณการใช้งานบริการโทรศัพท์ทั้งสองประเภท (ศูนย์ศึกษาความร่วมมือระหว่างประเทศแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553) เช่นเดียวกับโอกาสในการใช้อินเทอร์เน็ต บุคคลยิ่งมีอายุสูงขึ้น โอกาสที่จะตัดสินใจใช้งานอินเทอร์เน็ตจะมีน้อยลง (สำนักงานคณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ, 2554)

นอกจากนี้ ปัจจัยด้านรายได้ พบว่ามีความสัมพันธ์กับการกำหนดพฤติกรรมการใช้โทรคมนาคม (น้ำทิพย์ สำเภาประเสริฐ, 2543; มนต์ชัย ศรีเพชรน้อย, 2547) ทั้งในด้านการตัดสินใจใช้บริการ ปริมาณการใช้งานและค่าใช้จ่าย โดยผู้ที่มียาได้สูงจะมีแนวโน้มมีอุปสงค์ต่อปริมาณการใช้โทรศัพท์ประจำที่ โทรศัพท์เคลื่อนที่ และอินเทอร์เน็ตแบบเชื่อมต่อผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่สูงขึ้น (ศูนย์ศึกษาความร่วมมือระหว่างประเทศแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553) รายได้ของผู้ปกครองนั้น เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ส่งผลโดยตรงต่อโอกาสในการเป็นเจ้าของโทรศัพท์เคลื่อนที่ของวัยรุ่น (Junco, Merson, and Salter, 2010) ส่วนปัจจัยเขตที่อยู่อาศัย ในงานศึกษาของอิทธิพล ปริติประสงค์ (2554) พบว่า วัยรุ่นที่อยู่ในอาศัยในเขตเมืองและเขตนอกเมืองมีพฤติกรรมการใช้โทรคมนาคมแตกต่างกัน โดยในเขตเมืองจะมีการใช้อินเทอร์เน็ตสูงกว่าโทรศัพท์เคลื่อนที่เล็กน้อย แต่ในทางกลับกันวัยรุ่นในเขตนอกเมืองจะใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่สูงกว่าอินเทอร์เน็ต ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะอัตราการกระจายและการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตในเขตนอกเมืองของประเทศไทยยังมีค่อนข้างน้อย สอดคล้องกับผลการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (2554) ที่ระบุว่า ผู้ที่อยู่อาศัยในเขตเทศบาลมีโอกาสจะตัดสินใจใช้งานอินเทอร์เน็ตสูงกว่าผู้ที่อยู่นอกเขตเทศบาล ร้อยละ 4.82 ซึ่งอาจเป็นเพราะโอกาสในการเข้าถึงโครงข่ายที่มีมากกว่าในเชิงพื้นที่ของผู้ให้บริการโทรคมนาคม

2.2.2 บทบาทของครอบครัวในด้านการสื่อสารโทรคมนาคม

ผลการศึกษาล่าสุดที่ผ่านมายืนยันว่า ปัจจัยทางด้านครอบครัวนั้นมีความสัมพันธ์โดยตรงต่อพฤติกรรมการใช้โทรคมนาคมของวัยรุ่น การที่สมาชิกในครอบครัวไม่มีเวลาให้แก่กัน หรือการที่สมาชิกในครอบครัวมีสัมพันธภาพที่ไม่ดีส่งผลให้วัยรุ่นหันไปใช้การสื่อสารผ่านโทรคมนาคมเพื่อหาเพื่อนที่จะรับฟังปัญหา และให้คำแนะนำเกี่ยวกับเรื่องต่างๆ รวมทั้งการแก้ปัญหา (กุลกานต์ อภิวินิจฉัยการ และคณะ, 2552) วัยรุ่นส่วนใหญ่จะไม่ปรึกษาหรือไม่พูดคุยเรื่องต่างๆ ที่ได้พบเจอในอินเทอร์เน็ตกับผู้ปกครอง (ศิริ วุฒิกุล, 2544) ในอีกแง่หนึ่งของการใช้โทรคมนาคม เทคโนโลยีการสื่อสารทางโทรศัพท์เคลื่อนที่ บางครั้งพบว่าเป็นตัวช่วยสานความสัมพันธ์ของครอบครัว พ่อแม่ผู้ปกครองอาจใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ในการควบคุม สอดส่องดูแลพฤติกรรมของวัยรุ่นได้ (Ling and Donner, 2009: 121)

ข้อค้นพบจากการศึกษาเปรียบเทียบการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ของเด็กและเยาวชนใน 6 ประเทศ² โดย GSM Association และ NTT DOCOMO Inc, Japan (2010) พบว่า โดยส่วนใหญ่ในทุกประเทศเด็กและวัยรุ่นอายุระหว่าง 8-18 ปี จะใช้การสื่อสารผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่กับพ่อแม่โดยการพูดคุยมากกว่าการส่งข้อความหากัน ซึ่งการส่งข้อความส่วนใหญ่จะใช้เพื่อติดต่อสื่อสารกับเพื่อน เมื่อเปรียบเทียบการพูดคุยผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ของวัยรุ่นที่มีต่อพ่อแม่ เด็กจะโทรหาแม่สูงกว่าโทรหาพ่อ อย่างไรก็ตาม ผลการทดสอบทางสถิติไม่พบว่าการเป็นเจ้าของโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่มีความสัมพันธ์กับความเชื่อใจและไว้วางใจในพ่อแม่ แต่พบว่าวัยรุ่นที่มีการติดต่อกับพ่อแม่ไม่ว่าจะเป็นการใช้โทรศัพท์ ส่งจดหมาย หรือพบปะกัน จะมีผลที่จะทำให้ระดับความเชื่อใจพ่อแม่เพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ ข้อกำหนดที่พ่อแม่มักจะใช้กับเด็กและวัยรุ่นในการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่คือ การกำหนดค่าใช้จ่ายในการใช้งาน

งานศึกษาเกี่ยวกับข้อกำหนดของพ่อแม่ผู้ปกครองที่มีต่อการโทรคมนาคมของเด็กและวัยรุ่นนั้น ยังมีไม่มากนัก ส่วนใหญ่เน้นไปที่การควบคุมพฤติกรรมการใช้สื่อ โดยเฉพาะสื่อโทรทัศน์ แต่การควบคุมการใช้อินเทอร์เน็ตนั้นมีความซับซ้อนกว่าและมีอุปสรรคมากกว่า เพราะการที่พ่อแม่ผู้ปกครองจะออกกฎเกณฑ์เพื่อเข้าไปควบคุมดูแลเด็กและวัยรุ่นในการใช้งาน พ่อแม่จะต้องมีความรู้ในเรื่องการใช้อินเทอร์เน็ตมากกว่าหรือเท่าๆ กับตัววัยรุ่น ซึ่งความเป็นจริงนั้นเป็นไปได้น้อย³ อย่างไรก็ตาม ในผลการวิจัยของ Wang, Bianchi, and Raley (2005) ชี้ให้เห็นว่าพ่อแม่ผู้ปกครองที่ใช้อินเทอร์เน็ตจะมีโอกาสในการควบคุมตรวจสอบการใช้งานเว็บไซต์และโปรแกรมซอฟต์แวร์ต่างๆ ของเด็กได้ ส่วนพ่อแม่ผู้ปกครองที่ใช้อินเทอร์เน็ตไปด้วยกันพร้อมๆ กับเด็ก จะมีโอกาสที่จะออก

² ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ จีน อินเดีย เม็กซิโก และไซปรัส

³ เพราะพ่อแม่ส่วนใหญ่จะมีอายุมาก และไม่ค่อยชอบรับการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่

กฎเพื่อควบคุมการใช้อินเทอร์เน็ตของเด็กมากกว่าพ่อแม่ที่ไม่ได้ใช้อินเทอร์เน็ตไปพร้อมเด็ก ส่วนผลการศึกษาพฤติกรรมของผู้ปกครองในการควบคุมและส่งเสริมการใช้อินเทอร์เน็ตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พบว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่ไม่ได้มีมาตรการควบคุมการใช้งานอินเทอร์เน็ตของเด็กโดยตรง แต่จะเป็นการใช้การพูดคุย สอบถาม และให้อิสระ ไม่ได้มีการกำหนดเวลาการใช้งาน โดยส่วนมากเด็กจะเรียนรู้การใช้อินเทอร์เน็ตด้วยตัวเองและจากทางโรงเรียน ซึ่งมักเป็นการใช้งานตามลำพัง (คมกริช แม่นยำ, 2544) ซึ่งในทางปฏิบัติ พ่อแม่ ผู้ปกครองควรเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในการใช้โทรคมนาคมของเด็กและวัยรุ่น ทั้งการให้คำแนะนำ ใ้เวลาร่วมกันในการใช้ รวมทั้งตั้งกฎ กติกาในการใช้งานมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน (จิตินันท์ ศรีสถิตย์ และอวยพร แซ่ตระกูล, 2552; ศรีดา ตันทะอธิพานิช, 2544)

2.2.3 ผลกระทบจากพฤติกรรมการใช้โทรคมนาคม

การใช้โทรคมนาคมส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตประชากรหลายรูปแบบ ทั้งในแง่มหภาค และระดับปัจเจก การสนทนาผ่านสื่อบางประเภทเช่น โทรศัพท์ ช่วยให้เกิดการเชื่อมโยงความใกล้ชิด ลดระยะทางความห่างไกล ช่วยให้เกิดความผูกพัน และเป็นอีกช่องทางหนึ่งช่วยให้ผ่อนคลายความเครียด ความวิตกกังวล ได้ระบายความทุกข์ใจ (จิตาภา สุขพถำ, 2548: 249) ผลการศึกษาในสหรัฐอเมริกา ค้นพบว่า เทคโนโลยีโทรศัพท์เคลื่อนที่ช่วยให้ครอบครัวมีความมั่นคงปลอดภัย และช่วยให้เข้าถึงการช่วยเหลือเมื่อเกิดเหตุฉุกเฉิน ได้ทันท่วงที โทรศัพท์เคลื่อนที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการรวมกลุ่มทางสังคมและช่วยเพิ่มความรู้สึกมีอิสระให้กับกลุ่มผู้ด้อยโอกาสทางสังคมและกลุ่มผู้สูงอายุ ความสามารถในการติดต่อสื่อสารที่เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาก่อให้เกิดความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย (security) ในขณะที่ใช้อินเทอร์เน็ตและการรับส่งอีเมลล์ช่วยให้เข้าถึงแหล่งข้อมูลสำคัญรวมทั้งช่วยสร้างเครือข่ายทางสังคม (social network) ได้ในอีกทางหนึ่ง (Eardley, Bruce and Goggin, 2009: 9) นอกจากนี้ อินเทอร์เน็ตยังช่วยในการพัฒนาการเรียนรู้ เพิ่มช่องทางการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร การรับสื่ออินเทอร์เน็ตของเด็กและเยาวชนส่วนใหญ่จะได้รับผลดีมากกว่าผลเสีย แต่หากมีการใช้งานมากเกินไปจะเกิดผลกระทบต่อร่างกายและจิตใจ (ประพิมพ์พรรณ สุวรรณภู และอัจฉรา ประเสริฐสิน, 2552) ส่วนการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ เป็นอีกหนึ่งหนทางของการเพิ่มคุณภาพของการย้ายถิ่นโดยช่วยให้ผู้ย้ายถิ่นได้ติดต่อกับครอบครัวในถิ่นเดิมของตนได้สะดวกยิ่งขึ้น โทรศัพท์เคลื่อนที่ช่วยเป็นเครื่องมือส่งข่าวสารข้อมูลโอกาสการย้ายถิ่น ใช้ในการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้ย้ายถิ่นด้วยกัน (ปราโมทย์ ประสาทกุล, 2552: 66-67) อีกทั้ง การใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ยังเป็นอีกช่องทางหนึ่งของการลดภาวะความรู้สึกโดดเดี่ยวได้ (Jin and Park, 2010) บางผลการศึกษาสนับสนุนว่า ผลกระทบของการใช้โทรคมนาคมส่งผลดีต่อภาวะสุขภาพจิตของวัยรุ่นด้วย อาทิเช่น

การใช้อินเทอร์เน็ตช่วยให้วัยรุ่นมีการติดต่อกับสังคมและส่งผลให้เกิดภาวะความเป็นอยู่ที่ดี (well-being) มากยิ่งขึ้น โดยอินเทอร์เน็ตช่วยให้วัยรุ่นสามารถแสดงออก และสร้างตัวตนของตนเองผ่านการใช้งานให้ผู้อื่นเห็นได้มากขึ้น และโดยส่วนมากเด็กวัยรุ่นชายจะได้รับประโยชน์จากการติดต่อสื่อสารกับคนอื่นๆ สูงกว่าเด็กวัยรุ่นหญิง (Valkenburg and Peter, 2009) หรือในงานวิจัยของวรรณสิกา เชื้อชาติไทย (2546) ยืนยันว่า อินเทอร์เน็ตไม่ใช่ศูนย์รวมของคนเหงาที่แยกตัวจากสังคม และการใช้อินเทอร์เน็ตไม่มีผลต่อการแยกตัวออกจากสังคมของบุคคล

อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาผลกระทบของการสื่อสารโทรคมนาคมในทางด้านลบพบว่า กิจกรรมการออนไลน์ของเด็กในรูปแบบต่างๆ มีผลต่อการใช้เวลาของครอบครัวและการสื่อสารภายในครอบครัว (Lee and Chae, 2007) การเป็นเจ้าของคอมพิวเตอร์มีผลทำให้ความถี่ในการสื่อสารระหว่างบุคคลภายในครอบครัวลดลง (น้ำทิพย์ สำเภาประเสริฐ, 2543) ผลการศึกษาเชิงประจักษ์หลายงานยืนยันว่า การใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ และการใช้อินเทอร์เน็ตมีความสัมพันธ์กับภาวะซึมเศร้า เหงา และโดดเดี่ยวของบุคคล (Park, 2005) โดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่นที่มีการใช้การสื่อสารติดต่อกับคนสนิทใกล้ชิดจะมีผลต่อภาวะวิตกกังวลต่อสังคม (social anxiety) และความโดดเดี่ยวในโรงเรียน (Gross, Juvonen, and Gable, 2002) มีผลกระทบต่อความสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้าง กระทบต่อการแสดงพฤติกรรมและสุขภาพจิต เช่น การเก็บตัว แยกออกจากสังคม สับสน กังวลใจ ขาดความมั่นใจ (ลักษณะ พลอยเลื่อมแสง, 2545) ส่วนผู้ที่มีการใช้อินเทอร์เน็ตในปริมาณมากจะมีแนวโน้มที่การสื่อสารในครอบครัวและการปฏิสังสรรค์กับสังคมโดยรวมลดลง และมักจะมีแนวโน้มปรากฏอาการหดหู่ เหงา และโดดเดี่ยวเพิ่มมากขึ้น (Eardley, Bruce, and Goggin, 2009; Kraut et al., 1998; Eijnden et al., 2008)

2.2.4 การเสพติดการสื่อสารโทรคมนาคม

การศึกษาอาการเสพติดการสื่อสารโทรคมนาคมในที่นี้ เน้นที่การเสพติดการใช้อินเทอร์เน็ต และการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ที่สำคัญ เนื่องจากอัตราการใช้งานมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นโดยตลอด และพฤติกรรมการใช้เวลากับการสื่อสารทั้ง 2 บริการดังกล่าวก็มีอัตราสูงมาก (ศูนย์ศึกษาความร่วมมือระหว่างประเทศแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553) ทั้งนี้ การใช้อินเทอร์เน็ตนับว่าเป็นปัญหาสำคัญมากปัญหาหนึ่งของวัยรุ่นในปัจจุบัน การเล่นเกมอินเทอร์เน็ต ได้แก่ การใช้บริการอินเทอร์เน็ตที่มีลักษณะการสร้างเป็นสังคมเสมือน อาทิ ห้องแชทรูม เว็บบอร์ด หรือเกมออนไลน์ เป็นกลุ่มอาการทางจิตอย่างหนึ่ง ซึ่งหากผู้ใช้ยึดติดกับสังคมในโลกของอินเทอร์เน็ตจนแยกไม่ออกว่าโลกของความจริงและโลกเสมือนจะนำมาซึ่งสาเหตุของเป็นโรคติดอินเทอร์เน็ตได้ (ศรีศักดิ์ จามรมาน, 2551)

สมาคมจิตแพทย์ของอเมริกา (American Psychiatric Association) ได้วินิจฉัยลักษณะอาการหรือพฤติกรรมผิดปกติที่เกิดขึ้นจากการใช้อินเทอร์เน็ต พบว่า ลักษณะอาการของคนติดอินเทอร์เน็ตนั้นจะคล้ายกับลักษณะอาการของคนติดการพนันคือมีอาการหมกหมุ่น หงุดหงิด กระวนกระวายเวลาที่ไม่ได้เล่น และสาเหตุของการติดก็คล้ายคลึงกันคือการเล่นเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาผ่อนคลาย ระบายอารมณ์เวลาที่เหงาหรือรู้สึกไม่มีใคร ทั้งนี้ ในทางวิชาการได้เริ่มสร้างและพัฒนาหลักการที่นำมาใช้อธิบายลักษณะของผู้ที่ติดอินเทอร์เน็ต โดย Young (1998) กำหนดลักษณะอาการติดอินเทอร์เน็ต (Pathological Internet Use) ไว้ 8 ประการ ส่วนศรีศักดิ์ จามรมาน (2551) ระบุอาการผู้เสพติดอินเทอร์เน็ต ไว้ในลักษณะเช่นเดียวกันกับแนวคิดของ Young สามารถสรุปได้ดังนี้

ตาราง 2.1 ลักษณะอาการของผู้เสพติดอินเทอร์เน็ต

Young (1998)	ศรีศักดิ์ จามรมาน (2551)
1. หมกหมุ่นอยู่กับการเล่นอินเทอร์เน็ต	1. รู้สึกหมกหมุ่นกับอินเทอร์เน็ต แม้ในเวลาที่ไม่ได้ต่อเข้าระบบอินเทอร์เน็ต
2. เพิ่มเวลาการเล่นอินเทอร์เน็ตนานขึ้น	2. มีความต้องการใช้อินเทอร์เน็ตเป็นเวลานานมากขึ้นเรื่อยๆ
3. ไม่สามารถลดหรือหยุดได้	3. ไม่สามารถควบคุมการใช้อินเทอร์เน็ตได้
4. กระวนกระวาย หงุดหงิดเมื่อไม่ได้เล่น	4. รู้สึกหงุดหงิดเมื่อใช้อินเทอร์เน็ตน้อยลง หรือหยุดใช้
5. ใช้เวลานานกว่าที่คิดไว้	5. คิดว่าเมื่อใช้อินเทอร์เน็ตแล้ว ทำให้ตนเองรู้สึกดีขึ้น
6. สูญเสียความสัมพันธ์กับครอบครัว สังคม	6. ใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อหลีกเลี่ยงปัญหา
7. โกหก ปิดบังเกี่ยวกับการเล่นอินเทอร์เน็ต	7. หลอกหลวงคนในครอบครัวหรือเพื่อนเรื่องการใช้อินเทอร์เน็ตของตนเอง
8. เล่นอินเทอร์เน็ตเพื่อเลี่ยงปัญหาทางจิต	8. มีอาการผิดปกติเมื่อเลิกใช้อินเทอร์เน็ต เช่น หลงใหล กระวนกระวาย

ด้านการเสพติดโทรศัพท์เคลื่อนที่ ทวีศิลป์ วิษณุโยธิน (2551) ระบุว่าวัยรุ่นเป็นวัยที่ชอบพูดชอบคุย อยากสร้างสัมพันธ์ภาพกับเพื่อน จึงพบพฤติกรรมใช้โทรศัพท์เกินความจำเป็น ในปัจจุบันพบว่า มีพ่อแม่จำนวนไม่น้อยที่มีปัญหาลูกวัยรุ่นติดโทรศัพท์ และโดยส่วนใหญ่เป็นเด็กนักเรียนในระดับมัธยมศึกษา นอกจากนี้ งานวิจัยหลายชิ้นสะท้อนให้เห็นว่าเด็กรุ่นใหม่เสพติดโทรศัพท์เคลื่อนที่อย่างมาก โดยเด็กส่วนใหญ่พึ่งพาเทคโนโลยีจนเป็นสิ่งสำคัญในชีวิต โดยเด็กจะไม่สามารถทนอยู่ได้โดยไม่มีเครื่องมือสื่อสารใดๆ จนเกิดความรู้สึกทรมาน หลายคนยอมรับว่าติดโทรศัพท์เหมือนติดยาเสพติด เมื่อไม่มีโทรศัพท์จะรู้สึก สับสน กระวนกระวาย โกรธ โดดเดี่ยว ไม่

มันคง ไม่ปลอดภัย ตกใจ หงุดหงิด ฯลฯ (สรวงมณฑ์ สิทธิสมาน, 2554) ส่วนการกำหนดลักษณะอาการเสพติดโทรศัพท์เคลื่อนที่นั้น ในประเทศไทย โดยสถาบันคุ้มครองผู้บริโภคในกิจการโทรคมนาคม สำนักงานคณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ ได้อธิบายลักษณะเบื้องต้นของผู้ที่เสพติดโทรศัพท์เคลื่อนที่ไว้ดังนี้ (จิตินันท์ ศรีสถิตย์ และอวยพร แซ่ตระกูล, 2552)

- 1) ตื่นเช้ามาจะต้องหยิบมือถือมาดู Missed call ก่อน
- 2) เข้าห้องน้ำจะต้องพกมือถือติดตัวไปด้วย
- 3) กระวนกระวายถ้าไม่ได้ส่งข้อความ แชนท บนมือถือ
- 4) เวลากินข้าวจะมีมือถือวางไว้ด้วย
- 5) หมดความมั่นใจ ถ้าลืมมือถือไว้ที่บ้าน
- 6) รู้สึกหงาว หงาว อ่างว้าง ถ้าไม่มีสายโทรเรียกเข้าหลายชั่วโมงติดต่อกัน
- 7) หงุดหงิดทุกครั้งที่ต้องปิดมือถือ
- 8) เมื่อเปิดมือถือหลังจากปิดเครื่อง/แบตเตอรี่หมด สิ่งแรกที่ทำคือดูว่ามีใครโทรมาหาบ้าง

สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับการเสพติดการสื่อสาร โทรคมนาคมทั้งทางด้านอินเทอร์เน็ตและการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ดังที่นำเสนอไปนั้น การศึกษาครั้งนี้ได้นำไปใช้สำหรับการวิเคราะห์ผลของพฤติกรรมเสพติดที่มีต่อสุขภาพจิตใจของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีแนวโน้มของการเสพติดการสื่อสารสูงกว่ากลุ่มวัยอื่นๆ

2.3 สุขภาวะจิตใจ

จากการที่องค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO, 2011) กำหนดนิยามสุขภาพ หมายถึง สุขภาวะที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย จิตใจ สังคม และปัญญา มิใช่เพียงการปราศจากโรคหรือความพิการเท่านั้น นิยามดังกล่าวสะท้อนถึงความเป็นองค์รวมอย่างแท้จริงของสุขภาพที่เกี่ยวพันและเชื่อมโยงกันทั้ง 4 มิติของสุขภาวะที่สมบูรณ์ “สุขภาวะจิตใจ (Mental well-being)” จึงถือกันว่าเป็นสุขภาวะสำคัญอย่างหนึ่งที่บุคคลพึงมี ทั้งนี้ การนิยามความหมายของสุขภาวะจิตใจยังคงมีความหลากหลายแต่โดยทั่วไปเป็นการกล่าวรวมถึงความพึงพอใจในชีวิต การมองโลกในแง่ดี การมองเห็นคุณค่าในตัวเอง ความสามารถในการควบคุมตนเอง การมีจุดมุ่งหมายในชีวิต และการมีความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของในชีวิตที่เป็นอยู่ของตนเอง (Scotland National Health Service, 2010) ในบริบทของประเทศไทย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) ให้ความหมายสุขภาวะจิตใจไว้คือ “ภาวะที่มีสุขภาพจิตดี เข้มแข็ง มีจิตพร้อมในการดำเนิน

ชีวิต มีสมาธิหลุดพ้นความครอบงำจากกิเลส” (โครงการสร้างเสริมสุขภาวะ มหาวิทยาลัยราชภัฏ นครศรีธรรมราช, 2551)

สำหรับแนวคิดที่อธิบายถึงสุขภาวะจิตใจ พบว่ามี 2 แนวคิดที่สำคัญคือ การอธิบายด้วย สุขภาวะทางจิต (Psychological well-being) ตามแนวคิดทางตะวันตกของ Ryff และ Keyes (1995) ซึ่งมองว่า สุขภาวะทางจิตเป็นลักษณะเชิงบวกทางจิตใจที่มีความหลากหลายด้านการเจริญเติบโต และพัฒนาการของบุคคลโดยมีองค์ประกอบที่ทำหน้าที่ของจิต 6 มิติ ได้แก่

- 1) ความเป็นตัวของตัวเอง (Autonomy: AU)
- 2) การยอมรับตนเอง (Self-acceptance: SA)
- 3) การมีความงอกงามในตน (Personal Growth: PG)
- 4) การมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น (Positive Relations with others: PR)
- 5) ความสามารถในการจัดการกับสถานการณ์ต่างๆ (Environmental Mastery: EM)
- 6) การมีจุดมุ่งหมายในชีวิต (Purpose in Life: PL)

ส่วนอีกแนวคิดหนึ่งที่เป็นการศึกษาสุขภาวะจิตใจในมิติที่กว้างออกไป คือ แนวคิด ความอยู่ดีมีสุขเชิงอัตวิสัย (Subjective well-being) ซึ่งไม่ได้เป็นการมองสุขภาวะจิตใจของบุคคล ตามแบบอย่างทางจิตวิทยาหรือทางการแพทย์เพียงอย่างเดียว แต่จะเป็นการพิจารณา “สุขภาวะ ใจ” ในทางสังคมศาสตร์ เนื่องด้วย คำว่า Well-being นั้นสามารถตีความหมายได้หลากหลาย และ ยังไม่มีข้อสรุปและตัวชี้วัดแน่นอน งานศึกษาต่างประเทศ ทั้งทางจิตวิทยา สังคมวิทยา และ เศรษฐศาสตร์ มีการใช้คำที่ค่อนข้างหลากหลาย ทั้ง Well-being / Psychological well-being หรือ Emotional well-being รวมทั้งอรรถประโยชน์ (Utility) นอกจากนี้ ยังมีการตีความหมายคำว่า Well-being ครอบคลุมไปถึงเรื่อง ความพึงพอใจในชีวิต (Life Satisfaction) และความสุข (Happiness) ด้วย และในภาพรวมของแนวคิดนี้ยังครอบคลุมรายละเอียดและเนื้อหาการอธิบายสุขภาวะจิตใจใน หลายแนวคิดทั้ง Mental well-being และ Psychological well-being ได้อย่างชัดเจน

แนวคิด Subjective well-being ในประเทศไทยใช้คำว่า ความอยู่ดีมีสุขเชิงอัตวิสัย หมายถึง มิติหลากหลายของการประเมินหรือการมองชีวิตของตนเองของปัจเจก ซึ่งรวมถึงความพึงพอใจในชีวิตที่วางอยู่บนความนึกคิด (cognitive judgment) ของปัจเจกเอง จากนิยามดังกล่าว หากพิจารณาจะเห็นว่าครอบคลุมถึงเรื่อง 1) ความพึงพอใจในชีวิตโดยรวม และความพึงพอใจในโดเมน (domain) ต่างๆ ของชีวิต 2) การมีอารมณ์ความรู้สึกทางบวกเป็นประจำ 3) การมีอารมณ์ความรู้สึก ในทางลบน้อยหรือไม่บ่อย 4) การมีความรู้สึกนึกคิด หรือมองว่า ชีวิตมีความหมายและสามารถ บรรลุสิ่งที่หวังไว้ โดยการประเมินความอยู่ดีมีสุขเชิงอัตวิสัยนี้ อิงอาศัยการประเมินตนเองของ

ปัจเจก (self-report) (บัวพันธ์ พรหมพักพิง, 2549: 8) จากนิยามดังกล่าว จะเห็นได้ว่า สอดคล้องไปตามแนวคิดทางด้านจิตวิทยาที่เน้นการประเมินตนเองของปัจเจกในด้านต่างๆ เมื่อนำมาผสานกับผลการศึกษาวิจัยผลกระทบของการใช้โทรคมนาคมที่มีต่อภาวะสุขภาพจิตที่ผ่านมา การศึกษาครั้งนี้จะอธิบายสุขภาพจิตตามแนวคิดความอยู่ดีมีสุขเชิงอัตวิสัยได้เป็น 2 ประเด็นคือ

1) ความพึงพอใจในชีวิต การมีความรู้สึกนึกคิด และการแสดงอารมณ์ทางบวก ถือว่าเป็นการประเมินภาวะสุขภาพจิตโดยรวมที่ครอบคลุมประเด็นต่างๆ ของชีวิต (Gross, Juvonen, and Gable, 2002; Sadlo et al., 2005) หรืออาจมองได้ในแง่ของแนวคิดเรื่องความสุข เพราะหากพิจารณาตามแนวคิดทางจิตวิทยาจะมองว่า ความสุขเป็นเรื่องของอารมณ์ความรู้สึก เป็นการวัดความอยู่ดีทางอารมณ์และถือว่าความสุขเป็นความรู้สึกทางบวก (รศรินทร์ เกรย์ และคณะ, 2553: 26)

2) การแสดงอารมณ์ทางลบ ในส่วนนี้จะเน้นความเชื่อมโยงกับงานวิจัยผลของการใช้โทรคมนาคมที่ผ่านส่วนใหญ่จะมองสุขภาพจิตในแง่ของความโดดเดี่ยว ความเหงา ความหดหู่ใจ และความเครียด (Gross, Juvonen, and Gable, 2002; Kraut et al., 1998; van den Eijnden et al., 2008) ถือเป็นการแสดงอารมณ์ทางลบที่ผู้ใช้บริการเป็นผู้ถูกกระทำ (passive) จากการใช้งานในการศึกษาครั้งนี้ จะนับรวมกลุ่มอารมณ์ดังกล่าวเป็นภาวะซึมเศร้า เนื่องจากนิยามของภาวะซึมเศร้ามีความครอบคลุมอารมณ์ทางลบส่วนใหญ่ที่เกิดจากการใช้โทรคมนาคม

ทั้งนี้ หากพิจารณาในภาพรวม ภาวะสุขภาพจิตและความสุขของวัยรุ่นในจังหวัดกาญจนบุรี เมื่อ พ.ศ. 2548 มีระดับความสุขเฉลี่ยประมาณ 6.22 จากคะแนนเต็ม 10 ซึ่งสามารถประเมินได้ว่า ความสุขของวัยรุ่นไทยในจังหวัดกาญจนบุรีอยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างมีความสุข (ศิรินันท์ กิตติสุขสถิต และวณิชพล มหาอาษา, 2550: 75) แต่ข้อมูลโครงการติดตามสภาวะการณ์เด็กและเยาวชนรายจังหวัด (Child Watch) พบว่า ในช่วงปี 2551-2552 เด็กและเยาวชนในระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายจังหวัดกาญจนบุรีมีความเครียดจนนอนไม่หลับกว่าร้อยละ 30.5 และ 39.25 ตามลำดับ (สถาบันรามจิตติ, 2553) ส่วนผลการสำรวจสุขภาพจิตเยาวชนไทยอายุ 15 ปี เมื่อ พ.ศ. 2553⁴ พบว่า ในจังหวัดกาญจนบุรี ในภาพรวมเด็กอายุ 15 ปี มีความเสี่ยงด้านสุขภาพจิตมากที่สุด โดยเปรียบเทียบใน 3 จังหวัด เพศชายมีแนวโน้มเสี่ยงด้านสุขภาพจิตมากกว่าเพศหญิง ส่วนปัจจัยด้านผลการเรียนของเด็ก ผู้ที่กำลังเรียนและมีผลการเรียนดีย่อมมีความเสี่ยงด้านสุขภาพจิตต่ำกว่าผู้ที่มีผลการเรียนปานกลางหรือผลการเรียนไม่ดี สำหรับความสัมพันธ์ของจำนวนสมาชิกในครัวเรือนกับความเครียดสุขภาพจิต ถ้าในครอบครัวใดที่สมาชิกน้อยหรือมากเกินไป จะมีแนวโน้มเสี่ยงด้าน

⁴ ภายใต้โครงการ “รายงานสถานการณ์สุขภาพจิตประจำปี” โดยกรมสุขภาพจิตร่วมกับสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ

⁵ ประกอบด้วย กรุงเทพมหานคร ลำพูน และกาญจนบุรี

สุขภาพจิต ส่วนครอบครัวที่มีฐานะเศรษฐกิจดีมีแนวโน้มที่มีความเสี่ยงด้านสุขภาพจิตน้อยกว่าครอบครัวมีเศรษฐกิจไม่ดี (อุมารณ์ ภัทรวานิชย์ และคณะ, 2553) เช่นเดียวกับข้อค้นพบจากข้อมูลการสำรวจสภาวะทางสังคมและวัฒนธรรม พ.ศ. 2551 ที่พบว่า เศรษฐฐานะของครัวเรือนทั้งที่วัดด้วยปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตและสิ่งของเครื่องใช้ที่แสดงฐานะทางสังคมของครัวเรือนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับสุขภาพจิต (อภิชาติ จำรัสฤทธิรงค์ และคณะ, 2553: 84)

อย่างไรก็ตาม ปัจจัยทางครอบครัวนั้นมีข้อค้นพบที่น่าสนใจคือ ในภาพรวมการอยู่ครบทั้งพ่อและแม่ในครอบครัวทำให้เด็กมีความเสี่ยงด้านสุขภาพจิตน้อยที่สุด แต่ครอบครัวในปัจจุบันนี้ในเขตชนบทส่วนใหญ่พ่อแม่ต้องย้ายไปทำงานที่อื่น การหย่าร้างของพ่อแม่ และการเกิดครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวมีมากขึ้น ซึ่งเด็กที่อยู่กับครอบครัวเลี้ยงเดี่ยวมีแนวโน้มที่เสี่ยงด้านสุขภาพจิตมากกว่าเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่อยู่ครบทั้งพ่อและแม่หรือมากกว่าเด็กที่อาศัยอยู่กับญาติหรือคนอื่น (อุมารณ์ ภัทรวานิชย์ และคณะ, 2553: 64) นอกจากนี้ การทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกในครอบครัวเป็นประจำ ทั้งการรับประทานอาหารร่วมกัน ดูโทรทัศน์ ฟังเพลง ไปเที่ยวนอกบ้านพร้อมหน้าพร้อมตากันเป็นประจำทำให้สุขภาพจิตดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัดและมีความเสี่ยงที่มีปัญหาสุขภาพจิตน้อยกว่าผู้ที่ไม่ได้ทำกิจกรรมต่างๆ (อภิชาติ จำรัสฤทธิรงค์ และคณะ, 2553: 57) สอดคล้องกับผลการศึกษาด้านความสุขที่พบว่า ผู้ที่รายงานว่าครอบครัวที่มีเวลาให้แก่กันเพียงพอจะมีความสุขสูงกว่ากลุ่มที่ตอบว่าไม่เพียงพอ เช่นเดียวกับการที่สมาชิกในครอบครัวรักใคร่ปรองดองกัน มีความรักความผูกพันกันมาก จะทำให้บุคคลมีความสุขมากขึ้นด้วย (รศรินทร์ เกรย์ และคณะ, 2553: 62-65)

โดยสรุป จากแนวคิดเกี่ยวกับครอบครัว พฤติกรรมการสื่อสาร โทรคมนาคม และแนวคิดเกี่ยวกับสภาวะจิตใจ รวมทั้งงานวิจัยและผลการศึกษาดังกล่าว จะเห็นได้ว่า อิทธิพลของครอบครัวมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้โทรคมนาคม ในขณะที่เดียวกันพฤติกรรมการสื่อสารโทรคมนาคมดังกล่าวมีความสัมพันธ์ในสองด้าน ประการแรกคือ สัมพันธ์กับคนอื่นๆ ที่อยู่รอบข้าง ซึ่งการศึกษาครั้งนี้เน้นที่คนในครอบครัวเป็นหลัก ประการที่สองคือ การใช้บริการโทรคมนาคมนั้นสัมพันธ์ต่อสภาวะจิตใจในด้านต่างๆ ของตัวผู้ใช้งาน ไม่ว่าจะเป็นอารมณ์ความรู้สึกต่างๆ รวมถึงการรู้สึกนึกคิดในประเด็นต่างๆ ในชีวิต ซึ่งความสัมพันธ์ดังกล่าวสามารถนำมาสร้างสมมติฐานการศึกษาและกรอบแนวคิดในการศึกษาครั้งนี้ได้เป็นลำดับดังนี้

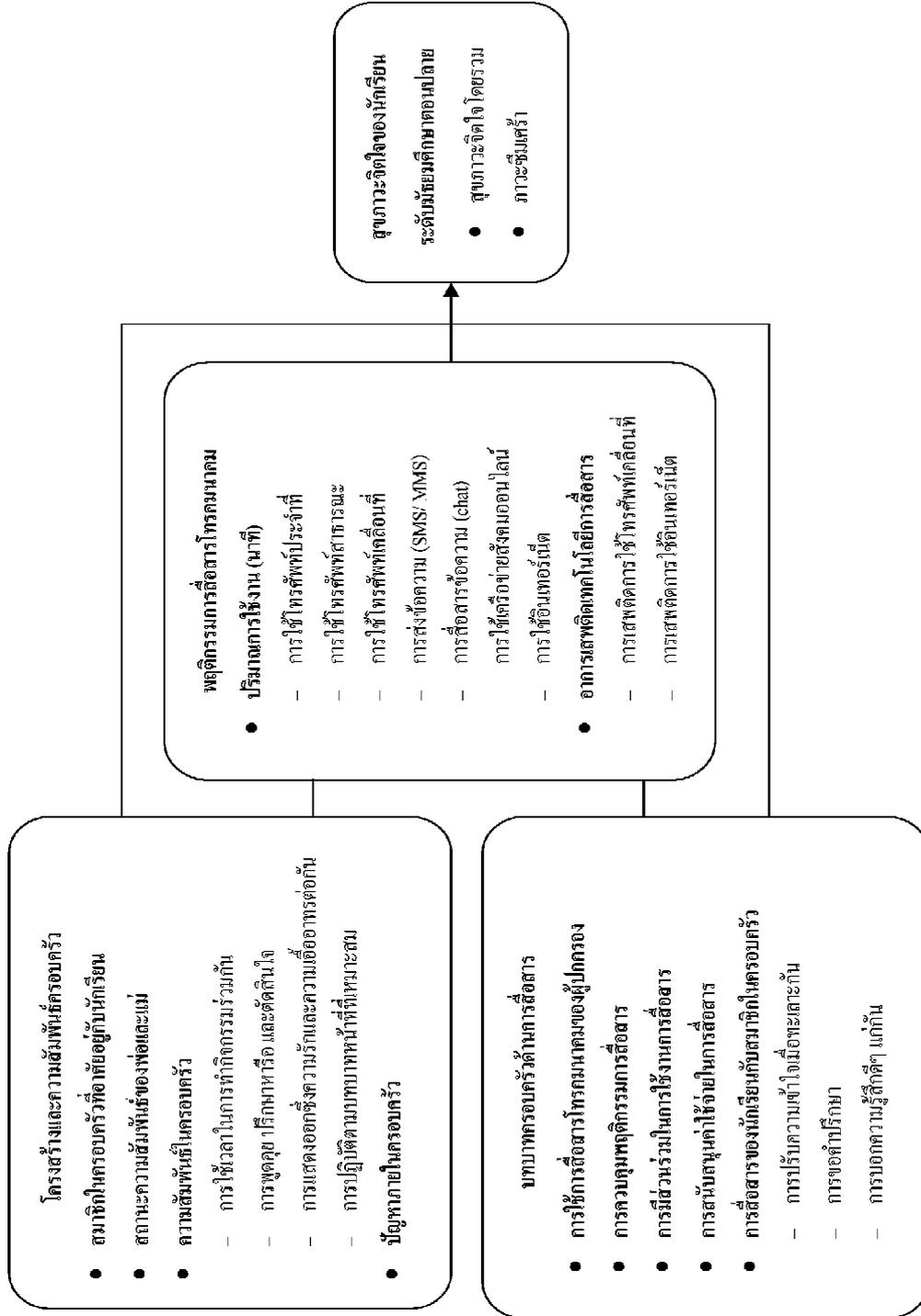
2.4 สมมติฐานการศึกษา

1. ปัจจัยด้านครอบครัวมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสื่อสารโทรคมนาคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดกาญจนบุรี
2. ปัจจัยด้านครอบครัวและพฤติกรรมการสื่อสารโทรคมนาคมมีความสัมพันธ์กับสุขภาวะจิตใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดกาญจนบุรี

2.5 กรอบแนวคิดการศึกษา

ผลการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง จะพบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ ที่มีต่อสุขภาวะจิตใจของนักเรียน ซึ่งการศึกษาครั้งนี้สนใจศึกษาตัวแปรปัจจัยครอบครัว และพฤติกรรมการสื่อสารโทรคมนาคมทั้งการใช้งานโทรศัพท์และการทำงานอินเทอร์เน็ต โดยจะพิจารณาตามลักษณะการใช้งาน แบ่งเป็นการใช้บริการเสียงผ่านทางโทรศัพท์ประเภทต่างๆ และการใช้บริการข้อมูล ได้แก่ การส่งข้อความ (SMS/ MMS) การสื่อสารข้อความ (chat) และเครือข่ายสังคมออนไลน์ การศึกษาครั้งนี้เชื่อว่า ความสัมพันธ์ในด้านพฤติกรรมการสื่อสารและปัจจัยทางด้านครอบครัวจะมีความสัมพันธ์กัน รวมทั้งยังมีความสัมพันธ์กับสุขภาวะจิตใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยสามารถสรุปความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ศึกษาดังแผนภาพ 2.1

แผนภาพ 2.1 กรอบแนวคิดการศึกษา

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Approach) ผสมผสานการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Approach) เข้าไว้ด้วยกัน โดยมุ่งอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัวกับพฤติกรรมสื่อสารโทรคมนาคม และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัวและพฤติกรรมสื่อสารโทรคมนาคมกับสุขภาวะจิตใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดกาญจนบุรี เพื่อที่จะนำไปใช้ประมาณการและวางแผนพัฒนาสุขภาวะจิตใจของนักเรียนเป็นสำคัญ รายละเอียดของวิธีการศึกษามีดังต่อไปนี้

1) การศึกษาข้อมูลเชิงปริมาณ ทำการศึกษาโดยอาศัยทำการสุ่มตัวอย่างตามหลักสถิติ เพื่อให้สามารถเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดกาญจนบุรี โดยใช้แบบสอบถามภายใต้กรอบแนวความคิดที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรม เพื่อศึกษาข้อมูลในภาพกว้างและหาความสัมพันธ์ทางสถิติเพื่ออธิบายลักษณะความเชื่อมโยงของปัจจัยด้านครอบครัว พฤติกรรมสื่อสาร และสุขภาวะจิตใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดกาญจนบุรี

2) การศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ ดำเนินการโดยการสัมภาษณ์กลุ่มแบบเป็นทางการด้วยวิธีการสัมภาษณ์กลุ่ม (group interview) โดยคัดเลือกตัวแทนนักเรียนที่เต็มใจเข้าร่วมแสดงความคิดเห็น เพื่อสอบถามประเด็นเพิ่มเติมที่ได้จากข้อค้นพบของการศึกษาในเชิงปริมาณ

3.2 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1) ประชากรที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือ นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (มัธยมศึกษาปีที่ 4-6) ทั้งเพศชายและหญิงอายุระหว่าง 15-19 ปี ที่กำลังศึกษาในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 จังหวัดกาญจนบุรี อ้างอิงข้อมูลจำนวนนักเรียน ณ ปีการศึกษา 2555 จำนวนรวม 9,125 คน¹

¹ <http://doc.obec.go.th/web/report>

2) การกำหนดขนาดตัวอย่าง หากใช้การคำนวณขนาดตัวอย่างน้อยที่สุด โดยกำหนดความคลาดเคลื่อนที่ยอมรับได้ที่ระดับ 0.05 และคำนวณหาขนาดของตัวอย่างโดยใช้สูตรของเครซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970) ซึ่งจากสูตรการคำนวณดังกล่าว ขนาดตัวอย่างขั้นต่ำที่จะใช้ในการศึกษา คือ 370 คน อย่างไรก็ตามในการศึกษาครั้งนี้ จะใช้การคำนวณกำหนดการประมาณค่ายอดรวมและค่าเฉลี่ยของประชากรด้วยการกำหนดระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ความแปรปรวนที่ระดับ 0.5 ขนาดความคลาดเคลื่อนของค่าประมาณที่ 0.04 ขนาดตัวอย่างที่คำนวณได้จะเท่ากับ 796 ตัวอย่างโดยประมาณ (อรพินท์ แมททิว, ม.ป.ป.) อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาครั้งนี้กำหนดขนาดตัวอย่างในการเก็บข้อมูลรวมประมาณ 1,000 ตัวอย่าง มากกว่าขนาดตัวอย่างขั้นต่ำที่คำนวณได้ร้อยละ 30 เพื่อความครบถ้วน ครอบคลุมในความหลากหลายของข้อมูล

3) การสุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้การสุ่มแบบที่เป็นไปตามโอกาสทางสถิติ (Probability Sampling) กำหนดเป็น 2 ขั้นตอนคือ ในขั้นแรกแบ่งโรงเรียนที่นักเรียนสังกัดจากทั้งหมด 32 โรงเรียน ออกเป็นกลุ่มตามขนาดโรงเรียนคือ โรงเรียนขนาดใหญ่ โรงเรียนขนาดกลาง และโรงเรียนขนาดเล็ก จากนั้นทำการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) เลือกโรงเรียนออกมากลุ่มละ 1 โรงเรียน ด้วยวิธีการจับสลาก เมื่อได้โรงเรียนตัวอย่างทั้งหมด 3 โรงเรียน จากนั้นในภายในแต่ละโรงเรียนจะทำการแบ่งนักเรียนออกเป็น 3 ชั้นภูมิตามระดับการศึกษา (มัธยมศึกษาปีที่ 4, 5 และ 6) แล้วจึงดำเนินการสุ่มตัวอย่างขั้นที่ 2 โดยการสุ่มแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) เลือกนักเรียนออกมาชั้นละ 4 ห้องเรียน ทั้งแผนการเรียนด้านวิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์ แผนการเรียนคณิตศาสตร์-ภาษาต่างประเทศ และแผนการเรียนอื่นๆ อย่างละ 1 ห้องเรียนละกันเพื่อความหลากหลายของลักษณะนักเรียน โดยเก็บข้อมูลนักเรียนทุกคนในห้องเรียนที่สุ่มได้ โดยเป็นนักเรียนที่เข้าเรียนและยินดีเข้าร่วมการวิจัยในวันที่ดำเนินการเก็บข้อมูล

4) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ทำการคัดเลือกเด็กนักเรียนที่ยินดีให้ความร่วมมือในการสัมภาษณ์แสดงความคิดเห็นจำนวน 12 คน แบ่งเป็นระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4, 5 และ 6 ระดับชั้นละ 4 คน คละกันทั้งเพศชายและเพศหญิง และมาจากทุกแผนการเรียนทั้งด้านวิทยาศาสตร์และศิลปศาสตร์ เพื่อความหลากหลายของเด็กนักเรียนและเป็นไปตามลักษณะทั่วไปของเด็กนักเรียนในบริบทพื้นที่ศึกษา

3.3 พื้นที่ในการศึกษา

พื้นที่ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้คือ โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ซึ่งเป็นโรงเรียนในสังกัดคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 จังหวัดกาญจนบุรี

ผลจากการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) พบว่า กลุ่มตัวอย่างโรงเรียนที่สุ่มได้ ทั้งสาม โรงเรียน มีลักษณะที่แตกต่างกันในด้านขนาดและสิ่งแวดล้อมที่ตั้งโรงเรียน โดยโรงเรียนขนาดใหญ่ ตั้งอยู่ในเขตตัวเมือง (อำเภอเมืองกาญจนบุรี) ส่วนโรงเรียนขนาดกลาง เป็นโรงเรียนที่ตั้งอยู่เขตอำเภอเมืองกาญจนบุรีเช่นเดียวกัน แต่อยู่ในย่านชานเมือง ส่วนโรงเรียนขนาดเล็ก เป็นโรงเรียนที่อยู่ในเขตอำเภอไทรโยค ซึ่งอยู่ในพื้นที่ห่างไกลออกไป การศึกษาครั้งนี้จึงดำเนินการในพื้นที่อำเภอเมืองกาญจนบุรี และอำเภอไทรโยค จังหวัดกาญจนบุรี

ทั้งนี้ จากข้อมูลพื้นฐานของทางโรงเรียนพบว่า ทั้ง 3 โรงเรียนเป็นโรงเรียนที่มีชื่อเสียงของจังหวัดกาญจนบุรี และมีจำนวนความต้องการเข้าศึกษาของนักเรียนค่อนข้างสูง ทำให้ศักยภาพของบุคลากร นักเรียน การเรียนการสอน และคุณภาพของโรงเรียนมีค่อนข้างมาก

3.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) ในการดำเนินการเก็บข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถาม ใช้วิธีการให้กลุ่มตัวอย่างอ่านและตอบแบบสอบถามด้วยตนเอง ทั้งนี้ เพื่อเป็นการรักษาความลับของผู้ให้ข้อมูล แบบสอบถามทุกฉบับในการวิจัยครั้งนี้จึงไม่มีการสอบถามรายละเอียดส่วนบุคคลที่จะสามารถระบุถึงตัวบุคคลผู้ให้ข้อมูลได้

2) การเตรียมการก่อนเก็บข้อมูล ติดต่อขอความอนุญาติจากผู้อำนวยการ โรงเรียนเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลจากโรงเรียนที่เป็นตัวอย่าง และนัดหมายวันเวลาเพื่อเข้าเก็บข้อมูล

3) การดำเนินการเก็บข้อมูล เมื่อได้รับการอนุญาติจากผู้อำนวยการ โรงเรียนให้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แล้วจึงดำเนินการประสานงานกับผู้ที่เกี่ยวข้องในแต่ละโรงเรียน เช่น อาจารย์ที่รับผิดชอบงานด้านวิชาการ หรืออาจารย์ประจำชั้น เป็นต้น ติดต่อวันเวลาและสถานที่เข้าพบเด็กนักเรียนทุกคนในห้องเรียนที่สุ่มตัวอย่างได้ เพื่ออธิบายข้อมูล โครงการศึกษาวิจัยอย่างละเอียด และให้นักเรียนที่ยินดีเข้าร่วม โครงการวิจัย ลงนามในหนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัย โดยได้รับการบอกกล่าวและเต็มใจ² ตามข้อกำหนดของคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน สาขาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ซึ่งกลุ่มตัวอย่างนักเรียนที่ยินดีเข้าร่วมให้ข้อมูลมีจำนวน 1,082 ราย แต่เมื่อตรวจสอบข้อมูลที่ได้พบว่ามีแบบสอบถามที่มีคำตอบครบถ้วนสมบูรณ์สามารถนำไปวิเคราะห์ข้อมูลได้สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณจำนวน 1,074 ชุด จำแนกรายละเอียดได้ดังนี้

---

² โดยนักเรียนที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี จะถือว่าเป็นผู้เยาว์ ในการดำเนินการเก็บข้อมูลจะมีการส่งเอกสารชี้แจงและการขออนุญาตให้นักเรียนเข้าร่วม โครงการวิจัย โดยผู้ปกครองก่อน

ตาราง 3.1 จำนวนกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณ

ระดับชั้น	โรงเรียน			รวม
	ขนาดเล็ก	ขนาดกลาง	ขนาดใหญ่	
มัธยมศึกษาปีที่ 4	131	129	135	395
มัธยมศึกษาปีที่ 5	91	113	135	339
มัธยมศึกษาปีที่ 6	108	97	135	340
รวม	330	339	405	1,074

หน่วย : คน

4) การเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการภายหลังจากมีการวิเคราะห์ผลการศึกษาเชิงปริมาณ โดยทำการติดต่อกับทางโรงเรียนเพื่อให้ขอตัวแทนนักเรียนที่ยินดีให้เข้าร่วมการสัมภาษณ์กลุ่ม โดยแบ่งเป็น 2 ครั้ง สัมภาษณ์กลุ่มละ 6 คน โดยในแต่ละกลุ่มจะคละกันทั้งเด็กนักเรียนชายและหญิง แผนการเรียน และระดับชั้นเรียน เนื่องจากในบริบทของพื้นที่ศึกษาไม่พบว่ามีเพศแผนการเรียนและระดับชั้นเรียนของนักเรียนทำให้การให้ข้อมูลนั้นมีความแตกต่างกันมากนัก การจัดสัมภาษณ์กลุ่มจึงสามารถผสมผสานเด็กนักเรียนแต่ละลักษณะไว้ด้วยกัน และเมื่อได้รับการตอบรับจากทางโรงเรียน จึงดำเนินการจัดหาสถานที่และวันเวลาที่เหมาะสมโดยพยายามไม่ให้กระทบกับชั่วโมงการเรียนของนักเรียนที่มาร่วมสัมภาษณ์กลุ่ม

3.5 ระยะเวลาการดำเนินการรวบรวมข้อมูล

การดำเนินการเก็บข้อมูลดำเนินการในช่วงปีการศึกษา 2555 แบ่งเป็น 2 ช่วงคือ การเก็บข้อมูลในการวิจัยเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถาม ดำเนินการในภาคการศึกษาแรกช่วงเดือนสิงหาคม - กันยายน 2555 และเมื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณแล้ว จึงดำเนินการเก็บข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพในภาคการศึกษาที่ 2 ช่วงเดือนกุมภาพันธ์ - มีนาคม 2556

3.6 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.6.1 แบบสอบถามในการวิจัยเชิงปริมาณ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม ซึ่งประกอบด้วยข้อคำถาม 4 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับครอบครัว ประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับ สถานะความสัมพันธ์ระหว่างพ่อและแม่ การอยู่อาศัยกับพ่อแม่ ความสัมพันธ์ในครอบครัว ปัญหาที่เกิดภายในครอบครัว และบทบาทของครอบครัวด้านการสื่อสารโทรคมนาคมของนักเรียน

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการสื่อสารโทรคมนาคมของนักเรียน ประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับลักษณะการใช้งาน ปริมาณการใช้งาน บุคคลที่ติดต่อสื่อสาร และอาการเสพติดเทคโนโลยีการสื่อสาร

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาวะจิตใจ ประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับ สุขภาวะจิตใจโดยรวม และภาวะซึมเศร้า

ส่วนที่ 4 ข้อมูลโดยทั่วไปของนักเรียน ประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับชั้นเรียน ระดับคะแนนเฉลี่ยในภาคเรียนที่ผ่านมา (GPA) จำนวนเงินที่ได้รับสำหรับใช้จ่าย

ทั้งนี้ มาตรการสำคัญสำหรับการศึกษาคั้งนี้ ประกอบด้วยมาตรการความสัมพันธ์ในครอบครัว มาตรการพฤติกรรมการสื่อสารโทรคมนาคม และมาตรการสุขภาวะจิตใจ ซึ่งทั้ง 3 มาตรการดังกล่าวมีมีรายละเอียดดังนี้

1) มาตรการความสัมพันธ์ในครอบครัว

การศึกษาความสัมพันธ์ในครอบครัวในการศึกษาคั้งนี้ เป็นการนำมาตรการสัมพันธ์ภาพในครอบครัวไทยของสถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล (จิราพร ชมพิบูล, 2552) มาปรับใช้ โดยเลือกข้อคำถามมาเฉพาะในส่วนที่สอบถามเรื่องความสัมพันธ์ในครอบครัว ซึ่งมีความสอดคล้องกับตัวชี้วัดและเกณฑ์ภายใต้แนวคิดครอบครัวอยู่ดีมีสุข ตามที่สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล (2546) ได้ทำการศึกษาคั้งนี้ โดยในการศึกษาคั้งนี้ได้นำมาตรวัดดังกล่าวมาทำการมาปรับข้อคำถามให้เหมาะสมกับบริบทการศึกษา ซึ่งแบบสำรวจความสัมพันธ์ในครอบครัวในการศึกษาคั้งนี้ ประกอบด้วย 4 ประเด็น คือ

ประเด็นที่ 1 สัมพันธภาพในด้านของการใช้เวลาในการทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกในครอบครัว ทั้งกิจกรรมในบ้านและนอกบ้าน มีจำนวน 9 ข้อคำถาม

ประเด็นที่ 2 สัมพันธภาพในด้านของการพูดคุย ปรีกษาหารือ และตัดสินใจในเรื่องสำคัญต่างๆ ของสมาชิกในครอบครัว มีจำนวน 14 ข้อคำถาม

ประเด็นที่ 3 สมาชิกในครอบครัวแสดงออกซึ่งความรักและความเอื้ออาทรต่อกัน ทั้งทางกาย วาจา ใจ ของสมาชิกในครอบครัว มีจำนวน 9 ข้อคำถาม

ประเด็นที่ 4 การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสมของสมาชิกในครอบครัว มีจำนวน 7 ข้อคำถาม

การให้คะแนนข้อมูลสัมพันธภาพในครอบครัว มี 3 ระดับ คือ ข้อคำถามเชิงบวก ให้คะแนน ไม่ได้ปฏิบัติ=1 บางครั้ง=2 และ เป็นประจำ= 3 ส่วน ข้อคำถามเชิงลบให้คะแนนกลับกัน คือ ไม่ได้ปฏิบัติ=3 บางครั้ง=2 และ เป็นประจำ=1 ทั้งนี้ข้อคำถามทั้งหมดสามารถดูได้ในภาคผนวก ก (แบบสอบถาม ส่วนที่ 1 ข้อ 4) สำหรับข้อคำถามที่เป็นเชิงลบประกอบด้วยข้อความดังนี้

B. สมาชิกในครอบครัวมีการพูดคุย ปรีกษาหารือ และตัดสินใจในเรื่องสำคัญต่างๆ

- B7) สมาชิกในครอบครัวรู้สึกสนิทกับคนนอกบ้านมากกว่า
- B8) สมาชิกในครอบครัวมักจะพูดคุยหรือปรึกษาปัญหาเกี่ยวกับคนอื่นมากกว่าสมาชิกในครอบครัว
- B9) สมาชิกในครอบครัวต่างคนต่างทำตามความพอใจของตนเอง
- B10) สมาชิกในครอบครัวไม่สนใจซึ่งกันและกัน
- B11) เวลาคิดจะทำอะไรทั้งครอบครัว เป็นเรื่องที่ลำบากใจ
- B12) สมาชิกในครอบครัวไม่กล้าหรือลำบากใจที่จะพูดถึงสิ่งที่อยู่ในใจตนเอง
- B13) สมาชิกในครอบครัวมักแบ่งพวกมากกว่าจะร่วมกันทำกิจกรรมทั้งครอบครัว
- B14) เป็นเรื่องยากที่จะเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบ/ข้อตกลงในบ้าน

C. สมาชิกในครอบครัวแสดงออกซึ่งความรัก และความเอื้ออาทรต่อกัน

- C1) สมาชิกในครอบครัวของท่าน แก้ปัญหาหรือข้อขัดแย้งในครอบครัวด้วยวิธีการใด
  - C5.4) ทำร้ายร่างกาย ตบตี
  - C5.5) โต้เถียง ประชด คำทอ

2) ข้อคำถามพฤติกรรมการใช้โทรคมนาคม

การศึกษาพฤติกรรมการใช้โทรคมนาคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ครั้งนี้อ้างอิงการสร้างข้อคำถามจากแบบสำรวจพฤติกรรมการใช้โทรคมนาคมของประชากรไทย พ.ศ.2554 ของสำนักงานกิจการกระจายเสียง กิจการ โทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (2555) เนื่องจากมีความครอบคลุมทุกประเภทบริการ แต่ในการศึกษาครั้งนี้จะนำมาใช้เฉพาะการ

สอบถามพฤติกรรมการใช้งาน ความถี่ ค่าใช้จ่าย ประเภทและลักษณะในการใช้งาน เป็นสำคัญ โดยสอบถามถึงพฤติกรรมการใช้/ไม่ใช้ ปริมาณการใช้ในแต่ละวันโดยใช้หน่วยนับเป็นนาที บุคคลที่สื่อสารด้วยเป็นประจำในแต่ละประเภทการใช้งาน ค่าใช้จ่ายในการใช้งานในแต่ละเดือน (บาท) โดยบริการที่สอบถามถึงการใช้งานได้แก่ การใช้โทรศัพท์ประจำที่ การใช้โทรศัพท์สาธารณะ การใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ การส่งข้อความ (SMS/ MMS) การสื่อสารข้อความ (chat) การใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ และการใช้อินเทอร์เน็ต

ส่วนมาตรวัดอาการเสพติดเทคโนโลยีการสื่อสาร แบ่งเป็นการเสพติดการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ ใช้การสร้างมาตรวัดขึ้นมาใหม่ตามรายละเอียดของสถาบันคุ้มครองผู้บริโภคในกิจการโทรคมนาคม สำนักงานคณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ ระบุไว้ จำนวน 8 ข้อ ส่วนการเสพติดการใช้อินเทอร์เน็ต ใช้การสร้างมาตรวัดใหม่ตามเกณฑ์ของศรีศักดิ์ จามรมาน (2551) เพื่อให้เหมาะสมกับบริบทประเทศไทย คำถามประกอบด้วยข้อความ 8 ข้อเช่นเดียวกัน ทั้งนี้มาตรวัดทั้ง 2 กำหนดการให้คะแนนข้อมูล 3 ระดับ คือ ไม่เคยเลย=1 นานๆ ครั้ง=2 และ เป็นประจำ=3 สำหรับข้อความที่ใช้ในการวัดอาการเสพติดการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่และการใช้อินเทอร์เน็ต สามารถดูได้ในภาคผนวก ก (แบบสอบถาม ส่วนที่ 2 ข้อ 12-13)

สำหรับเกณฑ์การแบ่งคะแนนอาการเสพติดการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่และการใช้อินเทอร์เน็ต แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มดังนี้

8.00 - 13.33	คะแนน	หมายถึง	มีอาการเสพติดในระดับน้อย
13.34 - 18.66	คะแนน	หมายถึง	มีอาการเสพติดในระดับปานกลาง
18.67 - 24.00	คะแนน	หมายถึง	มีอาการเสพติดในระดับมาก

3) มาตรวัดสุขภาวะจิตใจ

ตามแนวคิดเกี่ยวกับสุขภาวะจิตใจ เป็นการมองถึงสุขภาพจิตและสภาพจิตใจด้านต่างๆ อย่างเป็นองค์รวม การศึกษาครั้งนี้เน้นใช้แนวคิดเรื่องความอยู่ดีมีสุขเป็นตัวหลักในการอธิบาย การวัดสุขภาวะจิตใจในการศึกษาครั้งนี้ได้นำแบบวัดที่มีความเป็นมาตรฐาน 2 แบบวัดมาใช้คือ

3.1) สุขภาวะจิตใจโดยรวม เป็นการนำแบบวัดสุขภาพจิตของคนไทยฉบับสั้น 15 ข้อของอภิชัย มงคล และคณะ (2547) มาใช้โดยไม่มีการปรับข้อความ เพราะแบบวัดนี้ผ่านการทดสอบและพัฒนาเป็นอย่างดี เหมาะสำหรับวัดสุขภาพจิตคนไทยที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป เครื่องมือวัดดังกล่าวได้รับการยอมรับสำหรับการใช้วัดสุขภาพจิตของคนไทยโดยมีการอ้างอิงในหลายงานศึกษา เช่น การสำรวจระดับประเทศ รวมทั้งการสำรวจภาวะสุขภาวะจิตใจเยาวชน 15 ปี ใน พ.ศ. 2553 (อุมาภรณ์ ภัทรวาณิชย์ และคณะ, 2553; อภิชาติ จำรัสสุทธิรงค์ และคณะ, 2553)

แบบสอบถามวัดสุขภาพจิตดังกล่าวเป็นแบบรายงานตนเอง ประเภทข้อความเดี่ยวซึ่งได้พัฒนามาจากกรอบแนวคิดขององค์ประกอบสุขภาพจิตใน 4 มิติ คือ สภาพจิตใจ สมรรถภาพของจิตใจ คุณภาพของจิตใจ และปัจจัยสนับสนุน และต่อมามีการพัฒนาวิเคราะห์ปรับองค์ประกอบสุขภาพจิตจากมาตรวัดดังกล่าวด้วยวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor analysis) แบ่งเป็น 5 มิติ ได้แก่ การสนับสนุนจากครอบครัว สมรรถภาพของจิตใจ คุณภาพของจิตใจ การไม่มีความรู้สึกทางลบ และความรู้สึกทางบวก (อภิชาติ จำรัสฤทธิ์รงค์ และคณะ, 2554) มาตรวัดดังกล่าวจึงมีลักษณะสอดคล้องกับแนวคิดความอยู่ดีมีสุขเชิงอัตวิสัยและนิยามสุขภาพจิตใจ การศึกษาครั้งนี้จึงเลือกใช้แบบวัดดังกล่าวสำหรับการวัดสุขภาพจิตใจในภาพรวม

ทั้งนี้ แบบวัดดังกล่าวมีข้อคำถามจำนวน 15 ข้อ ประกอบด้วยคำถามเชิงบวก 12 ข้อ และคำถามเชิงลบ 3 ข้อ คำถามแต่ละข้อจะมีมาตรวัด 4 ระดับ คือ ไม่เลย เล็กน้อย มาก และมากที่สุดการให้คะแนนสำหรับข้อความทางบวก คือ ไม่เลย=0 เล็กน้อย=1 มาก=2 และมากที่สุด=3 ส่วนข้อความทางลบจะให้คะแนนกลับกันคือ คือ ไม่เลย=3 เล็กน้อย=2 มาก=1 และมากที่สุด=0 โดยข้อความที่เป็นเชิงลบประกอบด้วย 3 ข้อความคือ “ท่านรู้สึกเบื่อหน่ายต่อทั้งกับการดำเนินชีวิตประจำวัน” “ท่านรู้สึกผิดหวังในตนเอง” และ “ท่านรู้สึกว่าชีวิตของท่านมีแต่ความทุกข์” ส่วนข้อความเชิงบวกทั้งหมด 12 ข้อความ สามารถดูได้ในภาคผนวก ก (แบบสอบถาม ส่วนที่ 3 ข้อที่ 1) เมื่อนำคะแนนจากคำถามทั้ง 15 ข้อมารวมกันแล้ว ผู้ที่ได้คะแนนเต็มคือ 45 คะแนน คือ ผู้ที่มีสุขภาพจิตใจสมบูรณ์ที่สุด ส่วนผู้ที่ได้คะแนนรวมน้อยที่สุด คือ 0 คะแนน คือ ผู้ที่มีสุขภาพจิตใจแย่มากที่สุด

3.2) ภาวะซึมเศร้า เป็นการนำแบบคัดกรองภาวะซึมเศร้าในวัยรุ่น CES-D (Center for Epidemiologic Studies-Depression Scale) ของกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข มาใช้ในการศึกษาโดยไม่มีการปรับข้อความ แบบวัดดังกล่าวเป็นเครื่องมือวัดอาการซึมเศร้าประเภท self-report ฉบับภาษาไทย ที่ใช้วัดกับวัยรุ่นที่มีอายุ 15-18 ปี ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการศึกษาค่าทางสถิติจากการศึกษาในวัยรุ่นไทย พบว่า ความเที่ยงของ CES-D วัดโดย Cronbach's Coefficient Alpha มีค่าเท่ากับ 0.86 ผลการศึกษาความตรงในการจำแนกพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ได้รับการวินิจฉัยว่ามีภาวะซึมเศร้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนั้นคะแนน CES-D จะสูงขึ้นตามความรุนแรงของภาวะซึมเศร้าจาก receiver operating characteristic curve พบว่า คะแนนที่ 22 เป็นจุดตัดที่ใช้คัดกรองภาวะซึมเศร้าได้ดีที่สุด โดยที่คะแนนนี้ CES-D จะมีความไวร้อยละ 72 ความจำเพาะร้อยละ 85 และความแม่นยำร้อยละ 82 (อุมาพร ตรังคสมบัติ และคณะ, 2540)

มาตรวัดดังกล่าวประกอบด้วยข้อคำถามทั้งหมด 20 ข้อ สอบถามเกี่ยวกับอาการซึมเศร้า ซึ่งเป็นการวัดความถี่ของอาการ ระดับการวัดจะแบ่งออกเป็น 4 ระดับคือ ไม่เลย

บางครั้ง บ่อยๆ และตลอดเวลา การให้คะแนนสำหรับข้อความแสดงอาการภาวะซึมเศร้า คือ ไม่
 เลข=0 บางครั้ง=1 บ่อยๆ=2 และตลอดเวลา=3 ส่วนข้อความที่แสดงอาการตรงข้ามกับภาวะซึมเศร้า
 จะให้คะแนนกลับกันคือ คือ ไม่เลข=3 บางครั้ง=2 บ่อยๆ=1 และตลอดเวลา=0 ซึ่งข้อความที่แสดง
 อาการตรงข้ามกับภาวะซึมเศร้ามีทั้งหมด 4 อาการคือ “ท่านรู้สึกว่าคุณดีพอๆ กับคนอื่น” “ท่าน
 มีความหวังเกี่ยวกับอนาคต” “ท่านมีความสุข” และ “ท่านรู้สึกว่าชีวิตนี้สนุกสนาน” ส่วนข้อความ
 ที่ระบุอาการภาวะซึมเศร้าทั้งหมด 16 ข้อความ สามารถดูได้ในภาคผนวก ก (แบบสอบถาม ส่วนที่ 3
 ข้อที่ 2)

สำหรับเกณฑ์การให้คะแนน คำนวณจากคะแนนรวมของความถี่ในการ
 เกิดอาการต่างๆ ทั้ง 20 ข้อ คะแนนที่ได้จะมีตั้งแต่ 0-60 คะแนน ผู้ที่ได้คะแนนรวมสูงกว่า 22
 คะแนน ถือว่าอยู่ในข่ายภาวะซึมเศร้า

3.6.2 แนวคำถามในการวิจัยเชิงคุณภาพ

การวิจัยเชิงคุณภาพมีการสร้างแนวคำถามให้สอดคล้องตามกรอบแนวคิดการศึกษา
 และมีประเด็นหลักเช่นเดียวกับการวิจัยเชิงปริมาณ แต่เพิ่มคำถามในเชิงลึก โดยเฉพาะการให้เหตุผล
 รวมทั้งบริบทการกระทำในพฤติกรรมด้านต่างๆ ซึ่งส่วนใหญ่มักเป็นการให้เล่าถึงเหตุการณ์และ
 ประสบการณ์ด้านต่างๆ ประกอบด้วยประเด็นสำคัญดังนี้

1. บทบาทของครอบครัวที่มีต่อพฤติกรรมการสื่อสารโทรคมนาคมของนักเรียนในด้าน
 ต่างๆ เช่น การควบคุม การสนับสนุน การสื่อสารร่วมกัน เป็นต้น
2. ความเชื่อมโยงของอิทธิพลจากสมาชิกในครอบครัวกับสุขภาวะจิตใจ
3. ลักษณะการใช้การสื่อสารในรูปแบบต่างๆ เทคนิค ความรู้สึก และความคิดเห็นต่อ
 เทคโนโลยีการสื่อสารในปัจจุบัน

ทั้งนี้ รายละเอียดแนวคำถามทั้งหมดที่ใช้ในการสัมภาษณ์กลุ่ม สามารถดูได้ใน
 ภาคผนวก ข

3.7 การทดสอบความแม่นยำและความเชื่อถือได้ของเครื่องมือ

3.7.1 การทดสอบความแม่นยำตามเนื้อหา (Content validity)

การศึกษาครั้งนี้การทดสอบความแม่นยำตามเนื้อหาของมาตรวัดและข้อคำถามต่างๆ
 ในแบบสอบถามทั้งฉบับด้วยการใช้การพิจารณาการทดสอบความแม่นยำตามเนื้อหา (content

validity) ของแบบสอบถาม โดยผู้ศึกษาได้ให้คำนิยามเชิงปฏิบัติการ (operational definition) ภายใต้วความหมายเชิงทฤษฎี (conceptual definition) ของแต่ละตัวแปรที่นำมาศึกษา จากนั้นจึงให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณา ตรวจสอบแก้ไข โดยใช้แบบการตรวจสอบความเห็นพ้องของผู้เชี่ยวชาญ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) โดยกำหนดคะแนนความเห็นในข้อคำถามแต่ละข้อดังนี้

ข้อคำถามที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าสามารถใช้ได้ มีค่าคะแนนเท่ากับ 1

ข้อคำถามที่ผู้เชี่ยวชาญไม่แน่ใจ มีค่าคะแนนเท่ากับ 0

ข้อคำถามที่ผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าไม่สามารถใช้ได้ มีค่าคะแนนเท่ากับ -1

ในการรวมคะแนนความเห็นพ้องของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด การกำหนดดัชนีความเห็นพ้องของผู้เชี่ยวชาญในแต่ละข้อคำถามนั้นไม่ควรมีค่าต่ำกว่า 0.5 ซึ่งผลการทดสอบความแม่นยำตามเนื้อหา (content validity) ของมาตรวัดโดยให้อาจารย์ที่ปรึกษาและคณะกรรมการวิทยานิพนธ์พิจารณาแบบสอบถามทั้งฉบับ จากนั้นได้นำให้ผู้เชี่ยวชาญคือ อาจารย์จากภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และอาจารย์จากคณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ให้คำแนะนำ พิจารณา และลงความเห็นในข้อคำถามส่วนต่างๆ ซึ่งภายหลังจากที่ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาแล้ว ข้อคำถามหรือข้อความที่มีค่าคะแนน IOC ต่ำกว่า 0.05 ได้ดำเนินการปรับแก้ตามความเหมาะสมก่อนนำไปเก็บข้อมูล ดังนั้นข้อคำถามและข้อความต่างๆ ในแบบสอบถามที่ใช้ในการศึกษานี้ทุกข้อจึงมีค่าความแม่นยำตามเนื้อหา IOC มากกว่า 0.05 ทั้งหมด

3.7.2 การทดสอบความเชื่อถือได้ (Reliability)

การทดสอบความเชื่อถือได้ (reliability) ตัวแปรที่มีลักษณะเป็นมาตรวัดประกอบ (composite index) ซึ่งประกอบด้วยข้อความด้านต่างๆ และมีการวัดแบบการจัดอันดับหรือให้คะแนน (rating scale) ในการศึกษาครั้งนี้มีทั้งหมด 5 ตัวแปรสำคัญคือ

- 1) ความสัมพันธ์ในครอบครัว แบ่งเป็น 4 ด้านคือ
  - 1.1) การใช้เวลาในการทำกิจกรรมร่วมกัน
  - 1.2) การพูดคุย ปรึกษาหารือ และตัดสินใจ
  - 1.3) การแสดงออกซึ่งความรักและความเอื้ออาทรต่อกัน
  - 1.4) การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสม
- 2) การเสพติดการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่
- 3) การเสพติดการใช้อินเทอร์เน็ต
- 4) สุขภาวะจิตใจโดยรวม

5) ภาวะซึมเศร้า

แม้ว่าแบบวัดความสัมพันธ์ในครอบครัว แบบวัดสุขภาวะจิตใจโดยรวม และแบบวัดภาวะซึมเศร้านั้นจะเป็นแบบวัดที่เป็นมาตรฐาน และได้รับการทดสอบความแม่นยำตรงตามเนื้อหาแล้ว แต่เพื่อความเชื่อมั่นว่าแบบวัดดังกล่าวสามารถใช้ได้กับการศึกษาครั้งนี้ได้อย่างเหมาะสม จึงทำการทดสอบความเชื่อถือได้ด้วยการคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ในกลุ่มตัวอย่างนักเรียนทดลองซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับกลุ่มตัวอย่างจริงในการศึกษา (try-out) จำนวน 50 คน เพื่อพิจารณาความสอดคล้องภายในของมาตรวัดที่ประกอบด้วยข้อความที่มีความหัดเทียมกันหรือสอดคล้องกันในประเด็นที่วัด การทดสอบใช้วิธีทดสอบกับกลุ่มผู้ทดสอบเพียงครั้งเดียว แล้วนำข้อมูลหลังการทดสอบมาพิจารณาตรวจสอบว่าข้อความใดในมาตรวัดหนึ่งๆ ควรที่จะคงอยู่หรือตัดออกไป ผลการคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค สรุปได้ดังนี้

ตาราง 3.2 ผลการทดสอบความเชื่อถือได้ (reliability) ของมาตรวัด

มาตรวัด	ค่า Cronbach's Alpha
ความสัมพันธ์ในครอบครัว	0.749
• การใช้เวลาในการทำกิจกรรมร่วมกัน	0.673
• การพูดคุย ปรึกษาหารือ และตัดสินใจ	0.735
• การแสดงออกซึ่งความรักและความเอื้ออาทรต่อกัน	0.687
• การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสม	0.757
การเสพติดการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่	0.848
การเสพติดการใช้อินเทอร์เน็ต	0.860
สุขภาวะจิตใจโดยรวม	0.668
ภาวะซึมเศร้า	0.792

หลังจากการปรับแก้ข้อคำถามและมาตรวัดต่างๆ ในแต่ละประเด็นตามความเห็นของอาจารย์ที่ปรึกษา คณะกรรมการวิทยานิพนธ์ และผู้เชี่ยวชาญ แบบสอบถามได้นำไปทดสอบก่อนใช้จริง (pre-test) กับบุคคลที่มีลักษณะเช่นเดียวกับกลุ่มตัวอย่างอีกครั้งหนึ่ง เพื่อหาข้อบกพร่องของข้อคำถามที่ใช้วัดตัวแปรต่างๆ และทดสอบความเข้าใจในภาษาที่ใช้ ข้อคำถาม และข้อความต่างๆ ก่อนดำเนินการเก็บข้อมูลจริง

3.8 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้โปรแกรมสำเร็จรูปที่เหมาะสมสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอจำแนกเป็น 3 ส่วนใหญ่ดังนี้

1) การวิเคราะห์ตัวแปรเดียว (univariate analysis) ใช้การนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการแจกแจงความถี่และอัตราร้อยละ สำหรับข้อมูลระดับอัตราส่วนเพิ่มการเสนอข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุด และค่าสูงสุด

2) การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัวกับพฤติกรรมการสื่อสารโทรคมนาคม ใช้การวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson product-moment correlation coefficient) ด้วยการวิเคราะห์สหสัมพันธ์แบบแยกส่วน (Partial correlation coefficient) โดยใช้ตัวแปรเพศและอายุเป็นตัวแปรควบคุม พิจารณานาคความสัมพันธ์จากค่า r ซึ่งหากตัวแปรใดมีลักษณะเป็นตัวแปรเชิงกลุ่ม จะกำหนดให้เป็นตัวแปรหุ่น (dummy variable) แล้ว จึงทำการทดสอบความสัมพันธ์

3) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ปัจจัยด้านครอบครัว พฤติกรรมการสื่อสารโทรคมนาคมกับภาวะสุขภาพจิตใจ ใช้วิเคราะห์การแปรผันหลายทาง (multivariate analysis) เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรตาม 1 ตัวกับตัวแปรอิสระมากกว่า 1 ตัว โดยใช้การวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุ (multiple regression analysis)

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) เป็นหลัก เพื่อนำผลการวิเคราะห์มาช่วยในการสนับสนุนการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่างๆ ของการศึกษาในภาพกว้าง ซึ่งการวิเคราะห์เนื้อหานั้นดำเนินการ โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่ม (group interview) กลุ่มตัวอย่างนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายจำนวน 12 คนนำมาแยกวิเคราะห์ตามองค์ประกอบของกรอบแนวคิดการวิจัย เพื่อให้ผลการวิเคราะห์เป็นไปตามกระบวนการของการศึกษา มีการจัดทำข้อมูลและถอดข้อความที่ได้จากการสัมภาษณ์ แยกแยะเนื้อหาตามประเด็น พร้อมตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล และในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้นามสมมติแทนชื่อผู้ให้ข้อมูลทั้งหมด

3.9 จริยธรรมการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการภายใต้หลักจริยธรรมการวิจัยในคนตามระเบียบข้อกำหนดของมหาวิทยาลัยมหิดล โดยการวิจัยนี้ได้รับการรับรองโครงการวิจัยจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน สาขาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2555 (รหัสโครงการ

COA.No.2012/ 252/1008) และได้รับการอนุญาตดำเนินการเก็บข้อมูลจากผู้อำนวยการ โรงเรียน ตัวอย่างที่สุ่มได้ทั้ง 3 แห่ง นักเรียนกลุ่มตัวอย่างได้รับการชี้แจงรายละเอียดโครงการและลงนามยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัยโดยสมัครใจทุกคน สำหรับนักเรียนที่มีอายุ 15-17 ปี ซึ่งถือว่าเป็นผู้เยาว์ การดำเนินการวิจัยจึงมีการชี้แจงรายละเอียดโครงการวิจัยให้ผู้ปกครองรับทราบและลงนามอนุญาตให้นักเรียนเข้าร่วมโครงการวิจัยก่อน (รายละเอียดเอกสารรับรองอยู่ในภาคผนวก ค-ง)

บทที่ 4

ผลการวิจัย

4.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

คุณลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการสำรวจ ดังตาราง 4.1 พบว่า กลุ่มตัวอย่างนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมากกว่าครึ่ง (ร้อยละ 54.2) เป็นเพศหญิง อายุอยู่ในช่วง 15-19 ปี เป็นไปตามระดับชั้นการศึกษาที่ศึกษาอยู่ปัจจุบัน โดยเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 4 ประมาณร้อยละ 37 มัธยมศึกษาปีที่ 5 ร้อยละ 31.6 ส่วนมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีร้อยละ 31.7 ด้านผลการศึกษาในภาคการศึกษาที่ผ่านมา พบว่า กลุ่มตัวอย่างโดยรวมทั้งหมดทุกชั้นปีมีผลการเรียนในเกณฑ์ดี ส่วนใหญ่มี GPA สูงกว่า 3.00 ขึ้นไป GPA กลุ่มตัวอย่างทั้งหมดเฉลี่ยเท่ากับ 3.03 (GPA สูงสุดที่ 4.00 ต่ำสุดที่ 1.00 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.57)

สำหรับเงินเพื่อใช้จ่ายในแต่ละเดือน โดยเฉลี่ยนักเรียนจะมีเงินสำหรับใช้จ่ายคนละประมาณ 2,209 บาทต่อเดือน ผู้ที่มีเงินสำหรับใช้จ่ายสูงสุดประมาณ 6,000 บาทต่อเดือน และน้อยสุดประมาณ 1,000 บาทต่อเดือน สำหรับแหล่งที่มาทั้งหมดของเงินสำหรับใช้จ่าย กลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมดกว่าร้อยละ 94.7 ได้รับเงินจากพ่อแม่ ร้อยละ 20.7 ได้รับจากญาติพี่น้อง และร้อยละ 16.7 ได้รับเงินสำหรับใช้จ่ายจากการทำงานหารายได้ด้วยตนเอง ทั้งนี้ นักเรียนบางคนได้รับเงินสำหรับใช้จ่ายมากกว่า 1 แหล่ง

ด้านข้อมูลสุขภาวะจิตใจของกลุ่มตัวอย่างนักเรียน (ตาราง 4.1) ในภาพรวมนักเรียนมีสุขภาวะจิตใจอยู่ในเกณฑ์ปกติ ค่าเฉลี่ยสุขภาวะจิตใจในภาพรวมเท่ากับ 31.0 คะแนน จากคะแนนเต็ม 45 คะแนน และมีคะแนนภาวะซึมเศร้าเฉลี่ย 15.7 คะแนน (จากคะแนนเต็ม 60) ซึ่งถือว่าอยู่ในเกณฑ์ปกติ ไม่เข้าข่ายการเป็นภาวะโรคซึมเศร้า (เกณฑ์ตัดคะแนนที่ 22) เมื่อจำแนกตามเพศ กลุ่มตัวอย่างเพศชายและหญิงมีค่าเฉลี่ยคะแนนสุขภาวะจิตใจไม่แตกต่างกันมากนัก ด้านอายุ พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่อายุเพิ่มขึ้นมีแนวโน้มจะมีสุขภาวะจิตใจโดยรวมดีขึ้นด้วย และภาวะซึมเศร้าจะน้อยลงเช่นเดียวกับระดับการศึกษาที่พบว่า นักเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5-6 จะมีสุขภาวะจิตใจที่ดีกว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่มีผลการเรียนดีมาก (GPA 3.50-4.00) จะมีสุขภาวะจิตใจดีกว่ากลุ่มที่มีผลการเรียนต่ำกว่า ในขณะที่เด็กนักเรียนที่ได้รับเงินสำหรับใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนในระดับที่แตกต่างกันพบว่า ค่าเฉลี่ยสุขภาวะจิตใจไม่มีความแตกต่างกันมากนัก

ตาราง 4.1 ลักษณะทั่วไปและสภาวะจิตใจของกลุ่มตัวอย่าง

N=1,074

ลักษณะทั่วไป	ร้อยละ	ค่าเฉลี่ยสภาวะจิตใจ	
		สภาวะจิตใจโดยรวม (คะแนนเต็ม 45)	ภาวะซึมเศร้า (คะแนนเต็ม 60)
เพศ			
ชาย	45.8	30.9 (5.3)	15.4 (7.2)
หญิง	54.2	31.1 (4.6)	15.8 (7.0)
อายุ (ปี)			
15	18.2	30.1 (4.6)	15.9 (7.1)
16	33.9	30.7 (5.3)	16.3 (7.3)
17	34.4	31.4 (4.6)	15.2 (6.9)
18	12.6	31.8 (4.9)	14.9 (6.8)
19	1.0	32.2 (5.7)	14.4 (8.4)
ระดับชั้นเรียน			
มัธยมศึกษาปีที่ 4	36.8	30.5 (5.1)	15.8 (7.3)
มัธยมศึกษาปีที่ 5	31.6	30.6 (5.1)	16.5 (7.4)
มัธยมศึกษาปีที่ 6	31.7	32.0 (4.4)	14.6 (6.5)
ผลการเรียน (GPA)			
น้อยกว่า 2.50	15.5	29.7 (5.2)	16.8 (7.6)
2.50-2.99	27.2	31.2 (4.8)	15.9 (7.0)
3.01-3.49	33.1	30.6 (5.1)	16.2 (6.9)
3.50-4.00	24.3	32.2 (4.3)	13.9 (6.8)
เงินใช้จ่ายส่วนตัว (บาท)			
น้อยกว่า 2,000	46.4	31.1 (4.8)	15.3 (6.7)
2,000-2,999	23.6	30.9 (4.9)	15.9 (7.5)
ตั้งแต่ 3,000 ขึ้นไป	30.1	31.0 (5.1)	16.0 (7.3)
รวม	100.0	31.0 (4.9)	15.7 (7.1)

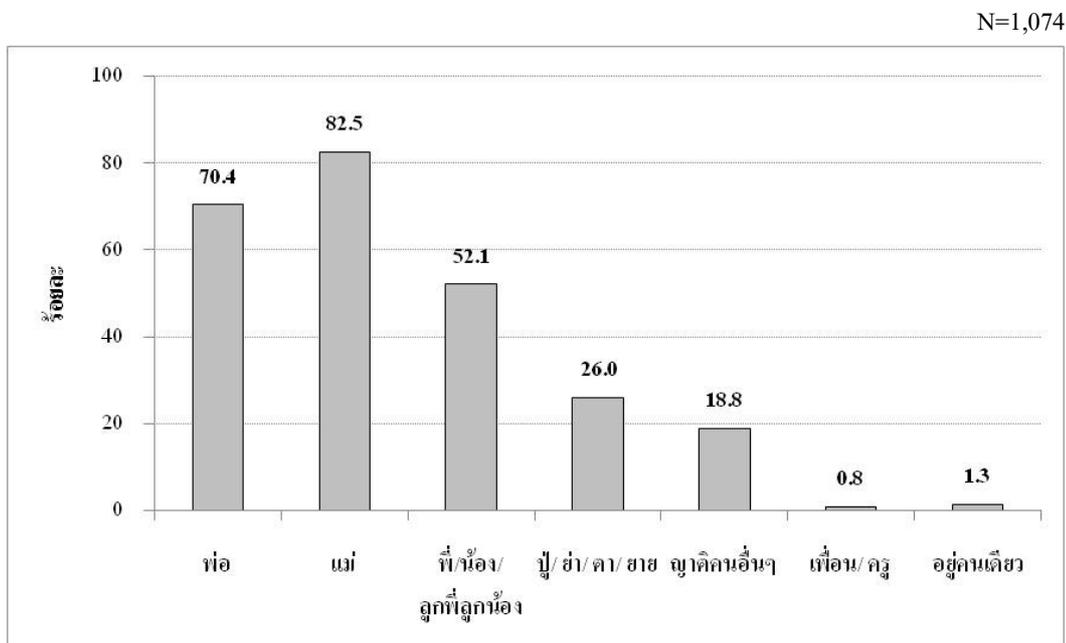
หมายเหตุ : ตัวเลขในวงเล็บคือค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.2 โครงสร้างและความสัมพันธ์ครอบครัว

4.2.1 สมาชิกในครอบครัว

เมื่อสอบถามสมาชิกในครอบครัวที่พักอาศัยอยู่กับนักเรียนในปัจจุบัน ข้อมูลจากการสำรวจดังแผนภาพ 4.1 แสดงให้เห็นว่า ครอบครัวของเด็กนักเรียนส่วนใหญ่พักอยู่กับพ่อแม่และแม่ (ร้อยละ 70.4 และ 82.5 ตามลำดับ) และครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่างมีพี่ น้อง หรือลูกพี่ลูกน้องพักอาศัยด้วยกัน ส่วนเด็กนักเรียนที่อยู่คนเดียวมีร้อยละ 1.3

แผนภาพ 4.1 สมาชิกในครอบครัวที่พักอาศัยอยู่กับนักเรียน

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 รายการ

4.2.2 สถานะความสัมพันธ์ของพ่อและแม่

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลสถานะความสัมพันธ์ระหว่างพ่อและแม่ของเด็กนักเรียนที่แสดงในตาราง 4.2 ส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 71.5 พ่อและแม่ของเด็กนักเรียนอยู่ด้วยกัน ส่วนกลุ่มที่พ่อแม่ไม่ได้อยู่ด้วยกันมีร้อยละ 7.5 กลุ่มที่พ่อแม่หย่าร้างกันมีประมาณร้อยละ 14 และกลุ่มที่พ่อ และ/หรือแม่ เสียชีวิต มีประมาณร้อยละ 7

ตาราง 4.2 สถานะความสัมพันธ์ของพ่อและแม่

N=1,074	
สถานะความสัมพันธ์	ร้อยละ
พ่อแม่อยู่ด้วยกัน	71.5
พ่อแม่ไม่ได้อยู่ด้วยกัน	7.5
พ่อแม่หย่าร้างกัน และมีการแต่งงานใหม่	6.1
พ่อแม่หย่าร้างกัน และไม่ได้แต่งงานใหม่	7.9
แม่เป็นหม้าย (พ่อเสียชีวิต)	5.7
พ่อเป็นหม้าย (แม่เสียชีวิต)	1.1
พ่อและแม่เสียชีวิต	0.2
รวม	100.0

4.2.3 ความสัมพันธ์ในครอบครัว

การสอบถามความสัมพันธ์ในครอบครัวของเด็กนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย การศึกษาครั้งนี้ใช้การสอบถามด้วยแบบวัดสัมพันธภาพครอบครัวไทย ประกอบด้วยคำถาม ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัว 39 ข้อ แบ่งออกเป็น 4 ด้านคือ 1) การใช้เวลาในการทำกิจกรรมร่วมกัน 2) การพูดคุย ปรึกษาหารือ และตัดสินใจ 3) การแสดงออกซึ่งความรักและความเอื้ออาทรต่อกัน และ 4) การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสม ผลการสำรวจครั้งนี้พบว่า เมื่อนำคะแนนทั้ง 4 ด้านมารวมกัน ในภาพรวมกลุ่มตัวอย่างมีความสัมพันธ์ในครอบครัวดี (คะแนนเฉลี่ย 9.3 จาก 12) และเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความสัมพันธ์ในแต่ละด้านพบว่า ทุกด้านมีค่าคะแนนค่อนข้างสูง (ค่าเฉลี่ยเข้าใกล้คะแนนเต็ม 3.0) นับว่าเด็กนักเรียนมีความสัมพันธ์กันกับสมาชิกในครอบครัวในแต่ละด้านค่อนข้างดี โดยความสัมพันธ์ในด้านการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสมนั้นมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด (ตาราง 4.3)

ตาราง 4.3 คะแนนความสัมพันธ์ในครอบครัว

ความสัมพันธ์ในครอบครัว	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด	ค่าเฉลี่ย	N=1,074
				ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
1) การใช้เวลาในการทำกิจกรรมร่วมกัน	1.0	3.0	2.1	0.4
2) การพูดคุยปรึกษาหารือ และตัดสินใจ	1.4	2.9	2.1	0.2
3) การแสดงออกซึ่งความรักและความเอื้ออาทรต่อกัน	1.2	3.0	2.4	0.3
4) การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสม	1.0	3.0	2.6	0.4
ภาพรวม	5.4	11.6	9.3	1.0

4.2.4 ปัญหาภายในครอบครัว

เมื่อสอบถามถึงปัญหาข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว ด้วยคำถามที่ว่า “ครอบครัวของท่านมีปัญหาหรือข้อขัดแย้งภายในครอบครัวจากสาเหตุเรื่องใดบ้าง” ผลการศึกษาพบว่ามากกว่าครึ่งหนึ่งของกลุ่มตัวอย่าง หรือประมาณร้อยละ 60.9 ระบุว่า ครอบครัวมีปัญหาข้อขัดแย้งเกิดขึ้น โดยเฉลี่ยครอบครัวหนึ่งจะมีปัญหาอย่างน้อยประมาณ 1 ปัญหา โดยครอบครัวที่มีปัญหาสูงสุดมีถึง 6 ปัญหา จากปัญหาทั้งหมด 7 ด้าน ส่วนสาเหตุของปัญหาในครอบครัวที่พบได้มากที่สุดคือ ปัญหาเรื่องทัศนคติ/ ความเห็นที่ไม่ตรงกัน (ร้อยละ 28.8) รองลงมาคือปัญหาเรื่องการพุดจาและปัญหาเรื่องเศรษฐกิจ (ร้อยละ 19.1 และ 18.2 ตามลำดับ)

ทั้งนี้ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เพิ่มเติมในการวิจัยเชิงคุณภาพนั้นพบว่า ปัญหาเรื่องทัศนคติและความเห็นที่ไม่ตรงกันและปัญหาเรื่องการพุดจามักเกิดขึ้นควบคู่กันเนื่องกัน ซึ่งพบได้มากในครอบครัวที่มีลูกอยู่ในช่วงวัยรุ่นที่มักมีความคิดเห็นไม่ตรงกันเนื่องจากช่องว่างของการสื่อสาร ปัญหาเรื่องการพุดจา เช่น การพุดจาใส่อารมณ์ การใช้คำหยาบคาย กระแทบกระเทียบ หรือแม้แต่การคำทอ บางครั้งการดูหรือตำหนิติเตียนของพ่อแม่อาจทำให้ตัวเด็กนักเรียนรู้สึกได้ว่า พ่อแม่ก้าวก้าวเรื่องส่วนตัว หรือกำหนดกฎเกณฑ์มากเกินไป และไม่เข้าใจชีวิตของวัยรุ่น ตัวอย่างเช่น นายยู (นามสมมติ) นักเรียนชั้น ม.6 อธิบายว่า

“...ก็บางที แม่ก็บ่นอะไรไม่รู้มากมาย เรื่องเพื่อนบ้าง เรื่องเรียน เรื่องคุยโทรศัพท์ แม่ไม่ค่อยเข้าใจหรอกว่า ผมต้องคุยกับเพื่อน เดียวนี้เรียนมันต้องทำงานกลุ่ม กิจกรรมมันก็เยอะ แม่ไม่

เข้าใจที่โรงเรียน แค่เห็นเรากลับช้าหน่อย ก็คิดว่าไปเที่ยวบ้างละ
อะไรต่อมิอะไรบ้างละ ความคิดไม่ค่อยจะตรงกัน...”

(ยู.นามสมมติ, อายุ 18 ปี นักเรียนชายชั้น ม.6)

จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ครอบครัวในปัจจุบันยังคงมีช่องว่างของการสื่อสารระหว่างพ่อ-แม่-ลูก กันอยู่มาก ซึ่งอาจเป็นเพราะปัจจัยทางอายุ การใช้ชีวิต มุมมองและประสบการณ์ทางสังคมที่มีความแตกต่างกันมาก รวมถึงวิถีชีวิตและรูปแบบการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไปจากในอดีต ซึ่งพ่อแม่ผู้ปกครองยังไม่เข้าใจและติดตามไม่ทัน ทำให้เกิดความไม่เข้าใจกันระหว่างตัวเด็กนักเรียนกับผู้ปกครอง การพูดจาระหว่างสมาชิกในครอบครัวอาจมีความจำเป็นต้องอาศัยถ้อยคำที่ดีและระมัดระวังคำพูดให้มากขึ้น เพราะบางครั้งการติเตียนหรือสอบถามของพ่อแม่ผู้ปกครอง อาจทำให้เด็กเกิดความรู้สึกไม่ดีได้

4.3 พฤติกรรมการสื่อสารโทรคมนาคม

4.3.1 อัตราการใช้บริการและปริมาณการใช้งาน

ผลการวิเคราะห์พฤติกรรมการสื่อสารโทรคมนาคมของกลุ่มตัวอย่างนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจังหวัดกาญจนบุรี ด้านการใช้บริการสื่อสารโทรคมนาคมประเภทต่างๆ ทั้งบริการเสียงและบริการข้อมูล กลุ่มตัวอย่างมีสัดส่วนการใช้บริการค่อนข้างมาก เมื่อพิจารณาจำแนกรายประเภทบริการ ในด้านบริการเสียง กลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมดกว่าร้อยละ 98 ใช้การติดต่อสื่อสารผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ ส่วนการสื่อสารผ่านโทรศัพท์ประจำที่หรือโทรศัพท์บ้านนั้นมีผู้ใช้งานร้อยละ 33.2 ส่วนการใช้โทรศัพท์สาธารณะนั้นพบว่ามีผู้ใช้งานเพียงร้อยละ 13.8 เท่านั้น ซึ่งถือว่าน้อยมาก (ตาราง 4.4)

ในประเด็นนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษามิติข้อมูลเพิ่มเติมด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ ผลการสัมภาษณ์กลุ่มพบว่า เด็กนักเรียนส่วนใหญ่ไม่เลือกใช้โทรศัพท์สาธารณะเป็นเพราะสาเหตุสำคัญคือ 1) เหตุผลด้านการบริการ กล่าวคือบางพื้นที่ในกาญจนบุรี ไม่มีตู้โทรศัพท์สาธารณะไว้ให้บริการ หรือบางครั้งมีแต่ใช้ไม่ได้ ทั้งตู้เสีย ตู้เต็ม กินเหรียญ และความไม่สะอาด การใช้งานจึงมีความลำบากทำให้เด็กนักเรียนตัดโอกาสการใช้บริการออกไป และ 2) มิติทางด้านสังคม เด็กนักเรียนบางคนรู้สึกไม่ชินกับการที่ต้องใช้โทรศัพท์สาธารณะ เพราะเพื่อนนักเรียนส่วนใหญ่ไม่ใช้กันแล้ว รวมทั้งใช้งานไม่

สะดวก บางผู้สกรปรก คุยลำบาก ไม่สะดวกเท่ากับการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ ดังที่มีนักเรียนให้เหตุผลสนับสนุนว่า

“...ถ้าจะโทรผู้อะ จะโทรที่หนึ่งต้องเดินหาผู้ ต้องเตรียมตั้งค์เหรียญไปอีก คุยได้แป็บเดียว ก็ตั้งค์หมดและ เพื่อนๆ ก็ใช้แต่มือถือกัน หนูก็ต้องโทรเข้ามือถือ มันก็เปลือง ใช้มือถือโทรเข้ามือถือด้วยกันง่ายกว่าอีก คัดไปก็ได้ด้วย (โทรไปแสดงหมายเลข แล้ววางก่อนที่จะมีการรับสาย)...”

(กวาง,นามสมมติ, อายุ 18 ปี นักเรียนหญิงชั้น ม.6)

นอกจากนี้ ยังมีเหตุผลทางด้านสังคมเข้ามาเกี่ยวข้องกับการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ด้วย โดยเด็กนักเรียนจะมองถึงในแง่ของค่านิยมและการเป็นตัวแทนความทันสมัยในการสื่อสาร

“...พี่ลองคิดคุณะ เป็นผมถ้าจำเป็นจริงๆ ผมไม่ใช่อะ เดี๋ยวนี้ใน โรงเรียนก็ไม่ค่อยมีใครใช้กัน ถ้าจำเป็นต้องโทร ผมก็ใช้มือถือเอานะ สะดวกและเร็วกว่าเยอะ...”

(ยู,นามสมมติ, อายุ 18 ปี นักเรียนชายชั้น ม.6)

โดยส่วนใหญ่ เด็กนักเรียนให้ความสำคัญกับโทรศัพท์เคลื่อนที่ค่อนข้างมาก เนื่องด้วยความสะดวกในการใช้งาน และความจำเป็นในการติดต่อสื่อสาร เพราะเป็นการติดต่อที่ตัวบุคคลนั้นๆ โดยตรง และส่วนใหญ่รู้สึกว่โทรศัพท์เคลื่อนที่เป็นสิ่งจำเป็นในชีวิตประจำวัน

“...ใช้มือถือ (โทรศัพท์เคลื่อนที่) มันก็สะดวกดีคะ ติดต่อกันได้เลย อุ่นใจด้วยเวลาไปไหนมาไหน เพราะมันติดต่อกันได้ทันที...”

(ดาว,นามสมมติ, อายุ 16 ปี นักเรียนหญิงชั้น ม.5)

“...จำเป็นนะ เวลาเมื่อเรื่องเร่งด่วน ฉุกเฉิน เราก็หยิบมาโทรได้เลย ยกเว้นแต่ว่าเงินหมดโทรออกไม่ได้ ไม่ก็แบตหมดไม่มีสัญญาณ...”

(พีร์,นามสมมติ, อายุ 15 ปี นักเรียนชายชั้น ม.4)

สำหรับปริมาณการใช้งานการสื่อสารทางเสียงทั้ง 3 ประเภทบริการ เด็กนักเรียนกลุ่มที่ใช้งานโทรศัพท์เคลื่อนที่จะมีการใช้งานสื่อสารผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ประมาณวันละ 49.4 นาที ส่วนกลุ่มที่ใช้งานโทรศัพท์ประจำที่มีการใช้งานเฉลี่ยประมาณวันละ 14.2 นาที และกลุ่มที่ใช้งานโทรศัพท์สาธารณะ ใช้งานเฉลี่ย 6.3 นาทีต่อวัน (ตาราง 4.4)

ทั้งนี้ พฤติกรรมการสื่อสารของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ไม่ได้มีเพียงการสื่อสารผ่านเสียงเท่านั้น แต่ปัจจุบันยังสามารถติดต่อสื่อสารด้วยข้อความและการส่งข้อมูลได้อย่างรวดเร็วด้วย เช่น การส่งข้อความ SMS/MMS การแชท การใช้สังคมออนไลน์ และการใช้อินเทอร์เน็ต การวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงปริมาณ ตาราง 4.4 พบว่า กลุ่มตัวอย่างกว่าร้อยละ 58.2 ใช้บริการส่งข้อความ SMS/MMS ส่วนการแชทข้อความและการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์นั้น มีผู้ใช้บริการสูงถึงร้อยละ 83.4 และ 84.5 ตามลำดับ นอกจากนี้ ในด้านการใช้อินเทอร์เน็ต กลุ่มตัวอย่างเด็กนักเรียนเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 92.6) ใช้บริการอินเทอร์เน็ต

ตาราง 4.4 อัตราผู้ใช้งานและปริมาณการใช้งานสื่อสาร โทรคมนาคม

N=1,074

ประเภทบริการ (ตอบได้มากกว่า 1 บริการ)	ผู้ใช้บริการ		ปริมาณการใช้งาน (นาทีต่อวัน)*			
	ร้อยละ	จำนวน	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
<u>บริการเสียง</u>						
โทรศัพท์ประจำที่	33.2	347	1.0	240.0	14.2	25.4
โทรศัพท์สาธารณะ	13.8	148	1.0	120.0	6.3	12.3
โทรศัพท์เคลื่อนที่	98.0	1,053	5.0	300.0	49.4	66.6
<u>บริการข้อมูล</u>						
ส่งข้อความ (SMS/ MMS)*	58.2	625	1.0	60.0	2.8	5.1
สื่อสารข้อความ (chat)	83.4	896	5.0	600.0	104.5	120.3
เครือข่ายสังคมออนไลน์	84.5	908	5.0	600.0	101.9	104.8
การเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต	92.6	995	5.0	600.0	113.2	118.8

หมายเหตุ : *ปริมาณการใช้งานการส่งข้อความ หน่วยนับเป็นครั้งต่อวัน

ด้านปริมาณการใช้งานการสื่อสารข้อมูล โดยเฉลี่ยในกลุ่มเด็กนักเรียนที่ใช้การส่งข้อความ จะมีการส่งข้อความประมาณวันละ 3 ครั้ง กลุ่มที่ใช้การสื่อสารข้อความ จะสื่อสารข้อความหรือแชทประมาณวันละ 1.45 ชั่วโมง กลุ่มที่ติดต่อเครือข่ายสังคมออนไลน์ ใช้เวลาออนไลน์

ประมาณวันละ 1.42 ชั่วโมง ส่วนกลุ่มที่ใช้อินเทอร์เน็ต มีการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตประมาณ 1.53 ชั่วโมงต่อวัน จะเห็นได้ว่า เด็กนักเรียนปัจจุบันใช้เวลากับการสื่อสารข้อมูลค่อนข้างมาก โดยเฉพาะการใช้อินเทอร์เน็ตที่ไม่ได้เพียงเป็นช่องทางสำคัญในการติดต่อสื่อสารยุคปัจจุบันเท่านั้น แต่ยังเป็นแหล่งสำหรับการค้นคว้าข้อมูลด้วย ทั้งนี้ นักเรียนกว่าร้อยละ 47.3 ใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการแชท และร้อยละ 41.5 ใช้เพื่อค้นหาข้อมูล (แผนภาพ 4.2) ส่วนผลการสัมภาษณ์กลุ่มในการวิจัยเชิงคุณภาพก็ยืนยันความสำคัญของ “อินเทอร์เน็ต” กับเด็กนักเรียนยุคปัจจุบันสอดคล้องกับข้อมูลเชิงปริมาณ เพราะอินเทอร์เน็ตเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเรียนและชีวิตประจำวันของนักเรียนรุ่นใหม่ อย่างเช่นการให้เหตุผลของเด็กนักเรียนที่ระบุว่า

“...ผมว่ามันจำเป็นมากนะ อินเทอร์เน็ตนะ เพราะเดี๋ยวนี้ต้องถูกเก็ทหาข้อมูล ทำรายงาน สมัครสอบคุยกับเพื่อน เฟสกัน (Facebook) เล่นเกมส์ ยูทูบ (YouTube) ส่งอีเมลการบ้านให้อาจารย์ บางทีถ้ามือถือต่อเน็ตได้ ก็ใช้พวก GPS ไรพวกนี้ได้ด้วยนะ...”

(พีร์, นามสมมติ, อายุ 15 ปี นักเรียนชายชั้น ม.4)

“...มันก็จำเป็นต้องใช้นะ บางทีทำงานกลุ่ม ทำงานอะไร บ้านแต่ละคนก็อยู่ไกลกัน บางคนก็อยู่นู่น... คนละอำเภอ มันเลยจะสะดวกกว่าที่จะมานัดเจอกัน...”

(แก้ว, นามสมมติ, อายุ 16 ปี นักเรียนหญิงชั้น ม.5)

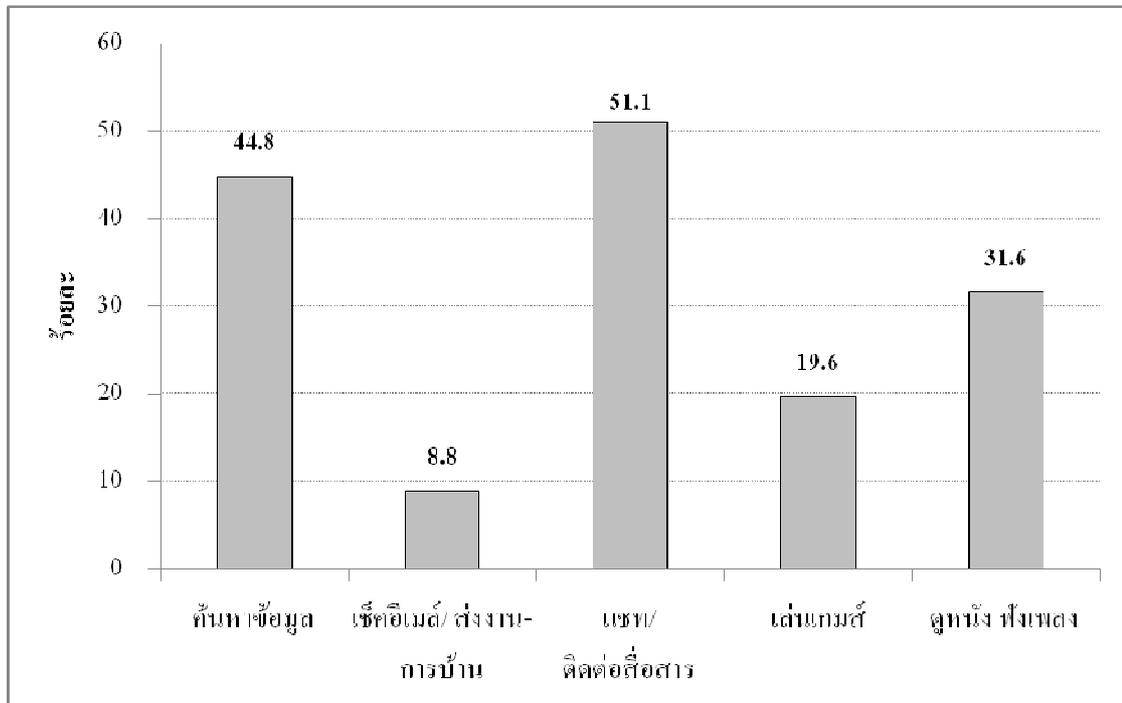
“...จำเป็นคะ เวลาหาข้อมูลทำรายงาน บางอย่างในห้องสมุดไม่มี หรือเวลาสมัครสอบก็ต้องใช้เน็ตคะ...”

(ส้ม, นามสมมติ, อายุ 17 ปี นักเรียนหญิงชั้น ม.6)

นอกจากนี้ หลายคนยังเห็นว่า หากไม่มีอินเทอร์เน็ต จะทำให้การเรียนนั้นยากขึ้น การติดต่อกับผู้อื่นก็ลำบาก อินเทอร์เน็ตเป็นตัวช่วยให้การเรียนและการสื่อสารสะดวกและง่ายขึ้น

แผนภาพ 4.2 วัตถุประสงค์ในการใช้งานอินเทอร์เน็ต

N=995

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 รายการ

4.3.2 สถานที่ใช้งานอินเทอร์เน็ต

เมื่อสอบถามถึงสถานที่ใช้งานอินเทอร์เน็ตเป็นประจำมากที่สุดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้อินเทอร์เน็ตทั้งหมด 995 คน พบว่า ส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 76.1 ใช้งานอินเทอร์เน็ตที่บ้านตนเอง รองลงมาคือใช้บริการที่ร้านอินเทอร์เน็ตคาเฟ่หรือร้านเกมส์ ร้อยละ 14.9 ใช้งานที่โรงเรียนร้อยละ 8.4 และส่วนกลุ่มตัวอย่างอีกร้อยละ 0.4 ใช้งานที่บ้านเพื่อน

4.3.3 บุคคลที่ติดต่อสื่อสารด้วย

บุคคลที่กลุ่มตัวอย่างนักเรียนติดต่อสื่อสารด้วยมากที่สุดในการใช้บริการสื่อสารแต่ละประเภท ข้อมูลดังตาราง 4.5 แสดงให้เห็นว่า ในด้านบริการเสียง หากเป็นการใช้โทรศัพท์ประจำที่และโทรศัพท์สาธารณะ เด็กนักเรียนจะใช้เพื่อติดต่อกับคนในครอบครัวมากที่สุด (ร้อยละ 51.0 และ 64.2 ตามลำดับ) ส่วนการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่นั้นพบว่า เด็กนักเรียนใช้เพื่อติดต่อกับเพื่อนมากที่สุด

(ร้อยละ 50.9) เช่นเดียวกับการติดต่อสื่อสารด้วยบริการข้อมูล ทั้งการส่งข้อความ การแชท การใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ และการใช้อินเทอร์เน็ต เด็กนักเรียนจะติดต่อกับเพื่อนมากกว่า

ตาราง 4.5 บุคคลที่นักเรียนติดต่อด້วยมากที่สุดในการสื่อสารแต่ละประเภท

ประเภทบริการ	บุคคลที่ติดต่อด້วยมากที่สุด				รวม (จำนวน)
	เพื่อน	แฟน / คนรัก	ครอบครัว	อื่นๆ เช่น ญาติ ครู	
บริการเสียง					
โทรศัพท์ประจำที่	35.2	6.6	51.0	7.2	100.0 (347)
โทรศัพท์สาธารณะ	29.7	3.4	64.2	2.7	100.0 (148)
โทรศัพท์เคลื่อนที่	50.9	21.6	26.9	0.7	100.0 (1,053)
บริการข้อมูล					
ส่งข้อความ (SMS/ MMS)	52.5	35.7	10.6	1.3	100.0 (625)
สื่อสารข้อความ (chat)	85.2	11.3	2.5	1.1	100.0 (896)
เครือข่ายสังคมออนไลน์	90.2	7.8	1.3	0.7	100.0 (908)
การเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต	87.8	5.6	1.5	5.0	100.0 (995)

4.3.4 อาการเสพติดเทคโนโลยีการสื่อสาร

เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลอาการเสพติดเทคโนโลยีการสื่อสารดังตาราง 4.6 แบ่งเป็นอาการเสพติดการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ และอาการเสพติดใช้อินเทอร์เน็ต ภาพรวมกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีอาการเสพติดการสื่อสารในระดับน้อย โดยคะแนนเฉลี่ยสำหรับอาการเสพติดการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่อยู่ที่ 13.5 คะแนนจากคะแนนเต็ม 24 ใกล้เคียงกับคะแนนเฉลี่ยอาการเสพติดใช้อินเทอร์เน็ตที่มีค่าเท่ากับ 13.4 ซึ่งถือว่าไม่สูงมากนัก

ตาราง 4.6 อาการเสพติดเทคโนโลยีการสื่อสาร

อาการเสพติด	ระดับอาการ (ร้อยละ)			ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	น้อย	ปานกลาง	มาก		
อาการเสพติดการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ (N=1,053)					
1. ตื่นเช้ามาจะต้องหยิบมือถือมาดู Missed call ก่อน	38.3	36.8	25.0	1.9	0.8
2. เข้าห้องน้ำจะต้องพกมือถือติดตัวไปด้วย	47.8	34.9	17.3	1.7	0.7
3. กระวนกระวายถ้าไม่ได้ส่งข้อความ แชนท บนมือถือ	70.0	22.2	7.8	1.4	0.6
4. เวลากินข้าวจะมีมือถือวางไว้ด้วย	48.7	35.6	15.7	1.7	0.7
5. หมดความมั่นใจ ถ้าลืมมือถือไว้ที่บ้าน	43.5	36.2	20.3	1.8	0.8
6. รู้สึกหงา ว่าแห่ อ่างว่าง ถ้าไม่มีสายโทรเรียกเข้าหลายชั่วโมงติดต่อกัน	58.5	31.1	10.4	1.5	0.7
7. หงุดหงิดทุกครั้งที่ต้องปิดมือถือ	66.0	25.2	8.8	1.4	0.6
8. เมื่อเปิดมือถือหลังจากปิดเครื่อง/แบตเตอรี่หมด สิ่งแรกที่ทำคือดูว่ามีใครโทรมาหาบ้าง	22.5	40.6	36.9	2.1	0.8
รวมคะแนน	55.6	31.6	12.8	13.5	4.0
อาการเสพติดการใช้อินเทอร์เน็ต (N=995)					
1. รู้สึกหมกมุ่นกับอินเทอร์เน็ต แม้ในเวลาที่ไม่ได้ต่อเข้าระบบอินเทอร์เน็ต	36.9	50.4	12.8	1.8	0.7
2. มีความต้องการใช้อินเทอร์เน็ตเป็นเวลานานขึ้นเรื่อยๆ	26.6	50.3	23.1	2.0	0.7
3. ไม่สามารถควบคุมการใช้อินเทอร์เน็ตได้	47.1	38.3	14.6	1.7	0.7
4. รู้สึกหงุดหงิดเมื่อใช้อินเทอร์เน็ตน้อยลง หรือหยุดใช้	44.4	43.0	12.6	1.7	0.7
5. คิดว่าเมื่อใช้อินเทอร์เน็ตแล้ว ทำให้ตนเองรู้สึกดีขึ้น	17.0	54.9	28.1	2.1	0.7
6. ใช้อินเทอร์เน็ตในการหลีกเลี่ยงปัญหา	45.2	45.3	9.4	1.6	0.6
7. หลอกคนในครอบครัว หรือเพื่อน เรื่องการใช้อินเทอร์เน็ตของตนเอง	80.3	16.4	3.3	1.2	0.5
8. มีอาการผิดปกติเมื่อเลิกใช้อินเทอร์เน็ต เช่น หงุดหงิด กระวนกระวาย	70.9	24.0	5.1	1.3	0.6
รวมคะแนน	53.6	38.3	8.1	13.4	3.7

หมายเหตุ : ช่วงคะแนนสำหรับคะแนนรวมคือ 8-24 คะแนน ส่วนช่วงคะแนนในแต่ละข้อย่อยคือ 1-3 คะแนน

4.4 บทบาทครอบครัวด้านการสื่อสาร

การศึกษาครั้งนี้มีความพยายามนำเสนอข้อมูลการเชื่อมโยงประเด็นครอบครัวของนักเรียนกับการสื่อสารโทรคมนาคม ประเด็นหนึ่งที่สำคัญคือบทบาทของครอบครัวต่อการสื่อสารของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งประกอบไปด้วย 5 ด้านที่สำคัญดังนี้

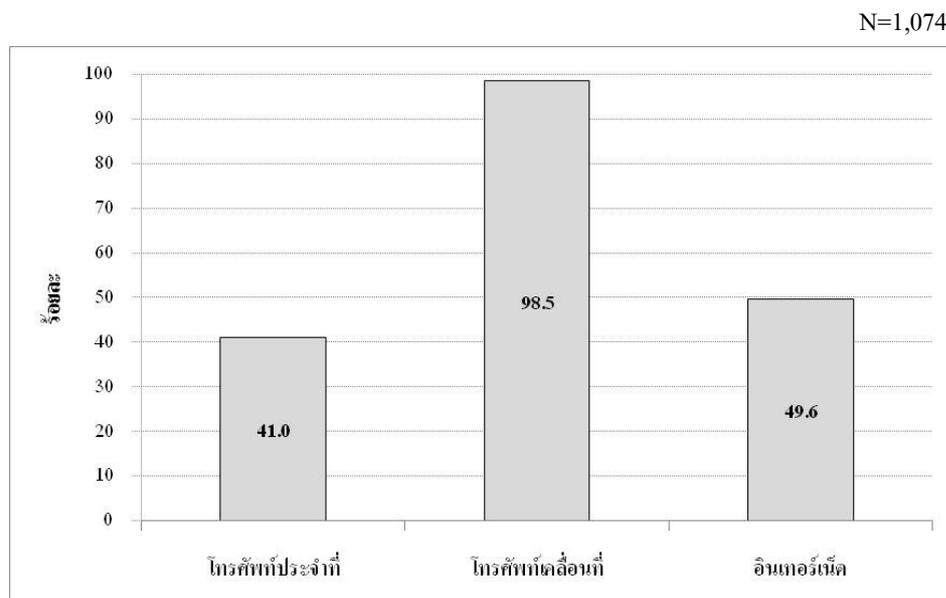
4.4.1 การใช้การสื่อสารโทรคมนาคมของผู้ปกครอง

แผนภาพ 4.3 แสดงอัตราการใช้การสื่อสารโทรคมนาคมของผู้ปกครองใน 3 บริการที่สำคัญคือ โทรศัพท์ประจำที่ โทรศัพท์เคลื่อนที่ และการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต ผลการศึกษาครั้งนี้พบว่า ผู้ปกครองของกลุ่มตัวอย่างนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดกาญจนบุรี เกือบทุกคนหรือกว่าร้อยละ 98.5 ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ ส่วนการใช้โทรศัพท์ประจำที่และอินเทอร์เน็ตนั้นมีประมาณร้อยละ 41 และ 50 ตามลำดับ ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์กลุ่มเด็กนักเรียน พบว่า ผู้ปกครองที่ไม่ได้ใช้อินเทอร์เน็ต ส่วนใหญ่เป็นเพราะใช้งานไม่เป็นและไม่มีความจำเป็นต้องใช้งานในชีวิตประจำวัน

“...ที่บ้านไม่มีใครใช้เลยคะ เขาใช้กันไม่เป็น เลยไม่มีใครใช้เลยสักคน แต่พ่อกับแม่รู้จักนะคะว่าอินเทอร์เน็ตคืออะไร แต่ไม่เคยใช้งาน...”

(แก้ว, นามสมมติ, อายุ 16 ปี นักเรียนหญิงชั้น ม.5)

แผนภาพ 4.3 อัตราการใช้การสื่อสารโทรคมนาคมประเภทต่างๆ ของผู้ปกครอง

4.4.2 การควบคุมพฤติกรรมการใช้สื่อ

ด้านการควบคุมพฤติกรรมการใช้สื่อของนักเรียนโดยผู้ปกครอง ซึ่งพิจารณาการควบคุมใน 2 การใช้งานที่สำคัญคือ การใช้งานโทรศัพท์และการใช้งานอินเทอร์เน็ตเนื่องจากมีอัตราการใช้งานและปริมาณการใช้งานค่อนข้างสูง การวิเคราะห์ข้อมูล (ตาราง 4.7) พบว่า ผู้ปกครองของกลุ่มตัวอย่างมากกว่าครึ่งไม่ได้มีการควบคุมการใช้งานโทรศัพท์และอินเทอร์เน็ตของเด็กนักเรียนแต่อย่างใด โดยในกลุ่มที่มีการควบคุมนั้น ผู้ปกครองส่วนใหญ่ควบคุมระยะเวลาการใช้งานมากที่สุดทั้ง 2 บริการ ส่วนด้านการควบคุมค่าใช้จ่ายบริการนั้น จะมีการควบคุมในการใช้โทรศัพท์มากกว่า (ร้อยละ 23.7) ขณะที่การควบคุมด้านเนื้อหา เรื่องราวในการใช้งานทั้งด้านการใช้โทรศัพท์และการใช้อินเทอร์เน็ตนั้นมีเพียงร้อยละ 14.7 และ 20.7 ตามลำดับ ซึ่งอาจเป็นเพราะว่าผู้ปกครองไม่มีความรู้ในเนื้อหาเรื่องราวในการใช้งานของเด็กนักเรียนและส่วนใหญ่การใช้งานดังกล่าวมักเป็นกิจกรรมส่วนตัวของนักเรียนที่ผู้ปกครองไม่รับทราบ

ตาราง 4.7 การควบคุมพฤติกรรมการใช้สื่อ

N=1,074

ประเด็นควบคุม	การใช้โทรศัพท์		ใช้อินเทอร์เน็ต	
	ไม่ได้ควบคุม	ควบคุม	ไม่ได้ควบคุม	ควบคุม
ระยะเวลาการใช้งาน	63.3	36.7	57.4	42.6
ค่าใช้จ่ายบริการ	76.3	23.7	81.8	18.2
เนื้อหา เรื่องราวในการใช้งาน	85.3	14.7	79.3	20.7
บุคคลที่ติดต่อด้วย	80.5	19.5	83.2	16.8
รวม	56.1	43.9	50.7	49.3

4.4.3 การมีส่วนร่วมในการใช้งานอินเทอร์เน็ต

การมีส่วนร่วมของสมาชิกในครอบครัวที่มีต่อการใช้งานอินเทอร์เน็ตของกลุ่มตัวอย่างแบ่งเป็นการใช้งานอินเทอร์เน็ตภายในบ้าน และการใช้งานอินเทอร์เน็ตนอกบ้าน ข้อมูลเชิงปริมาณในตาราง 4.8 พบว่า หากเป็นการใช้งานอินเทอร์เน็ตภายในบ้าน สมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมกับการใช้งานของเด็กนักเรียนเป็นบางครั้ง ร้อยละ 68.3 และมีเพียงร้อยละ 9.4 เท่านั้นที่สมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมในการใช้งานกับนักเรียนทุกครั้ง ทั้งนี้ กว่าร้อยละ 17.0 พบว่าครอบครัวปล่อยให้เด็กนักเรียนใช้งานอินเทอร์เน็ตตามลำพัง ส่วนการใช้งานอินเทอร์เน็ตนอกบ้าน คนในครอบครัวมีบทบาทน้อยมากในการเข้าไปมีส่วนร่วมกับการใช้งานของเด็กนักเรียน อาทิ การใช้งานตามร้าน

เกมส์ การใช้งานตามบ้านเพื่อน หรือการใช้งานที่โรงเรียน โดยเด็กนักเรียนร้อยละ 54.8 ใช้งานพร้อมกับเพื่อน และกว่าร้อยละ 27.7 ใช้งานตามลำพัง

ตาราง 4.8 การมีส่วนร่วมของสมาชิกครอบครัวในการใช้งานอินเทอร์เน็ตของนักเรียน

การมีส่วนร่วม	ร้อยละ
การใช้งานอินเทอร์เน็ตในบ้าน (N=820)	
สมาชิกครอบครัวไม่มีส่วนร่วมในการใช้งาน ปล่อยให้ใช้งานตามลำพัง	22.3
สมาชิกครอบครัวมีส่วนร่วมบ้างบางครั้ง	68.3
สมาชิกครอบครัวมีส่วนร่วมในการใช้งานทุกครั้ง	9.4
การใช้งานอินเทอร์เน็ตนอกบ้าน (N=810)	
ใช้งานคนเดียว	27.7
ใช้งานกับเพื่อน	54.8
ใช้งานกับสมาชิกครอบครัว	17.5
รวม	100.0

4.4.4 การสนับสนุนค่าใช้จ่าย

บทบาทด้านการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการใช้บริการการสื่อสาร โทรศัพท์และอินเทอร์เน็ตนับว่าเป็นสิ่งสำคัญสำหรับเด็กนักเรียน เนื่องจากเด็กนักเรียนกลุ่มนี้ยังต้องพึ่งพาเงินสำหรับใช้จ่ายจากผู้ปกครองเป็นหลัก ซึ่งการสนับสนุนนี้จะเป็นการสนับสนุนด้านการเงิน นอกเหนือจากเงินสำหรับใช้จ่ายในแต่ละเดือนที่เด็กได้รับจากผู้ปกครอง ทั้งนี้ ผู้ปกครองของกลุ่มตัวอย่างประมาณร้อยละ 46.6 สนับสนุนจ่ายค่าโทรศัพท์ ส่วนร้อยละ 69.4 สนับสนุนจ่ายค่าอินเทอร์เน็ต จะเห็นได้ว่าการสนับสนุนค่าอินเทอร์เน็ตนั้นมีสูงกว่า เป็นเพราะหากเป็นการใช้อินเทอร์เน็ตที่บ้าน สมาชิกในครอบครัวจะใช้งานได้ร่วมกัน การออกค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จึงเป็นหน้าที่ของผู้ปกครองออกให้ อีกทั้งทัศนคติต่อการใช้อินเทอร์เน็ต ผู้ปกครองมักมองว่าเป็นการใช้งานเพื่อการเรียนรู้ ค้นหาข้อมูล การสนับสนุนดังกล่าวจึงดูมีประโยชน์มากกว่าการสนับสนุนค่าใช้จ่ายโทรศัพท์ (ตาราง 4.9)

ตาราง 4.9 การสนับสนุนค่าใช้จ่ายโทรศัพท์และอินเทอร์เน็ตของผู้ปกครอง

N=1,074			
ค่าบริการ	ไม่ได้สนับสนุน	สนับสนุน	รวม
ค่าโทรศัพท์	53.4	46.6	100.0
ค่าอินเทอร์เน็ต	30.6	69.4	100.0

4.4.5 การสื่อสารของนักเรียนกับสมาชิกในครอบครัว

สำหรับประเด็นการสื่อสารร่วมกันของนักเรียนกับสมาชิกในครอบครัว ในการศึกษาครั้งนี้แบ่งออกเป็น 3 ด้านคือ การปรับความเข้าใจเมื่อทะเลาะกัน การขอคำปรึกษาเมื่อมีปัญหาชีวิต และการบอกความรู้สึกดีๆ ในเทศกาลหรือวันสำคัญต่างๆ ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณในตาราง 4.10 พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เลือกใช้การพูดคุยกันต่างๆ กับคนในครอบครัวด้วยการพูดคุยกันต่อหน้ามากกว่าลักษณะอื่นๆ โดยเฉพาะเมื่อตนเองต้องการคำปรึกษาหรือมีปัญหาชีวิต อาจเป็นเพราะว่า เด็กนักเรียนส่วนใหญ่อยู่กับพ่อแม่ การพูดคุยกันจึงไม่จำเป็นต้องใช้การสื่อสารผ่านเทคโนโลยีมากนัก การพูดคุยต่อหน้าจึงสะดวกมากกว่า ทั้งนี้ นักเรียนบางส่วนก็เลือกใช้การสื่อสารผ่านเทคโนโลยีเพื่อหลีกเลี่ยงความอายในการบอกความรู้สึกดีๆ กับคนในครอบครัว

ตาราง 4.10 การสื่อสารของนักเรียนกับสมาชิกในครอบครัว

N=1,074			
การสื่อสาร	การปรับความเข้าใจเมื่อทะเลาะกัน	การขอคำปรึกษาเมื่อมีปัญหาชีวิต	การบอกความรู้สึกดีๆ ในเทศกาล / วันสำคัญ
ไม่ได้พูดคุยกัน	24.2	12.2	11.2
พูดคุยกันต่อหน้า	69.4	77.9	67.0
ติดต่อกันทางโทรศัพท์	4.8	8.6	8.1
ส่งข้อความ/ อีเมล/ แชท	2.5	2.1	16.0
ติดต่อผ่านสังคมออนไลน์	0.8	1.8	4.1

หมายเหตุ : ตอบได้มากกว่า 1 รายการ

ข้อมูลจากการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์กลุ่ม เด็กนักเรียนให้เหตุผลว่า คนในครอบครัวทำให้รู้สึกสนิทใจที่จะเล่าสิ่งต่างๆ ให้ฟัง เพราะครอบครัวจะเป็นผู้ที่ช่วยเหลือได้ทุกด้าน เมื่อเกิดปัญหาต่างๆ ควรมีการปรึกษาคนในครอบครัว แม้ว่าจะถูกตำหนิ ดุหรือบ่นบ้าง แต่ท้ายที่สุดคนในครอบครัวก็จะให้ความช่วยเหลือเสมอ

“...เวลาผมมีปัญหา ผมก็บอกแม่นะ แต่ต้องโดนบ่น
ก่อน แต่ก็ต้องบอก เพราะเขาช่วยเราได้...”

(ภัทร, นามสมมติ, อายุ 17 ปี นักเรียนชายชั้น ม.6)

“...บางทีผมก็ส่งข้อความหาแม่นะ บอกรักแม่วันแม่
อวยพรวันเกิดอะไรแบบนี้ ไม่กล้าบอกต่อหน้า มันเจินๆ...”

(เต็ง, นามสมมติ, อายุ 16 ปี นักเรียนชายชั้น ม.4)

อย่างไรก็ตาม จากการสัมภาษณ์พบข้อมูลว่า เรื่องที่นักเรียนมักจะปกปิดและไม่กล้าเล่า
ในผู้ปกครองทราบคือเรื่องการมีแฟน โดยเฉพาะในกลุ่มนักเรียนหญิง เพราะจากประสบการณ์ส่วนใหญ่จะเล่าว่า พ่อแม่จะห้ามปราม หรือบอกกล่าวว่าไม่อยากให้มีแฟนในวัยเรียน เช่นประสบการณ์
ของแก้วที่เล่าว่า

“...เรื่องแฟนนี้ไม่ได้บอกที่บ้านเลยคะ ไม่กล้าบอก
กลัวโดนว่า ต้องแอบๆ บอกไม่ได้...”

(แก้ว, นามสมมติ, อายุ 16 ปี นักเรียนหญิงชั้น ม.5)

สิ่งนี้อาจเป็นอีกประเด็นหนึ่งของปัญหาในการสื่อสารของครอบครัวที่ติดอยู่ภายใต้
ระบบคิดที่ไม่ตรงกันระหว่างพ่อแม่และลูก แต่ทั้งนี้ นักเรียนบางคนก็เปิดเผยทุกๆ เรื่องให้พ่อแม่
ผู้ปกครองทราบ ซึ่งการสื่อสารของนักเรียนกับครอบครัวนั้นอาจขึ้นอยู่กับหลายปัจจัยทั้งในด้าน
ความสัมพันธ์ในครอบครัว ความสนิทใจ รวมถึงปฏิกิริยาของคนในครอบครัวที่สะท้อนกลับต่อตัว
เด็กนักเรียนภายหลังการสื่อสารในแต่ละครั้งด้วย

4.5 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยครอบครัวกับพฤติกรรมการสื่อสารโทรคมนาคม

จากวัตถุประสงค์การวิจัย กรอบแนวคิดการวิจัย และสมมติฐานที่ตั้งไว้ การวิเคราะห์
ผลการศึกษาคือความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยครอบครัวกับพฤติกรรมการสื่อสารโทรคมนาคมด้วยการ
ทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Correlation) ด้วยการวิเคราะห์สหสัมพันธ์
แบบแยกส่วน (Partial correlation coefficient) โดยใช้ตัวแปรเพศและอายุของเด็กนักเรียนเป็นตัว
แปรควบคุม ในการวิเคราะห์ได้นำตัวแปรเชิงคุณภาพนำมาแปลงค่าเป็นตัวแปรหุ่น (dummy

variable) ก่อนเข้าการวิเคราะห์ ผลการวิเคราะห์พบว่า ปัจจัยครอบครัวกับพฤติกรรมการสื่อสาร โทรคมนาคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดกาญจนบุรี มีความสัมพันธ์ต่อกัน ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน ดังตาราง 4.11 และ 4.12 แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยทั้ง 2 มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของความสัมพันธ์ดังกล่าว พบว่า มีความสัมพันธ์กันเพียงเล็กน้อย (ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่าต่ำกว่า 0.2)

สำหรับความสัมพันธ์ของตัวแปรกลุ่มโครงสร้างและความสัมพันธ์ครอบครัว ตาราง 4.11 แสดงให้เห็นว่า สมาชิกในครอบครัวมีความสัมพันธ์กับปริมาณการใช้การสื่อสารประเภทต่างๆ ของเด็กนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะการอยู่กับพี่น้องจะช่วยให้ลดอาการเสพติดโทรศัพท์เคลื่อนที่ลงได้ ในขณะที่โครงสร้างครอบครัวด้านสถานะความสัมพันธ์ระหว่างพ่อและแม่ เด็กนักเรียนที่พ่อและแม่เสียชีวิต มีแนวโน้มใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ การแชท และการใช้อินเทอร์เน็ตสูงกว่าครอบครัวแบบอื่น ส่วนในด้านความสัมพันธ์ในครอบครัวโดยรวมนั้นสัมพันธ์ทางลบกับอาการเสพติดอินเทอร์เน็ตของเด็กนักเรียน หากครอบครัวมีความสัมพันธ์โดยรวมดี แนวโน้มที่เด็กจะมีอาการเสพติดอินเทอร์เน็ตจะน้อยลง ในทางกลับกันเด็กนักเรียนที่เสพติดอินเทอร์เน็ตจะมีความสัมพันธ์กับคนในครอบครัวไม่ดีตามไปด้วย เช่นเดียวกับตัวแปรปัญหาภายในครอบครัวที่พบว่าที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการใช้อินเทอร์เน็ตและอาการเสพติดอินเทอร์เน็ต ครอบครัวที่มีปัญหาภายในครอบครัวมากทำให้เด็กมีการใช้อินเทอร์เน็ตและมีแนวโน้มเสพติดอินเทอร์เน็ตมากขึ้น และในอีกด้านหนึ่งเด็กนักเรียนที่ใช้อินเทอร์เน็ตปริมาณมาก และมีอาการเสพติดอินเทอร์เน็ต จะก่อให้เกิดปัญหาภายในครอบครัวตามมาได้เช่นกัน

อย่างไรก็ตาม ผลการสัมภาษณ์กลุ่มในการวิจัยเชิงคุณภาพ ให้คำตอบยืนยันสอดคล้องกันคือ บางครั้งหากครอบครัวมีปัญหา เด็กอาจหันไปใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการสื่อสารหรือผ่อนคลายจากปัญหาชีวิตครอบครัว ในขณะที่เดียวกัน หากเด็กนักเรียนใช้การสื่อสารมากเกินไป ก็จะส่งผลให้เกิดปัญหาตามมาได้ โดยเฉพาะการถูกผู้ปกครองบ่นว่า และอาจกลายเป็นการทะเลาะกันระหว่างผู้ปกครองกับเด็กนักเรียน เช่นกรณีของ พีร์ และภัทร ที่มักใช้เวลาเล่นอินเทอร์เน็ตนานเกินไป

“...บางที่เราก็เล่นเกมสังขจี้ เลย์ โคนบ่นบ้าง ก็มีนะที่
หลายๆ ครั้งก็เกือบจะทะเลาะกัน แต่ก็ไม่มีอะไร...”

(พีร์, นามสมมติ, อายุ 15 ปี นักเรียนชายชั้น ม.4)

“...มีบ้างครับที่เล่นเน็ตจนดึก คุยกับเพื่อนบ้าง เล่น
เกมบ้าง ถ้าแม่เห็นก็โดนบ่นบ้างนิดหน่อย...”

(ภัทร,นามสมมติ, อายุ 17 ปี นักเรียนชายชั้น ม.6)

ตาราง 4.11 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันของปัจจัยโครงสร้างและ
ความสัมพันธ์ครอบครัวกับพฤติกรรมการใช้สื่อโทรคมนาคม

N=1,074

ตัวแปร	1	2	3	4	5	6	7	8	9
<u>สมาชิกในครอบครัว</u>									
พ่อ	0.08								
แม่									
พี่ น้อง ลูกพี่ลูกน้อง								-0.07	
ปู่ ย่า ตา ยาย	0.06				0.07				
ญาติคนอื่น ๆ					0.08				
อยู่คนเดียว									
<u>สถานะความสัมพันธ์พ่อและแม่</u>									
พ่อแม่อยู่ด้วยกัน									
พ่อแม่ไม่ได้อยู่ด้วยกัน									
พ่อแม่หย่าร้างกัน และมีการ แต่งงานใหม่	0.08		0.07						
พ่อแม่หย่าร้างกัน และไม่ได้ แต่งงานใหม่							0.08		
แม่เป็นหม้าย (พ่อเสียชีวิต)									
พ่อเป็นหม้าย (แม่เสียชีวิต)									
พ่อและแม่เสียชีวิต			0.08		0.14		0.08		
ความสัมพันธ์ในครอบครัว									-0.11
ปัญหาภายในครอบครัว							0.07		0.08

หมายเหตุ : นำเสนอเฉพาะค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (r) ของตัวแปรที่สัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทาง
สถิติที่ระดับต่ำกว่า 0.05 เท่านั้น โดยตัวแปรควบคุมคือ เพศและอายุของนักเรียน

ชื่อตัวแปร : 1=ปริมาณการใช้โทรศัพท์ประจำที่ 2=ปริมาณการใช้โทรศัพท์สาธารณะ 3=ปริมาณการใช้
โทรศัพท์เคลื่อนที่ 4=ปริมาณการส่งข้อความ (SMS/ MMS) 5=ปริมาณการสื่อสารข้อความ (chat)
6=ปริมาณการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ 7=ปริมาณการใช้อินเทอร์เน็ต 8=อาการเสพติดการใช้
โทรศัพท์เคลื่อนที่ และ 9=อาการเสพติดการใช้อินเทอร์เน็ต

ตาราง 4.12 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สันของปัจจัยบทบาทครอบครัวด้านการสื่อสาร
กับพฤติกรรมการสื่อสารโทรคมนาคม

N=1,074

ตัวแปร	1	2	3	4	5	6	7	8	9
<u>การใช้การสื่อสารโทรคมนาคม</u>									
<u>ของผู้ปกครอง</u>									
ใช้โทรศัพท์ประจำที่	0.24				0.10	0.12	0.15		0.12
ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่		-0.09			-0.10				
ใช้อินเทอร์เน็ต	0.08				0.06	0.09	0.13	0.08	0.16
<u>การควบคุมพฤติกรรมการสื่อสาร</u>									
<u>ของนักเรียน</u>									
การควบคุมการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่			0.09					0.17	
การควบคุมการใช้อินเทอร์เน็ต								0.09	0.11
<u>การมีส่วนร่วมในการใช้งาน</u>									
<u>อินเทอร์เน็ตของนักเรียน</u>									
การสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการสื่อสารของนักเรียน					-0.07	-0.09	-0.13		
ค่าโทรศัพท์เคลื่อนที่			-0.13	-0.09		0.07	0.07		0.10
ค่าอินเทอร์เน็ต			-0.07		0.15	0.14	0.17		0.09
<u>การสื่อสารของนักเรียนกับสมาชิก</u>									
<u>ในครอบครัว</u>									
มีการปรับความเข้าใจเมื่อทะเลาะกัน								-0.11	-0.08
มีการขอคำปรึกษาเมื่อมีปัญหา								-0.07	-0.11
มีการบอกความรู้สึกดีๆ แก่กัน									-0.08

หมายเหตุ : นำเสนอเฉพาะค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (r) ของตัวแปรที่สัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับต่ำกว่า 0.05 เท่านั้น โดยตัวแปรควบคุมคือ เพศและอายุของนักเรียน

ชื่อตัวแปร : 1=ปริมาณการใช้โทรศัพท์ประจำที่ 2=ปริมาณการใช้โทรศัพท์สาธารณะ 3=ปริมาณการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ 4=ปริมาณการส่งข้อความ (SMS/ MMS) 5=ปริมาณการสื่อสารข้อความ (chat) 6=ปริมาณการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ 7=ปริมาณการใช้อินเทอร์เน็ต 8=อาการเสพติดการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ และ 9=อาการเสพติดการใช้อินเทอร์เน็ต

ด้านปัจจัยในกลุ่มบทบาทของครอบครัวด้านสื่อสาร (ตาราง 4.12) ตัวแปรการใช้โทรคมนาคมของผู้ปกครอง แสดงให้เห็นว่า การใช้การสื่อสารของผู้ปกครองและเด็กนักเรียนมีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะการใช้โทรศัพท์ประจำที่และการใช้อินเทอร์เน็ตที่พบว่า พฤติกรรมการใช้งานของผู้ปกครองกับนักเรียนมีส่วนสนับสนุนซึ่งกันและกัน รวมทั้งสัมพันธ์ทางบวกกับอาการเสพติดเทคโนโลยีการสื่อสารของเด็กนักเรียนด้วย ส่วนตัวแปรด้านการควบคุมการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่พบว่ามีความสัมพันธ์กับปริมาณการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่และการเสพติดโทรศัพท์เคลื่อนที่ของเด็กนักเรียนอย่างชัดเจน หากเด็กนักเรียนใช้งานในปริมาณมากยิ่งถูกผู้ปกครองควบคุมพฤติกรรมมากขึ้น ส่วนการควบคุมการใช้อินเทอร์เน็ตนั้นพบว่ามีความสัมพันธ์ไปตามอาการเสพติดเทคโนโลยีการสื่อสาร กล่าวคือ เมื่อเด็กมีอาการเสพติดโทรศัพท์เคลื่อนที่และอินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้น การควบคุมการใช้อินเทอร์เน็ตจากผู้ปกครองจะเพิ่มขึ้นตามไปด้วย

สำหรับตัวแปรการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการใช้งานอินเทอร์เน็ตของเด็กนักเรียนพบว่า มีความสัมพันธ์เชิงลบต่อปริมาณการแชท การใช้สังคมออนไลน์ และการใช้อินเทอร์เน็ตของเด็กนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญ ประเด็นนี้อธิบายได้ 2 ทางคือ หากผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการใช้งานของเด็กมากขึ้น เด็กจะใช้งานลดลง อีกแง่หนึ่งคือ เด็กที่มีการใช้งานในปริมาณมาก มักเป็นเด็กผู้ปกครองไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการใช้งาน ผลวิจัยเชิงคุณภาพสนับสนุนว่า เกิดจาก 2 สาเหตุคือ ประการแรกผู้ปกครองไม่มีเวลามาใช้งานด้วย ส่วนประการที่สองคือ ผู้ปกครองใช้ไม่เป็น ไม่มีความรู้ในการใช้อินเทอร์เน็ต

“...แม่ก็ไม่ได้มายุ่งอะไรนะคะ หนูก็เล่นของหนูไป
เรื่อย เพราะบางทีแม่ก็กลับมาดึก...”

(อร, นามสมมติ, อายุ 16 ปี นักเรียนหญิงชั้น ม.5)

“...คนที่บ้านไม่ได้มีส่วนร่วมในการใช้งานเลย เพราะ
เขาไม่รู้เรื่องว่ามันใช้อะไรยังไง เขาคิดว่าเราทำงาน ทำการบ้าน...”

(ยู, นามสมมติ, อายุ 18 ปี นักเรียนชายชั้น ม.6)

อีกส่วนหนึ่งคือ เด็กไม่ได้เปิดเผยการใช้งาน เนื่องจากเป็นการใช้อินเทอร์เน็ตนอกบ้าน พ่อแม่ ผู้ปกครองจึงไม่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมกับการใช้งานได้ ส่วนตัวแปรด้านการสนับสนุนค่าใช้จ่ายสำหรับการใช้โทรศัพท์และอินเทอร์เน็ตจากครอบครัว ข้อมูลการทดสอบทางสถิติแสดง

ให้เห็นประเด็นสำคัญคือ ความสัมพันธ์เชิงลบของการสนับสนุนค่าโทรศัพท์กับปริมาณการใช้โทรศัพท์และการส่งข้อความ SMS/MMS ส่วนนี้อธิบายได้ว่า โดยส่วนใหญ่ผู้ปกครองจะเป็นผู้จ่ายค่าโทรศัพท์ให้เด็กนักเรียน ดังนั้นเด็กนักเรียนจะมีปริมาณการใช้ไม่มากนัก เพราะหากใช้มากค่าใช้จ่ายจะมากขึ้น และจะถูกควบคุมมากขึ้นตามไปด้วย (สอดคล้องกับความสัมพันธ์ของตัวแปรการควบคุมพฤติกรรม) ในอีกด้านหนึ่ง การสนับสนุนค่าใช้จ่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่และอินเทอร์เน็ตให้เด็กนักเรียน ยังเป็นตัวช่วยเพิ่มการสื่อสารประเภทการแชท การใช้สังคมออนไลน์ การใช้อินเทอร์เน็ต รวมถึงการเสพติดอินเทอร์เน็ตของเด็กนักเรียนมากขึ้นไปด้วยเช่นกัน อาทิ การสนับสนุนค่าใช้จ่ายอินเทอร์เน็ตภายในบ้าน ทำให้โอกาสการใช้งานของเด็กมีมากยิ่งขึ้น การเข้าถึงและปริมาณการใช้งานย่อมสูงขึ้นตามไปด้วย ในขณะที่ค่าใช้จ่ายไม่ได้เพิ่มขึ้น ผู้ปกครองส่วนใหญ่จะมองว่าการใช้อินเทอร์เน็ตเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับเด็กนักเรียน เพราะต้องใช้ในการเรียน การหาข้อมูล

“...หนูใช้เน็ตที่บ้าน แม่จ่ายค่าเน็ตให้เพราะหนูต้องใช้
พวกหาข้อมูลทำรายงานอะไรแบบนี้ จะได้ไม่ต้องไปตามร้าน...”

(เกศ, นามสมมติ, อายุ 16 ปี นักเรียนหญิงชั้น ม.5)

ในกลุ่มตัวแปรการสื่อสารของนักเรียนกับสมาชิกในครอบครัว พบว่า การที่เด็กนักเรียนมีการสื่อสารกับสมาชิกในครอบครัวทั้ง 3 รูปแบบคือ การปรับความเข้าใจเมื่อทะเลาะกัน การขอคำปรึกษาเมื่อมีปัญหา และการบอกความรู้สึกดีๆ แก่กัน เด็กที่มีอาการเสพติดการสื่อสารน้อยจะเป็นกลุ่มที่มีแนวโน้มพูดคุยกับคนในครอบครัวมากกว่า ในทางกลับกันอธิบายได้เช่นกันว่า การพูดคุยกันของเด็กนักเรียนกับสมาชิกในครอบครัวมีส่วนช่วยลดอาการเสพติดเทคโนโลยีการสื่อสารขอตัวเด็กนักเรียนลงไปได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

4.6 การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ

ผู้วิจัยได้นำเทคนิคการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ (multiple regression analysis) มาใช้ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระคือ ปัจจัยด้านครอบครัวและพฤติกรรมสื่อสารโทรคมนาคม กับตัวแปรตามคือ สุขภาวะจิตใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดกาญจนบุรี ในการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ ตัวแปรอิสระที่เป็นตัวแปรเชิงกลุ่ม ผู้ศึกษาได้ทำการแปลงเป็นค่าคะแนนด้วยการทำเป็นตัวแปรหุ่น (dummy variable) ก่อนเช่นเดียวกับการทดสอบ

ความสัมพันธ์ด้วยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ โดยกำหนดให้กลุ่มที่สนใจมีค่าเท่ากับ 1 และกลุ่มเปรียบเทียบหรือกลุ่มอ้างอิงมีค่าเท่ากับ 0 ทั้งนี้ การตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระต่างๆ ในเบื้องต้น พบว่า ตัวแปรอิสระทั้งหมดสามารถนำมาทำการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุได้ โดยที่ไม่มีตัวแปรใดมีค่าความสัมพันธ์กันมากกว่า 0.75 (สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2549) ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุดังตาราง 4.13 แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 แบบจำลองคือ แบบจำลองสุขภาวะจิตใจโดยรวม และแบบจำลองภาวะซึมเศร้า เพื่อให้เห็นภาพความสัมพันธ์ได้อย่างชัดเจนทั้งในทางบวกและทางลบของสุขภาวะจิตใจ

ผลการวิเคราะห์ในแบบจำลองแรก “สุขภาวะจิตใจโดยรวม” ตัวแปรลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ ระดับชั้นเรียน และผลการเรียน (GPA) มีความสัมพันธ์กับสุขภาวะจิตใจโดยรวมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดกาญจนบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเพศชายจะมีสุขภาวะจิตใจที่ดีกว่า นักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีสุขภาวะจิตใจโดยรวมดีกว่านักเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-5 ส่วนผลการเรียนพบว่า ผลการเรียนที่เพิ่มขึ้นจะทำให้สุขภาวะจิตใจดีขึ้นด้วย หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เด็กนักเรียนที่มีผลการเรียนดี จะมีสุขภาวะจิตใจที่ดีด้วย และในทางกลับกัน เด็กที่มีสุขภาวะจิตใจดี ผลการเรียนย่อมดีตามไปด้วยเช่นกัน

สำหรับปัจจัยด้านครอบครัว ตัวแปรกลุ่มโครงสร้างและความสัมพันธ์ครอบครัวแบบจำลอง 1 พบว่า สมาชิกในครอบครัวที่อยู่อาศัยด้วยกันกับเด็กนักเรียนมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับสุขภาวะจิตใจโดยรวมของเด็กนักเรียน โดยเฉพาะการอยู่อาศัยกับแม่ ค่าสัมประสิทธิ์ในแบบจำลองมีค่าเป็นบวก แสดงให้เห็นว่า ครอบครัวของเด็กที่มีแม่อยู่ด้วยกัน เด็กจะมีสุขภาวะจิตใจโดยรวมที่ดี ส่วนการที่มีพ่ออยู่อาศัยด้วยสัมพันธ์ทางลบกับสุขภาวะจิตใจโดยรวม อาจเป็นเพราะโดยทั่วๆ ไปในสังคมไทย พ่อจะเป็นผู้ที่เข้มแข็งในบ้าน เป็นคนที่คอยควบคุมกฎระเบียบต่างๆ (พนม เกตุมาน, 2553) ส่วนแม่นั้นจะเป็นผู้ที่ต้องรับผิดชอบเรื่องภายในบ้าน (จิตติมา ศิริनुพงค์, 2555) และมีความใกล้ชิดและใส่ใจในรายละเอียดต่างๆ เด็กจึงรู้สึกดีกว่าเมื่อได้อยู่ใกล้ชิดกับแม่ ส่วนในด้านสถานะความสัมพันธ์ระหว่างพ่อและแม่นั้นผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ไม่ว่าจะพ่อและแม่จะมีสถานะความสัมพันธ์กันรูปแบบใด ก็ไม่สัมพันธ์กับสุขภาวะจิตใจของเด็กนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เช่นเดียวกับตัวแปรปัญหาครอบครัวที่ไม่พบว่ามีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับสุขภาวะจิตใจโดยรวมของเด็กนักเรียน แต่ตัวแปรสำคัญในกลุ่มนี้กลับอยู่ที่ “ความสัมพันธ์ในครอบครัว” โดยเฉพาะในด้านการแสดงออกซึ่งความรักและความเอื้ออาทรต่อกัน และการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสมนั้นมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับสุขภาวะจิตใจของเด็กนักเรียน กล่าวคือ เด็กที่มีความสัมพันธ์ในครอบครัวดีจะมีสุขภาวะจิตใจโดยรวมดีด้วย และเมื่อมีสุขภาวะจิตใจที่ดีจะมีความสัมพันธ์กับคนในครอบครัวดีไปด้วยเช่นกัน

ผลการวิเคราะห์เนื้อหาข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพในประเด็น โครงสร้างและความสัมพันธ์ในครอบครัว มีผลสอดคล้องกันกับการวิเคราะห์ทางสถิติ เด็กนักเรียนในปัจจุบันไม่ได้ให้ความสำคัญกับรูปแบบหรือ โครงสร้างของครอบครัวมากนัก แต่ส่วนใหญ่เห็นว่าคุณค่าของครอบครัวอยู่ที่ความสัมพันธ์กันของคนในครอบครัวมากกว่า ดังเช่นที่ตัวอย่างเด็กนักเรียนกล่าวไว้ว่า

“...ถ้าให้เลือกว่า พ่อแม่อยู่ด้วยกันแล้วทะเลาะกันทุก
วัน ผมเลือกให้พ่อแม่เลิกกันดีกว่า ยิ่งเห็นเขาทะเลาะกันยิ่งรู้สึกแย่
ทุกคนในบ้านก็แย่ ถ้าแยกกันแล้วมันจะดีกว่า ก็ยอมรับได้นะ...”

(พีร์, นามสมมติ, อายุ 15 ปี นักเรียนชายชั้น ม.4)

“...หนูว่าไม่จำเป็นนะคะที่ครอบครัวต้องอยู่กันครบ
พร้อมหน้าพร้อมตา ถึงอยู่กันไม่ครบทุกคนแต่คุยกันดี มันก็โอเค...”

(เกด, นามสมมติ, อายุ 16 ปี นักเรียนหญิงชั้น ม.5)

นอกจากนี้ความสำคัญของปัจจัยด้านครอบครัวยังสะท้อนในกลุ่มตัวแปรบทบาทของครอบครัวด้านการสื่อสาร ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณพบว่า การสื่อสารของนักเรียนกับสมาชิกในครอบครัว เป็นตัวแปรเดียวในกลุ่มตัวแปรนี้ที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับสุขภาวะจิตใจโดยรวมของเด็กนักเรียน โดยการขอคำปรึกษาเมื่อมีปัญหา และการบอกความรู้สึกดีๆ แก่กันระหว่างเด็กนักเรียนกับคนในครอบครัว มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับสุขภาวะจิตใจของเด็กนักเรียน ซึ่งการพูดคุยกันในครอบครัวจะเป็นตัวช่วยให้สุขภาวะจิตใจดีขึ้นได้ทางหนึ่ง เมื่อพิจารณาปัจจัยด้านพฤติกรรมสื่อสารโทรคมนาคม พบว่ามีเพียงตัวแปรด้านการเสพติดการใช้อินเทอร์เน็ตเท่านั้นที่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับสุขภาวะจิตใจโดยรวม โดยเด็กนักเรียนที่มีการเสพติดการใช้อินเทอร์เน็ตมาก จะมีสุขภาวะจิตใจที่แย่ลง ในขณะที่เด็กที่มีสุขภาวะจิตใจดีจะมีแนวโน้มการเสพติดอินเทอร์เน็ตลดลงเช่นกัน อย่างไรก็ตาม ปัจจัยด้านครอบครัวและพฤติกรรมสื่อสารโทรคมนาคม สามารถร่วมกันอธิบายความผันแปรของสุขภาวะจิตใจโดยรวมของเด็กนักเรียนได้ประมาณร้อยละ 24 และเมื่อเปรียบเทียบกับตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ด้วยค่าสัมประสิทธิ์ปรับมาตรฐาน (beta) จะเห็นได้ว่า ตัวแปรการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสมอธิบายความผันแปรได้ดีที่สุด (ร้อยละ 24.0) รองลงมาคือตัวแปรการเสพติดการใช้อินเทอร์เน็ต (ร้อยละ 16)

ส่วนผลการวิเคราะห์ข้อมูลในแบบจำลอง “ภาวะซึมเศร้า” พบว่า ปัจจัยครอบครัว และพฤติกรรมสื่อสารโทรคมนาคม มีความสัมพันธ์กับความผันแปรของภาวะซึมเศร้าในกลุ่มเด็ก

นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งเมื่อทำการควบคุมความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ แล้ว ปัจจัยทั้งหมดสามารถรวมกันอธิบายความผันแปรโดยรวมได้ร้อยละ 24 โดยในด้านคุณลักษณะทั่วไป เด็กนักเรียนหญิงมีแนวโน้มจะเกิดภาวะซึมเศร้าสูงกว่านักเรียนชายอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนผลการเรียน (GPA) มีความสัมพันธ์ทางลบกับภาวะซึมเศร้า โดยนักเรียนที่ผลการเรียนไม่ดีมีแนวโน้มจะมีภาวะซึมเศร้าได้มากขึ้น ในขณะที่เด็กที่มีภาวะซึมเศร้านี้ทำให้ผลการเรียนแย่ลงไปด้วย

ด้านโครงสร้างและความสัมพันธ์ครอบครัว นักเรียนที่แม่เสียชีวิตจะมีภาวะซึมเศร้ามากกว่านักเรียนที่พ่อแม่มีสถานะความสัมพันธ์แบบอยู่ด้วยกันอย่างมีนัยสำคัญ ส่วนความสัมพันธ์ในครอบครัวนั้นพบว่ามีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับภาวะซึมเศร้าของเด็กนักเรียนเป็นอย่างมาก ทั้งด้านการใช้เวลาในการทำกิจกรรมร่วมกัน การแสดงออกซึ่งความรักและความเอื้ออาทรต่อกัน และการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสม สิ่งเหล่านี้ช่วยลดภาวะซึมเศร้าของเด็กนักเรียนได้ ในขณะที่เด็กที่มีภาวะซึมเศร้าจะมีความสัมพันธ์กับครอบครัวไม่ดีนัก เช่นเดียวกันกับการมีปัญหาครอบครัว ผลการวิเคราะห์ในแบบจำลองชี้ให้เห็นว่า ครอบครัวที่มีปัญหาภายในครอบครัวมากจะทำให้เด็กเกิดภาวะซึมเศร้าได้มากขึ้น สอดคล้องกับงานของ Videon (2002) ที่พบว่าครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ในครอบครัวไม่ดี เด็กและวัยรุ่นจะมีภาวะความเป็นอยู่และภาวะจิตใจไม่ดี นอกจากนี้ ข้อมูลจากการวิจัยเชิงคุณภาพในการศึกษาครั้งนี้ยังยืนยันว่า ปัญหาครอบครัวจะทำให้เด็กนักเรียนรู้สึกเครียด วิตกกังวล และซึมเศร้า เช่นเหตุการณ์ที่กลุ่มตัวอย่างกล่าวไว้คือ

“...ตอนที่คนในบ้านทะเลาะกัน มันรู้สึกไม่ค่อยดี

เท่าไร ถึงเราจะไม่ได้ทะเลาะด้วย แต่มันก็เครียด...”

(ภทร, นามสมมติ, อายุ 17 ปี นักเรียนชายชั้น ม.6)

สำหรับพฤติกรรมการใช้โทรคมนาคมพบว่า ปริมาณการใช้โทรศัพท์ประจำที่หรือโทรศัพท์บ้านนั้นสัมพันธ์กับภาวะซึมเศร้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในส่วนนี้อธิบายได้ว่า เด็กนักเรียนที่มีภาวะซึมเศร้าอาจต้องการพูดคุยกับบุคคลอื่นๆ เพื่อให้สภาวะจิตใจดีขึ้น การใช้โทรศัพท์ประจำที่เป็นอีกช่องทางหนึ่งของการสื่อสารที่สะดวกและประหยัด เด็กจึงเลือกใช้ช่องทางดังกล่าวเพื่อการสื่อสาร เช่นเดียวกับอาการเสพติดการใช้อินเทอร์เน็ต การวิเคราะห์ข้อมูลพบว่ามี ความสัมพันธ์เชิงบวกกับภาวะซึมเศร้า เป็นไปตามแนวคิดและผลการศึกษาเชิงประจักษ์อื่นๆ ที่ผ่าน มาที่พบว่า ผู้ที่เสพติดการใช้อินเทอร์เน็ตมากจะมีแนวโน้มอาการหดหู หงา และโดดเดี่ยวเพิ่มมากขึ้น (Eijnden et al., 2008) และในอีกด้านหนึ่งผลการวิเคราะห์ที่กล่าวได้ว่าเด็กที่มีภาวะซึมเศร้าจะหันไปให้ความสำคัญและสนใจกับการใช้อินเทอร์เน็ตมากขึ้นเพื่อเป็นอีกช่องทางหนึ่งในการผ่อนคลาย

คล้าย และติดต่อกับบุคคลอื่นๆ อย่างไรก็ตาม ผลการศึกษาที่พบในส่วนนี้ จะนำไปอภิปรายเพิ่มเติมในลำดับถัดไป

ตาราง 4.13 ผลการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุของสุขภาวะจิตใจ
นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดกาญจนบุรี

N=889

ปัจจัย	สุขภาวะจิตใจโดยรวม		ภาวะซึมเศร้า	
	B	Beta	B	Beta
คุณลักษณะทั่วไป				
เพศชาย (เพศหญิง ®)	0.75*	0.08	-1.35**	-0.09
ระดับชั้นเรียน (มัธยมศึกษาปีที่ 6 ®)				
มัธยมศึกษาปีที่ 4	-0.95**	-0.10	0.18	0.01
มัธยมศึกษาปีที่ 5	-0.88**	-0.09	0.67	0.04
ผลการเรียน (GPA)	0.95**	0.11	-1.39**	-0.11
เงินที่ได้รับ (100 บาท)	-0.01	-0.01	0.03	0.04
โครงสร้างและความสัมพันธ์ครอบครัว				
สมาชิกในครอบครัวที่อยู่ด้วยกัน (ไม่ได้อยู่ด้วยกัน ®)				
พ่อ	-0.97*	-0.09	0.91	0.06
แม่	1.10*	0.09	-0.63	-0.03
พี่ น้อง ลูกพี่ลูกน้อง	0.33	0.03	0.65	0.05
ปู่ ย่า ตา ยาย	0.16	0.02	0.23	0.01
ญาติคนอื่น ๆ	-0.31	-0.03	-0.24	-0.01
อยู่คนเดียว (ไม่ได้อยู่คนเดียว ®)	1.14	0.03	-1.62	-0.03
สถานะความสัมพันธ์ระหว่างพ่อและแม่				
พ่อแม่ไม่ได้อยู่ด้วยกัน	-0.35	-0.02	0.06	0.00
พ่อแม่หย่าร้างกัน และมีงานใหม่	0.06	0.00	0.63	0.02
พ่อแม่หย่าร้างกัน และไม่ได้แต่งงานใหม่	0.14	0.01	0.40	0.02
แม่เป็นหม้าย (พ่อเสียชีวิต)	-0.45	-0.02	1.25	0.04
พ่อเป็นหม้าย (แม่เสียชีวิต)	-1.34	-0.03	5.01*	0.07
พ่อและแม่เสียชีวิต	-1.55	-0.02	3.88	0.03
พ่อแม่อยู่ด้วยกัน ®				

ตาราง 4.13 ผลการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุของสุขภาวะจิตใจ
นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดกาญจนบุรี (ต่อ)

ปัจจัย	สุขภาวะจิตใจโดยรวม		ภาวะซึมเศร้า	
	B	Beta	B	Beta
ความสัมพันธ์ในครอบครัว				
การใช้เวลาในการทำกิจกรรมร่วมกัน	0.91	0.07	-2.08**	-0.10
การพูดคุย ปรึกษาหารือ และตัดสินใจ	0.16	0.01	1.04	0.03
การแสดงออกซึ่งความรักและความเอื้ออาทรต่อกัน	1.23*	0.08	-2.28*	-0.10
การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสม	3.07**	0.24	-2.35**	-0.13
ปัญหาภายในครอบครัว	-0.21	-0.04	0.91**	0.13
บทบาทครอบครัวด้านการสื่อสาร				
การใช้การสื่อสารโทรคมนาคมของผู้ปกครอง				
ใช้โทรศัพท์ประจำที่ (ไม่ใช่ ®)	0.42	0.04	-0.47	-0.03
ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ (ไม่ใช่ ®)	-0.59	-0.01	0.37	0.01
ใช้อินเทอร์เน็ต (ไม่ใช่ ®)	0.35	0.04	0.39	0.03
การควบคุมพฤติกรรมสื่อสารของนักเรียน				
การควบคุมการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่	0.03	0.01	0.41	0.07
การควบคุมการใช้อินเทอร์เน็ต	-0.15	-0.04	-0.15	-0.03
การมีส่วนร่วมในการใช้งานอินเทอร์เน็ตของนักเรียน (ไม่มีส่วนร่วม ®)	0.34	0.04	-0.37	-0.03
การสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการสื่อสารของนักเรียน				
ค่าโทรศัพท์เคลื่อนที่ (ไม่ได้สนับสนุน ®)	0.31	0.03	-0.06	0.00
ค่าอินเทอร์เน็ต (ไม่ได้สนับสนุน ®)	-0.37	-0.03	-0.16	-0.01
การสื่อสารของนักเรียนกับสมาชิกในครอบครัว				
มีการปรับความเข้าใจเมื่อทะเลาะกัน	0.40	0.04	-0.85	-0.05
มีการขอคำปรึกษาเมื่อมีปัญหา	1.06*	0.07	-0.11	0.00
มีการบอกความรู้สึกดีๆ แก่กัน	1.18*	0.07	-0.26	-0.01

ตาราง 4.13 ผลการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุของสุขภาวะจิตใจ
นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดกาญจนบุรี (ต่อ)

ปัจจัย	สุขภาวะจิตใจโดยรวม		ภาวะซึมเศร้า	
	B	Beta	B	Beta
พฤติกรรมการสื่อสารโทรคมนาคม				
ปริมาณการใช้งาน				
โทรศัพท์ประจำที่	0.00	-0.01	0.04*	0.08
โทรศัพท์สาธารณะ	-0.05	-0.04	0.04	0.02
โทรศัพท์เคลื่อนที่	0.00	-0.05	0.00	0.03
ส่งข้อความ (SMS / MMS)	0.03	0.03	0.01	0.01
การสื่อสารข้อความ (Chat)	0.00	0.07	0.00	-0.02
เครือข่ายสังคมออนไลน์	0.00	0.06	-0.01	-0.08
อินเทอร์เน็ต	0.00	-0.07	0.00	0.02
อาการเสพติดเทคโนโลยีการสื่อสาร				
การเสพติดการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่	-0.01	-0.01	0.11	0.06
การเสพติดการใช้อินเทอร์เน็ต	-0.22**	-0.16	0.52**	0.26
ค่าคงที่	16.24**		24.18**	
R ²	0.28		0.27	
Adjusted R ²	0.24		0.24	
F	7.80**		7.60**	
SEE	4.15		6.18	

** p ≤ 0.01 *p ≤ 0.05 ; ® กลุ่มอ้างอิง

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ครอบครัว การสื่อสาร และสภาวะจิตใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดกาญจนบุรี” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัว กับพฤติกรรมการสื่อสาร โทรคมนาคม และศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัวและพฤติกรรมการสื่อสาร โทรคมนาคมกับสภาวะจิตใจ กลุ่มตัวอย่างสำหรับการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายจำนวน 1,074 คนที่กำลังศึกษาในปีการศึกษา 2554 โรงเรียนในสังกัดคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 3 แห่ง คุณลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่างนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายพบว่า นักเรียนหญิงมีมากกว่านักเรียนชาย อายุของนักเรียนอยู่ในช่วง 15-19 ปี เป็นไปตามระดับชั้นการศึกษาที่ศึกษาอยู่ปัจจุบัน ผลการศึกษาในภาคการศึกษาที่ผ่านมาโดยรวมอยู่ในเกณฑ์ดี (ค่าเฉลี่ย GPA เท่ากับ 3.03) และโดยเฉลี่ยนักเรียนแต่ละคนจะมีเงินสำหรับใช้จ่ายประมาณ 2,209 บาทต่อเดือน ซึ่งแหล่งที่มาของเงินทั้งหมดสำหรับใช้จ่าย กลุ่มตัวอย่างกว่าร้อยละ 94.7 ได้รับเงินจากพ่อแม่

ส่วนสภาวะจิตใจของนักเรียนที่พิจารณาใน 2 ด้านคือ สภาวะจิตใจโดยรวมและภาวะซึมเศร้าซึ่งวัดจากสภาพจิตใจและภาวะอารมณ์ในช่วงระยะเวลาหนึ่งเดือนที่ผ่านมาจนถึง วันที่ทำการสำรวจ ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดกาญจนบุรี มีสภาวะจิตใจในเกณฑ์ดี กล่าวคือ สภาวะจิตใจโดยรวมอยู่ในเกณฑ์ปกติ และนักเรียนส่วนใหญ่ไม่เข้าข่ายการเป็นโรคซึมเศร้า

ด้านปัจจัยครอบครัว โครงสร้างครอบครัวของนักเรียน ส่วนใหญ่เด็กนักเรียนอาศัยอยู่กับพ่อแม่ และมากกว่าครึ่งหนึ่งมีพี่น้อง กว่าร้อยละ 71.5 พ่อและแม่ของเด็กนักเรียนนั้นอยู่ด้วยกัน ด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว ประกอบด้วยความสัมพันธ์ 4 ด้าน ผลการศึกษาพบว่า ในภาพรวมอยู่ในเกณฑ์ดี โดยค่าเฉลี่ยคะแนนความสัมพันธ์ในด้านการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสมของสมาชิกในครอบครัวนั้นมีค่าสูงที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับความสัมพันธ์ในด้านอื่นๆ ส่วนในด้านปัญหาครอบครัวพบว่า ครอบครัวของเด็กนักเรียนประมาณร้อยละ 61 มีปัญหาภายในครอบครัว ส่วนใหญ่เป็นปัญหาเกี่ยวกับทัศนคติและความเห็นที่ไม่ตรงกัน รวมถึงปัญหาเรื่องการพุดจาและปัญหาเรื่องเศรษฐกิจของครอบครัว

สำหรับพฤติกรรมการสื่อสารโทรคมนาคม เด็กนักเรียนมีการใช้บริการการสื่อสารโทรคมนาคมประเภทต่างๆ ค่อนข้างมาก โดยกว่าร้อยละ 98 ใช้การสื่อสารทางเสียงด้วยโทรศัพท์เคลื่อนที่ ส่วนการสื่อสารข้อมูลพบว่า มากกว่าร้อยละ 80 เด็กนักเรียนเลือกใช้บริการสื่อสารผ่านการแชทข้อความ การใช้สังคมออนไลน์ และการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อติดต่อกับบุคคลอื่นๆ ซึ่งการสื่อสารส่วนใหญ่ของเด็กนักเรียนจะเป็นการติดต่อกับเพื่อนมากที่สุด โดยมีสัดส่วนผู้ใช้อินเทอร์เน็ตที่บ้านมากกว่าสถานที่อื่น ส่วนปริมาณการใช้งานพบว่า ในกลุ่มผู้ใช้งานจะส่งข้อความเฉลี่ยวันละ 3 ครั้ง แชทข้อความ ติดต่อสื่อสารสังคมออนไลน์ และใช้อินเทอร์เน็ต ประมาณวันละ 2 ชั่วโมง ทั้งนี้ แนวโน้มพฤติกรรมการเสพติดเทคโนโลยีการสื่อสารของเด็กนักเรียนนั้นยังมีไม่มากนัก ส่วนใหญ่มีอาการเสพติดโทรศัพท์เคลื่อนที่และอินเทอร์เน็ตในระดับน้อย

เมื่อพิจารณาบทบาทของครอบครัวในด้านการสื่อสาร ผู้ปกครองส่วนใหญ่ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่มากที่สุด ส่วนการใช้อินเทอร์เน็ตมีผู้ปกครองเพียงครั้งเดียว (ร้อยละ 49.6) เท่านั้น ที่ใช้งาน สำหรับการควบคุมพฤติกรรมการสื่อสารของผู้ปกครองที่มีต่อเด็กนักเรียนทั้งในด้านการใช้โทรศัพท์และอินเทอร์เน็ต มีผู้ปกครองประมาณครึ่งหนึ่งเท่านั้นที่ควบคุมพฤติกรรม โดยส่วนใหญ่จะควบคุมการใช้โทรศัพท์ในด้านระยะเวลาการใช้งานและค่าใช้จ่ายบริการ ส่วนการใช้อินเทอร์เน็ตจะควบคุมในเรื่องระยะเวลาการใช้งานกับเนื้อหาของเว็บไซต์ที่ใช้งาน อย่างไรก็ตาม ด้านการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการใช้งานอินเทอร์เน็ตของเด็กนักเรียน หากเป็นการใช้งานภายในบ้าน ผู้ปกครองส่วนใหญ่จะมีส่วนร่วมในการใช้งานกับเด็กนักเรียน แต่ถ้าเป็นการใช้งานนอกบ้านเด็กจะใช้งานร่วมกับเพื่อนมากกว่า ด้านการสนับสนุนค่าใช้จ่าย ผู้ปกครองกว่าร้อยละ 70 มีบทบาทเป็นอย่างมากในการสนับสนุนค่าใช้จ่ายอินเทอร์เน็ตของเด็กนักเรียน ส่วนค่าใช้จ่ายโทรศัพท์มีผู้ปกครองสนับสนุนประมาณร้อยละ 47 นอกจากนี้ยังพบว่า บทบาทของครอบครัวในการสื่อสารกับเด็กนักเรียนนั้นมีค่อนข้างมาก โดยเฉพาะการสื่อสารด้วยการพูดคุยกันต่อหน้าทั้งการปรับความเข้าใจกันเมื่อทะเลาะกัน การให้คำปรึกษาเมื่อเด็กนักเรียนมีปัญหาชีวิต และการบอกความรู้สึที่ดีๆ ต่อกันในวันเทศกาลหรือวันสำคัญต่างๆ

ผลการทดสอบสมมติฐานการศึกษา เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยครอบครัวกับพฤติกรรมการสื่อสารโทรคมนาคมของเด็กนักเรียนด้วยการวิเคราะห์สหสัมพันธ์แบบแยกส่วน โครงสร้างและความสัมพันธ์ครอบครัว รวมถึงบทบาทครอบครัวด้านการสื่อสาร มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสื่อสารโทรคมนาคมในด้านต่างๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตาราง 5.1) เช่นเดียวกับผลการวิเคราะห์เนื้อหาจากการวิจัยเชิงคุณภาพที่สนับสนุนว่า ปัจจัยครอบครัวมีส่วนสัมพันธ์กับการสื่อสารโทรคมนาคมของเด็กนักเรียน ในขณะที่เดียวกันพฤติกรรมการสื่อสารโทรคมนาคมของเด็ก

นักเรียน ในหลายด้านก็สัมพันธ์กับความสัมพันธ์ในครอบครัวรวมถึงบทบาทด้านต่างๆ ของครอบครัวที่มีต่อการสื่อสารด้วย

ตาราง 5.1 สรุปทิศทางความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยครอบครัวกับพฤติกรรมกรรมการสื่อสารโทรคมนาคม

ตัวแปร	1	2	3	4	5	6	7	8	9
สมาชิกในครอบครัว	+				+			-	
สถานะความสัมพันธ์พ่อแม่และแม่	+		+		+		+		
ความสัมพันธ์ในครอบครัวโดยรวม									-
ปัญหาภายในครอบครัว								+	+
การใช้การสื่อสารโทรคมนาคมของผู้ปกครอง	+	-			+/-	+	+	+	+
การควบคุมพฤติกรรมกรรมการสื่อสารของนักเรียน			+					+	+
การมีส่วนร่วมในการใช้งานอินเทอร์เน็ตของนักเรียน					-	-	-		
การสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการสื่อสารของนักเรียน			-	-	+	+	+		+
การสื่อสารของนักเรียนกับสมาชิกในครอบครัว								-	-

หมายเหตุ : นำเสนอเฉพาะค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (r) ของตัวแปรที่สัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับต่ำกว่า 0.05 เท่านั้น โดยตัวแปรควบคุมคือ เพศและอายุของนักเรียน

ชื่อตัวแปร : 1=ปริมาณการใช้โทรศัพท์ประจำที่ 2=ปริมาณการใช้โทรศัพท์สาธารณะ 3=ปริมาณการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ 4=ปริมาณการส่งข้อความ (SMS/ MMS) 5=ปริมาณการสื่อสารข้อความ (chat) 6=ปริมาณการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ 7=ปริมาณการใช้อินเทอร์เน็ต 8=อาการเสพติดการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ และ 9=อาการเสพติดการใช้อินเทอร์เน็ต

ส่วนการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัวและพฤติกรรมกรรมการสื่อสารโทรคมนาคม กับสภาวะจิตใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในจังหวัดกาญจนบุรี ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุพบว่า ปัจจัยด้านครอบครัว ทั้งด้าน โครงสร้างครอบครัว ความสัมพันธ์ครอบครัว และบทบาทครอบครัวด้านการสื่อสาร และปัจจัยพฤติกรรมกรรมการสื่อสารโทรคมนาคมของนักเรียนมีความสัมพันธ์กับสภาวะจิตใจของเด็กนักเรียนทั้งในภาพรวมและด้านภาวะซึมเศร้า โดยตัวแปรด้านครอบครัวส่วนใหญ่จะสัมพันธ์เชิงบวกกับสภาวะจิตใจโดยรวม และสัมพันธ์เชิงลบกับภาวะซึมเศร้า ในขณะที่พฤติกรรมกรรมการสื่อสารจะสัมพันธ์เชิงบวกกับภาวะซึมเศร้ามากกว่า (ตาราง 5.2) ทั้งนี้ ตัวแปรที่มีความสำคัญกับสภาวะจิตใจของเด็กนักเรียนคือ ตัวแปรความสัมพันธ์ในครอบครัว โดยเฉพาะในด้านการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสมของสมาชิกในครอบครัว รวมถึงการแสดงออกซึ่งความรักและความเอื้ออาทรต่อกัน ซึ่งสัมพันธ์กับสภาวะจิตใจโดยรวมและภาวะซึมเศร้าของเด็กนักเรียน ส่วนการใช้เวลาในการทำกิจกรรมร่วมกันและปัญหาภายในครอบครัวนั้นจะสัมพันธ์กับภาวะซึมเศร้าของเด็กนักเรียน อย่างไรก็ตาม ตัวแปรใน

กลุ่มพฤติกรรมการใช้สื่อสารโทรคมนาคมที่สำคัญคือ อาการเสพติดการใช้อินเทอร์เน็ต ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่าตัวแปรดังกล่าวมีความสัมพันธ์อย่างมากกับสุขภาวะจิตใจทั้งในภาพรวมและกลุ่มอาการภาวะซึมเศร้า เป็นไปตามแนวคิดและผลการศึกษาเชิงประจักษ์อื่นๆ โดยสรุปผลการทดสอบความสัมพันธ์ของปัจจัยต่างๆ ดังที่เสนอมา ปรากฏผลการวิเคราะห์เป็นไปตามสมมติฐานการศึกษาที่ตั้งไว้

ตาราง 5.2 สรุปทิศทางความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัวและพฤติกรรมการใช้สื่อสารโทรคมนาคมกับสุขภาวะจิตใจ

ตัวแปร	สุขภาวะจิตใจโดยรวม	ภาวะซึมเศร้า
คุณลักษณะทั่วไป		
เพศชาย	+	-
ระดับชั้นเรียน	+	
ผลการเรียน (GPA)	+	-
เงินที่ได้รับ (100 บาท)		
โครงสร้างและความสัมพันธ์ครอบครัว		
สมาชิกในครอบครัว	+/-	
สถานะความสัมพันธ์พ่อและแม่		-
ความสัมพันธ์ในครอบครัวโดยรวม	+	-
ปัญหาภายในครอบครัว		+
บทบาทครอบครัวด้านการสื่อสาร		
การใช้สื่อสารโทรคมนาคมของผู้ปกครอง		
การควบคุมพฤติกรรมการใช้สื่อสารของนักเรียน		
การมีส่วนร่วมในการใช้งานอินเทอร์เน็ตของนักเรียน		
การสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการสื่อสารของนักเรียน		
การใช้สื่อสารของนักเรียนกับสมาชิกในครอบครัว	+	
พฤติกรรมการใช้สื่อสารโทรคมนาคม		
ปริมาณการใช้งาน		+
อาการเสพติดเทคโนโลยีการสื่อสาร	-	+

หมายเหตุ : ทิศทางความสัมพันธ์พิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย (B) จากการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ (ตาราง 4.13)

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยในกลุ่มนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดกาญจนบุรีครั้งนี้ หากวิเคราะห์ในภาพกว้างของผลการศึกษากายใต้บริบทจังหวัดกาญจนบุรี ข้อค้นพบเบื้องต้นพบว่า นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดกาญจนบุรีมีสุขภาวะจิตใจโดยรวมดี ครอบครัวมีความสัมพันธ์กันดี ในขณะที่การใช้การสื่อสารโทรคมนาคมนั้นมีปริมาณสูง แต่ก็ยังไม่เข้าข่ายการเสพติดการใช้การสื่อสาร และถึงแม้ว่าเด็กนักเรียนจะใช้การสื่อสารในปริมาณมาก และส่วนใหญ่จะติดต่อกับเพื่อนมากกว่าคนในครอบครัว แต่การสื่อสารกับคนในครอบครัวแบบพูดคุยกันต่อหน้านั้น ยังพบว่ามีอยู่มาก เนื่องจากเด็กนักเรียนส่วนใหญ่อยูอยู่กับพ่อแม่ และบริบทชีวิตประจำวันของคนในพื้นที่จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งถือว่ายังมีลักษณะความสัมพันธ์กันใกล้ชิดอยู่มาก ความสัมพันธ์และการสื่อสารของผู้ปกครองกับเด็กนักเรียนยังไม่มีความซับซ้อน วิถีชีวิตก็ยังไม่ถูกดึงเวลาไปจากครอบครัวมากนัก ดังจะเห็นได้จากการทำกิจกรรมในครอบครัว รวมถึงบทบาทการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองที่มีกับนักเรียนในด้านต่างๆ นั้นมีอยู่สูง นอกจากนี้ยังพบว่า ผลการเรียนรู้เฉลี่ยโดยรวมของเด็กนักเรียนอยู่ในเกณฑ์ที่ดี ซึ่งอาจเป็นเพราะโรงเรียนที่นักเรียนสังกัดทั้ง 3 โรงเรียนในการศึกษาคครั้งนี้ เป็นโรงเรียนที่มีชื่อเสียงและมีคุณภาพ ดังนั้น การที่เด็กนักเรียนมีการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารในปริมาณมากนั้น ไม่จำเป็นต้องส่งผลกระทบต่อตัวเด็กนักเรียนและครอบครัวเสมอไป ข้อมูลในหลายส่วนสนับสนุนว่า เทคโนโลยีการสื่อสารช่วยให้คุณภาพชีวิตของเด็กนักเรียนดีขึ้น โดยเฉพาะในด้านการเรียน ด้วยเหตุผลทางด้านความสามารถในการเข้าถึงแหล่งข้อมูลต่างๆ ผ่านการใช้อินเทอร์เน็ต การสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนและครอบครัวผ่านการสนทนาข้อความ หรือการแชท รวมทั้งการได้พูดคุยโทรศัพท์เคลื่อนที่ซึ่งมีความสะดวกและเป็นส่วนตัวในการใช้งาน ผลการศึกษาคครั้งนี้จึงชี้ให้เห็นว่า การใช้เทคโนโลยีของเด็กนักเรียนนั้นมีผลในเชิงบวกด้วยเช่นกัน หากแต่การใช้งานต้องอยู่ในระดับที่พอดีและไม่มีแนวโน้มการนำไปสู่อาการเสพติดเทคโนโลยีการสื่อสาร

ในด้านสุขภาวะจิตใจของนักเรียนในการศึกษาคครั้งนี้พบว่าอยู่ในเกณฑ์ดี และพบกลุ่มที่เข้าข่ายต้องเฝ้าระวังภาวะซึมเศร้าไม่มากนัก ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายนั้น โดยธรรมชาติคนในวัยนี้ชีวิตจะเต็มไปด้วยความสนุกสนานและนำต้นตอจากกิจกรรมต่างๆ ในชีวิต การมีสัมพันธ์กับครอบครัวที่ดี และการพูดคุยสื่อสารกับกลุ่มเพื่อน กิจกรรมในชีวิตประจำวันดังกล่าวจึงทำให้อาการภาวะซึมเศร้าของคนช่วงวัยนี้มีน้อย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในทางสถิติและการวิเคราะห์เนื้อหาจากการวิจัยเชิงคุณภาพ แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยครอบครัว พฤติกรรมการสื่อสารโทรคมนาคม และสุขภาวะจิตใจนั้นมีความสัมพันธ์ต่อกัน โดยความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยครอบครัวกับพฤติกรรมการสื่อสาร

โทรคมนาคม ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าโครงสร้างครอบครัว ความสัมพันธ์ในครอบครัว และปัญหาภายในครอบครัวต่างก็มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้สื่อสาร ประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจของความสัมพันธ์ในตัวแปรกลุ่มนี้คือ เด็กนักเรียนที่พ่อและแม่มีการหย่าร้างกัน และเด็กที่พ่อและแม่เสียชีวิต เด็กนักเรียนจะมีแนวโน้มใช้การสื่อสารประเภทต่างๆ มากกว่าเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่พ่อและแม่อยู่ด้วยกัน ทั้งนี้ มีความเป็นไปได้ว่า เด็กกลุ่มดังกล่าวย่อมมีประสบการณ์ความรู้สึกสูญเสีย และมีผลกระทบทางจิตใจ¹ (Schreiber, 2013) โอกาสที่เด็กในกลุ่มนี้จะใช้การสื่อสารกับบุคคลอื่นมากขึ้นตามการอธิบายของแนวคิดการสื่อสารระหว่างบุคคล (Devito, 1995) ซึ่งมองว่าการสื่อสารดังกล่าวจะช่วยสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และช่วยคลายความเครียด ลดความรู้สึกหงุดหงิด และช่วยทำให้ตนเองมีความสุขมากขึ้น รวมถึงทำให้มีความรู้สึกลงในแง่ดีกับตัวเอง

สำหรับปัจจัยในกลุ่ม “บทบาทของครอบครัวด้านการสื่อสาร” พบว่ามีส่วนสัมพันธ์กับการสื่อสารของเด็กนักเรียนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการใช้การสื่อสารโทรคมนาคมของผู้ปกครอง ในทางสถิติที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้สื่อสารของเด็กนักเรียนในหลายประเภทการใช้งาน ข้อมูลพื้นฐานที่น่าสนใจประเด็นหนึ่งคือ ความไม่สอดคล้องกันระหว่างผู้ปกครองและเด็กนักเรียนในการใช้งานอินเทอร์เน็ต โดยพบว่า เด็กนักเรียนเกือบทั้งหมดใช้อินเทอร์เน็ต แต่ผู้ปกครองกลับมีเพียงครึ่งเดียวเท่านั้นที่ใช้งาน และเหตุผลส่วนใหญ่คือผู้ปกครองใช้งานอินเทอร์เน็ตไม่เป็น แม้ว่าในเรื่องของการควบคุมพฤติกรรม การมีส่วนร่วมในการใช้งานและการสนับสนุนค่าใช้จ่ายอินเทอร์เน็ตของผู้ปกครองจะมีสัดส่วนค่อนข้างมาก แต่นั่นก็ไม่ได้หมายความว่าผู้ปกครองจะเข้าถึงการใช้งานอินเทอร์เน็ตของเด็กนักเรียนในกลุ่มที่ใช้งานนอกบ้านได้มากนัก หากวิเคราะห์ในเชิงลึก บริบทของตัวแปรกลุ่มนี้น่าจะมีความสอดคล้องกัน กล่าวคือ ในครอบครัวที่เด็กไม่ได้ใช้อินเทอร์เน็ตที่บ้าน ส่วนใหญ่แล้วเป็นเพราะที่บ้านไม่มีอินเทอร์เน็ต ผู้ปกครองไม่ได้ใช้งาน และ/หรือ ใช้งานไม่เป็นจึงไม่มีความจำเป็นต้องติดตั้งระบบการใช้อินเทอร์เน็ตที่บ้าน การสนับสนุนค่าใช้จ่าย และโอกาสที่จะมีส่วนร่วมในการใช้งาน รวมถึงการควบคุมการใช้งานจึงมีน้อยกว่า

ทั้งนี้ บทบาทของครอบครัวด้านการควบคุมพฤติกรรมการใช้งาน และการสนับสนุนค่าใช้จ่าย พบว่ามีความสอดคล้องเชิงบวกกับการเสพติดการใช้สื่อสารเทคโนโลยีของเด็กนักเรียน หากอธิบายว่าแนวโน้มของเด็กที่มีอาการเสพติดมากจะถูกควบคุมพฤติกรรมมากขึ้น และได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายน้อยลง นับว่าส่งผลดีต่อตัวเด็กนักเรียนเอง แต่ถ้ามองในมุมกลับกัน เด็กที่ถูกควบคุมการใช้งานและได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายมาก อาจมีแนวโน้มเสพติดการใช้งานมากขึ้น ในส่วนนี้ผู้ปกครองจำเป็นต้องหาแนวทางหรือมาตรการในการป้องกันดูแลพฤติกรรมการใช้งาน

¹ เห็นได้จากตาราง 4.13 ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยในด้านสุขภาวะจิตใจมีค่าเป็นลบ และภาวะซึมเศร้ามีค่าเป็นบวก นั่นหมายความว่า เด็กกลุ่มนี้มีสุขภาวะจิตใจที่แย่กว่าครอบครัวที่เด็กมีพ่อและแม่อยู่ด้วยกัน

ของเด็กอยู่ในขอบเขตที่เหมาะสมด้วย ผลการศึกษาส่วนนี้สะท้อนมุมมองบทบาทของครอบครัวได้เป็นอย่างดี เพราะการควบคุมพฤติกรรมนับว่าเป็นกระบวนการหนึ่งของการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) ที่ผู้ปกครองสร้างกฎระเบียบให้กับเด็ก ส่วนการให้การสนับสนุน การมีส่วนร่วม และการสื่อสารร่วมกันของผู้ปกครองกับเด็กนักเรียน นั้นถือว่าเป็นบทบาทหน้าที่อย่างหนึ่งตามแนวคิดครอบครัวยุคใหม่มีสุขครอบครัวจะต้องดูแลความต้องการและพัฒนาคุณภาพของสมาชิกครอบครัวอย่างเป็นองค์รวม (สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว, 2546)

ในมิติของเทคโนโลยีการสื่อสาร การศึกษาครั้งนี้พบว่าเทคโนโลยีการสื่อสารรูปแบบต่างๆ ไม่มีอิทธิพลมากนักกับความสัมพันธ์และการสื่อสารภายในครอบครัว เพราะโดยส่วนใหญ่ครอบครัวของเด็กนักเรียนในการศึกษานี้ เลือกใช้การสื่อสารติดต่อกันในรูปแบบพูดคุยกันต่อหน้า (face-to-face) มากกว่าที่จะติดต่อกันผ่านเทคโนโลยีการสื่อสารอื่นๆ ในขณะที่การสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยของเด็กนักเรียนจะเป็นการติดต่อกับกลุ่มเพื่อนมากกว่า ในส่วนนี้อธิบายได้ด้วยแนวคิดการสื่อสารระหว่างบุคคลที่วิเคราะห์คู่สื่อสารด้วยคุณลักษณะทางประชากร ซึ่งมองว่า บุคคลจะมีความถี่ในและพฤติกรรมในการสื่อสารแตกต่างกันไปตามคุณลักษณะของผู้รับสาร ในที่นี้การที่เด็กติดต่อกับเพื่อนในวัยเดียวกันมากกว่าเป็นเพราะความคล้ายคลึงกันในลักษณะต่างๆ ทั้งวัย สังคม การเรียน ความสนใจที่เหมือนๆ กัน และความสามารถในการใช้เทคโนโลยีที่กลุ่มเพื่อนส่วนใหญ่มีความสามารถในการใช้งานมากกว่าผู้ปกครอง แต่อย่างไรก็ตาม เทคโนโลยีการสื่อสารยังมีบทบาทในการสื่อสารระหว่างเด็กนักเรียนกับครอบครัวอยู่บ้างเช่นกัน โดยข้อมูลในการศึกษานี้ เด็กนักเรียนบางส่วนเลือกใช้การติดต่อสื่อสารเพื่อบอกความรู้สึกที่ดี หรืออวยพรในโอกาสสำคัญกับผู้ปกครองผ่านทาง การส่งข้อความแทนการบอกกล่าวต่อหน้า เพราะรู้สึกเขินอาย หรือในกรณีที่เด็กไม่ได้อยู่กับผู้ปกครอง การติดต่อทางโทรศัพท์จึงเป็นอีกช่องทางหนึ่งของการสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวสำหรับผู้ที่อยู่ไกลกัน

ทั้งนี้ ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพได้ยืนยันว่า มิติของเทคโนโลยีการสื่อสาร โดยเฉพาะ “โทรศัพท์เคลื่อนที่” และ “อินเทอร์เน็ต” นั้นมีบทบาทสำคัญกับชีวิตประจำวันของเด็กนักเรียนในปัจจุบัน เพราะวิถีชีวิตของเด็กให้ความสำคัญกับการติดต่อสื่อสารและการพูดคุย รวมถึงการค้นคว้าข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตซึ่งเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญ ประกอบการเรียนสมัยใหม่ สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นจากอัตราส่วนการใช้งาน ประเภทการใช้งาน ปริมาณการใช้งาน และอาการเสพติดเทคโนโลยีการสื่อสารดังที่ปรากฏในผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต่างๆ ที่มีต่อสภาวะจิตใจของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดกาญจนบุรี ในการศึกษาครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า ปริมาณการใช้งาน การสื่อสารประเภทต่างๆ ยังมีบทบาทไม่มากนักต่อสภาวะจิตใจของเด็กนักเรียน แม้ว่าการ

วิเคราะห์ทางสถิติจะพบว่า ปริมาณการใช้งานการสื่อสารต่างๆ ของเด็กนักเรียนจะมีมาก ความสัมพันธ์ในครอบครัวดี และสุขภาวะจิตใจของเด็กนักเรียนอยู่ในเกณฑ์ดี แต่พบว่าปริมาณการใช้งานดังกล่าวไม่ได้สัมพันธ์กับสุขภาวะจิตใจของเด็กนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แม้ว่างานศึกษาของต่างประเทศหลายงานยืนยันว่า ผู้ที่มีการใช้อินเทอร์เน็ตในปริมาณมากจะมีอาการหดหู่ เหงา และโดดเดี่ยวเพิ่มขึ้น (Eardley, Bruce, and Goggin, 2009; Kraut et al., 1998; Eijnden et al., 2008) แต่ข้อสังเกตประการหนึ่งคือ การวัด “การใช้งานในปริมาณมาก” ที่วัดจากความถี่ในการใช้งาน เช่นเดียวกับการศึกษาอื่นๆ ที่ผ่านมากลับไม่พบว่ามีความสัมพันธ์กับสุขภาวะจิตใจในการศึกษาครั้งนี้ แต่ “อาการเสพติดการใช้อินเทอร์เน็ต” กลับพบว่ามีความสัมพันธ์ต่อการเพิ่มภาวะซึมเศร้าและลดสุขภาวะจิตใจที่ลดลงไป ข้อสังเกตที่ได้จากการวิเคราะห์นี้จึงอาจกล่าวได้ว่า ปริมาณการใช้งานที่วัดด้วย “ความถี่ในการใช้” อาจไม่ใช่ตัวชี้วัดที่ดีในการสะท้อนมิติพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของบุคคล แต่การวัดด้วยอาการ อารมณ์ ความรู้สึก และความต้องการในการใช้งานในแต่ละวันของบุคคล อาจชี้วัดพฤติกรรมการใช้งานอินเทอร์เน็ตในปริมาณมากที่ชัดเจนยิ่งกว่า

อย่างไรก็ตาม หากนำบริบทของการใช้งานมาวิเคราะห์ อาจสามารถอธิบายได้ว่า ปริมาณการใช้งาน โดยเฉพาะในด้านการใช้อินเทอร์เน็ตของเด็กนักเรียน ที่ไม่สัมพันธ์กับกับสุขภาวะจิตใจ อาจเป็นเพราะการใช้งานส่วนใหญ่ของเด็กนักเรียนเป็นไปเพื่อการพูดคุย และการค้นหาข้อมูล แม้จะมีปริมาณการใช้ค่อนข้างสูง เฉลี่ยประมาณ 2 ชั่วโมงต่อวัน แต่การติดต่อสื่อสารของเด็กนักเรียนในลักษณะ “พบปะหน้าตา” ที่ไม่ได้ผ่านการสื่อสารเทคโนโลยีก็ยังมีอยู่มาก โดยเฉพาะเมื่อเด็กนักเรียนต้องการคำปรึกษาหรือเมื่อเกิดปัญหา เด็กจะใช้การพูดคุยกับคนในครอบครัวแบบเห็นหน้าเห็นตากัน ซึ่งมีผลต่อสุขภาวะจิตใจมากกว่า เพราะเป็นการสื่อสารเมื่อเด็กตกอยู่ในภาวะวิกฤตหรือมีปัญหาชีวิต

ด้านปัจจัยโครงสร้างครอบครัว ตัวแปรสมาชิกในครอบครัวที่อยู่ด้วยกัน ผลการทดสอบความสัมพันธ์พบข้อสังเกตที่น่าสนใจคือ การมีพ่อและการมีแม่อยู่ในครอบครัวมีความสัมพันธ์ต่อสุขภาวะจิตใจโดยรวมของเด็กนักเรียน และเมื่อพิจารณาในแบบจำลองภาวะซึมเศร้าในเด็กนักเรียน พบว่า เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่พ่อเป็นหม้าย (แม่เสียชีวิต) มีแนวโน้มเกิดภาวะซึมเศร้าสูงกว่า ข้อค้นพบดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า “แม่” ถือเป็นบุคคลสำคัญของครอบครัวที่ช่วยในการส่งเสริมสุขภาวะจิตใจของเด็กนักเรียน ประการแรก ครอบครัวที่เด็กมีแม่อยู่อาศัยด้วย เด็กจะมีสุขภาวะจิตใจโดยรวมที่ดีขึ้น ในอีกทางหนึ่งครอบครัวที่เด็กสูญเสียแม่ไป เด็กจะเกิดอาการภาวะซึมเศร้าได้มาก ในขณะที่การมี “พ่อ” อยู่อาศัยด้วยกันอาจส่งผลทางลบกับสุขภาวะจิตใจโดยรวมของเด็ก โดยเฉพาะครอบครัวที่เข้มงวด มีการวางระเบียบกฎเกณฑ์อย่างรัดกุม พ่อจะเป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์และมีอำนาจสูงสุด (Kantor and Lehr 1976) แต่อย่างไรก็ตาม คงไม่อาจยืนยันอย่างชัดเจน

ได้ว่า การที่เด็กนักเรียนได้อยู่กับพ่อ จะทำให้เกิดผลเสียทางด้านจิตใจกับเด็กเสมอไป ดังจะเห็นได้จากผลการวิเคราะห์ในทางสถิติ การมีพ่ออยู่ด้วยนั้นไม่ได้ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติต่อการเกิดภาวะซึมเศร้าในตัวเด็กแต่อย่างใด ผลการศึกษาในส่วนนี้จึงสามารถกล่าวได้เพียงว่า แม้นั้นมีบทบาทสำคัญในการสร้างเสริมสุขภาพจิตใจให้เด็กนักเรียนได้มากกว่าสมาชิกคนอื่นๆ ในครอบครัว

ผลการศึกษาครั้งนี้ไม่อาจสรุปถึงความสำคัญของโครงสร้างครอบครัวในลักษณะการมีสมาชิกครอบครัวอยู่ร่วมกันครบทุกคนเช่นเดียวกับงานศึกษาของอุมารณ์ ภัทรวานิชย์ และคณะ (2553) ที่ระบุว่า การได้อยู่ร่วมกันครบทั้งพ่อและแม่ในครอบครัวทำให้เด็กมีความเสี่ยงต่อภาวะจิตใจน้อยที่สุด แต่ผลการศึกษาครั้งนี้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของ “ความสัมพันธ์ในครอบครัว” ได้อย่างชัดเจนมากกว่า เพราะไม่ว่าโครงสร้างครอบครัวของเด็กนักเรียนจะเป็นแบบใด พักอาศัยอยู่กับใคร พ่อและแม่มีสถานะความสัมพันธ์กันอย่างไร สิ่งเหล่านั้นไม่สำคัญเท่ากับการที่สมาชิกในครอบครัวมีสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน และในมิติย่อยของความสัมพันธ์ในครอบครัว สิ่งสำคัญที่สุดคือการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสม และการแสดงออกซึ่งความรักและความเอื้ออาทรต่อกัน สิ่งเหล่านี้สิ่งนี้ช่วยเสริมสร้างสุขภาพจิตใจที่ดีให้กับเด็กนักเรียนได้เป็นอย่างมาก นอกจากนี้ แม้ว่างานของ อภิชาติ จำรัสสุทธิรงค์ และคณะ (2553) ได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของความสัมพันธ์ในครอบครัวโดยเฉพาะการทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกในครอบครัวเป็นประจำทั้งการรับประทานอาหารร่วมกัน ดูโทรทัศน์ ฟังเพลง พร้อมหน้าพร้อมตากันเป็นประจำจะมีส่วนทำให้ภาวะจิตใจของบุคคลดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัดและมีความเสี่ยงที่มีปัญหาภาวะจิตใจน้อยกว่า แต่การศึกษาครั้งนี้ ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นเพียงว่า ความสัมพันธ์ในครอบครัวในด้านการใช้เวลาในการทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกในครอบครัวจะช่วยลดอาการภาวะซึมเศร้าของเด็กนักเรียนลงได้ แต่ไม่ได้มีความสัมพันธ์ในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญกับสุขภาพจิตใจในภาพรวมของเด็กนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดกาญจนบุรี

การใช้มาตรวัดหรือตัวชี้วัดความสัมพันธ์ครอบครัวที่เน้นเรื่องของการทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกครอบครัว ทั้งกิจกรรมในบ้านและนอกบ้านดังเช่นการศึกษาค้นคว้าและงานศึกษาของอภิชาติ จำรัสสุทธิรงค์ และคณะ (2553) หรือการมองภาพครอบครัวแบบการศึกษาของอุมารณ์ ภัทรวานิชย์ และคณะ (2553) รวมทั้งแนวคิดเกี่ยวกับครอบครัวเช่น “แนวคิดครอบครัวอยู่ดีมีสุข” อาจไม่สามารถอธิบายบริบทการเปลี่ยนแปลงไปของครอบครัวไทยในปัจจุบันได้อย่างครอบคลุมกับประชากรทุกกลุ่มและทุกพื้นที่ แนวคิดและตัวชี้วัดส่วนใหญ่เกี่ยวกับการศึกษารอบรั้วยังคงยึดติดภาพอุดมคติของครอบครัวที่เป็นภาพของพ่อ แม่ ลูก ในบ้านที่อบอุ่น สมาชิกในครอบครัวต้องอยู่ร่วมกันพร้อมหน้าพร้อมตา ร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ อย่างพร้อมเพรียง ความ “สมบูรณ์แบบ” ของครอบครัวดังกล่าวจึงถูกให้คุณค่าว่าเป็นลักษณะของครอบครัวที่ดีที่สุด (เมื่อเทียบกับครอบครัว

รูปแบบอื่น) แต่สภาพความเป็นจริงของสังคมไม่ได้เป็นเช่นนั้นเสมอไปทุกครอบครัว ผู้หญิงต้องทำงานนอกบ้าน การมีพ่อหรือแม่เพียงคนเดียวในครอบครัวมีมากขึ้นเช่นเดียวกับการหย่าร้างและแยกกันอยู่ของครอบครัว รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงในวิถีชีวิตที่ทำให้พ่อแม่ ผู้ปกครองมีเวลาอยู่กับลูกน้อยลง รวมถึงการติดต่อสื่อสารและปฏิสัมพันธ์กันระหว่างสมาชิกครอบครัวที่เปลี่ยนรูปแบบไป และผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า รูปแบบครอบครัวที่แตกต่างกัน การมีสมาชิกในครอบครัวที่ไม่ครบถ้วน หรือการมีปฏิสัมพันธ์ “ร่วมกัน” ของสมาชิกครอบครัวทุกคน สิ่งเหล่านี้ไม่ได้มีความสัมพันธ์กับสุขภาวะจิตใจของเด็กนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมากนัก หากเพียงแต่สมาชิกในครอบครัวต้องรู้ถึงการปฏิบัติหน้าที่ของตนพร้อมกับการแสดงความรักต่อกันในครอบครัวนั้นสัมพันธ์กับสุขภาวะจิตใจของบุคคลมากกว่า

แนวคิดและการชี้วัดของการศึกษาครอบครัวด้วยมุมมองแบบเดิมอาจยังไม่เพียงพอต่อการตอบโจทย์การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวกับสุขภาวะจิตใจของเด็กนักเรียนที่ชัดเจนมากนัก การศึกษาและมองภาพครอบครัวในลักษณะหยุดนิ่งและเรียบแบน โดยพยายามที่จะใช้มุมมองแบบจืดจางทิศทางที่ครอบครัวควรจะเป็นดังเช่นอดีตด้วยแบบฉบับความคิด (stereotype) อาจทำได้ยากยิ่งในปัจจุบันและอนาคต อาทิ การพยายามอธิบายรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวด้วยการแบ่งเป็น 3 ประเภทคือ แบบปิด-แบบเปิด-แบบปล่อย อาจไม่สามารถระบุชี้ชัดได้อย่างชัดเจนนัก เพราะครอบครัวปัจจุบันมีรูปแบบการสื่อสารที่หลากหลายและซับซ้อนมากขึ้น อีกทั้งต้องไม่ลืมว่า ครอบครัวมีการเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา โครงสร้างและความสัมพันธ์ของครอบครัว รวมถึงบทบาทและพฤติกรรมต่างๆ ของสมาชิกในครอบครัวล้วนมีการปรับเปลี่ยนตามไป ความสัมพันธ์ในครอบครัวระหว่างพ่อแม่กับลูกที่อยู่ในวัยต่างๆ ย่อมมีลักษณะที่แตกต่างกัน การพยายามส่งเสริมให้สมาชิกครอบครัวมีกิจกรรม “ร่วมกัน” ในหลายๆ กิจกรรมอาจไม่ได้ส่งผลดีกับสมาชิกในครอบครัวกับสมาชิกในทุกช่วงวัย การศึกษาความสัมพันธ์ในครอบครัวหรือการชี้วัดความเป็นครอบครัวที่ดีมีสุขอาจต้องคำนึงในประเด็นการหมุนเวียนวัฏจักรการเคลื่อนไหวของครอบครัวด้วย

5.3 ข้อจำกัดในการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการศึกษาแบบตัดขวาง (cross-sectional data) ปัญหาในทางปฏิบัติจึงไม่อาจหลีกเลี่ยงความสัมพันธ์ไปมาระหว่างตัวแปรได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวแปรที่ไม่ได้รวมอยู่ในการวิเคราะห์ครั้งนี้ ผลการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้จึงอาจสรุปความสัมพันธ์ของตัวแปรได้เพียงระดับหนึ่งเท่านั้น การบ่งชี้ว่าตัวแปรใดเป็นตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม อธิบายได้เพียงลักษณะความเป็นเหตุ

เป็นผลในเชิงแนวคิดทฤษฎีและการทดสอบทางสถิติ ซึ่งในทางปฏิบัติอาจมีความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับตัวแปรอื่นๆ นอกเหนือกรอบการศึกษาในครั้งนี้ และในความเป็นจริงทางสังคม มีความเป็นไปได้อย่างยิ่งว่า ปัจจัยรอบครัว การสื่อสาร และสุขภาวะจิตใจนั้นมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันวนเวียนไปมาในลักษณะความสัมพันธ์ที่อาจมีความทับซ้อนและซ้อนแย้งกันเอง

ข้อจำกัดที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ช่วงเวลาในการดำเนินการเก็บข้อมูล การศึกษาครั้งนี้เก็บข้อมูลจากนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ซึ่งมีข้อจำกัดเรื่องเวลาในการเก็บข้อมูลทั้งด้านการเปิด-ปิดภาคการศึกษา เวลาในการเรียนการสอน การเก็บข้อมูลจำเป็นต้องจะดำเนินการให้สอดคล้องกับตารางเวลาดังกล่าว ทั้งในระดับโรงเรียน ชั้นเรียน และชีวิตประจำวันของเด็กนักเรียน นอกจากนี้ ช่วงเวลาต่างๆ ในการเก็บข้อมูลดังกล่าวอาจมีความสัมพันธ์ต่อสุขภาวะจิตใจและปัจจัยต่างๆ ของเด็กนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ทั้งในด้านการปรับตัว ภาวะความเครียด ที่เด็กในแต่ละระดับชั้นเรียนจะมีลักษณะแตกต่างกันออกไปตามแต่ช่วงเวลา

สำหรับการวิเคราะห์ประเด็นการสื่อสารในการศึกษาครั้งนี้ อาจสามารถอธิบายได้เฉพาะบริบท ณ ช่วงเวลาที่ทำการศึกษา เนื่องจากเทคโนโลยีการสื่อสารมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ องค์ความรู้ที่ใช้ในการอธิบายพฤติกรรมต่างๆ จึงต้องคำนึงถึงลักษณะเทคโนโลยี ระดับการพัฒนา ศักยภาพของผู้ใช้งาน และรูปแบบการสื่อสารแต่ละประเภทด้วย

5.4 ข้อเสนอแนะ

5.4.1 เชิงวิชาการ

1) ควรมีการพัฒนาตัวชี้วัดในการศึกษาครอบครัวให้มีความเหมาะสมกับบริบทวิถีชีวิตและกิจกรรมในชีวิตประจำวันของกลุ่มที่ศึกษา เนื่องจากบริบทของครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปโดยตลอด มาตรฐานและวิธีคิดเกี่ยวกับครอบครัวจึงควรมีการพัฒนาองค์ความรู้ให้เหมาะสมกับยุคสมัยยิ่งขึ้น

2) การวัดความสัมพันธ์ในครอบครัวไม่ควรพิจารณาแต่ความสัมพันธ์ของสมาชิกในครอบครัวภายใต้สถานะ “ปกติ” เท่านั้น ตัวชี้วัดที่ดีที่เห็นได้จากการศึกษาครั้งนี้คือ การพิจารณาความสัมพันธ์ในครอบครัวเมื่อครอบครัวอยู่ในสถานะ “วิกฤต” เพราะสิ่งนี้จะช่วยชี้ชัดให้เห็นว่าสมาชิกครอบครัวมีความสัมพันธ์กันเช่นไร เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น เด็กกล้าที่จะเปิดเผยกับคนในครอบครัวมากน้อยแค่ไหน และครอบครัวจะมีปฏิกิริยาเช่นไร สะท้อนความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับครอบครัวได้เป็นอย่างดี

3) ในการศึกษาต่อไป การศึกษาการสื่อสารโทรคมนาคมในมิติทางสังคมศาสตร์เป็นสิ่งที่น่าสนใจ โดยเฉพาะในด้านค่านิยมทางสังคม ความรู้สึกเป็นอื่น ภาวะแปลกแยก และแรงกดดันทางการสื่อสารเทคโนโลยีที่มีต่อเด็กนักเรียน เครื่องมือสื่อสารไม่ได้เป็นเพียงอุปกรณ์ใช้งานเท่านั้น ยังสื่อถึงสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของบุคคลด้วย สิ่งเหล่านี้ต่างมีส่วนสัมพันธ์กับรูปแบบการสื่อสารของเด็กนักเรียนด้วย

4) การศึกษาสุขภาวะจิตใจของเด็กนักเรียนในครั้งต่อไป อาจมีความจำเป็นต้องวิเคราะห์ถึงบริบทระดับชั้นเรียนของนักเรียน รวมถึงวิถีชีวิตประจำวันของเด็กนักเรียนในแต่ละวัน ว่ามีการทำกิจกรรมอะไรบ้าง เด็กแต่ละชั้นเรียนจะมีลักษณะรายละเอียดแตกต่างกันออกไป

5.4.2 เิงนโยบายและปฏิบัติการ

1) สมาชิกในครอบครัวควรเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวให้ดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะการแสดงออกถึงความรักต่อกันในครอบครัวและการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสม จะช่วยให้สุขภาวะจิตใจดีขึ้นได้

2) ครอบครัวที่เด็กไม่ได้มี “แม่” อยู่ด้วย สมาชิกครอบครัวมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะทำหน้าที่ส่งเสริมและดูแลสุขภาวะจิตใจของเด็กให้มากกว่าครอบครัวที่ขาดสมาชิกคนอื่นๆ เพราะผลการศึกษานี้ยืนยันความสำคัญของบทบาท “แม่” ที่มีต่อเด็กทั้งด้านสุขภาวะจิตใจโดยรวมและการเกิดภาวะซึมเศร้าของเด็ก

3) ควรมีแนวทางส่งเสริมให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการใช้การสื่อสารโทรคมนาคมของเด็กนักเรียนมากขึ้น พร้อมกับเรียนรู้และเท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงไปของการสื่อสารและเทคโนโลยี เพื่อสร้างบทบาทของครอบครัวในด้านการสื่อสารเทคโนโลยีของเด็กนักเรียนได้มากขึ้น

4) ปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งของครอบครัวคือการสื่อสารภายในครอบครัว ทักษะคติที่ไม่ตรงกัน การใช้คำพูดและการพูดจาระหว่างสมาชิกในครอบครัว ฉะนั้นการพัฒนาทักษะการสื่อสารให้มีคุณภาพ จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทุกคนในครอบครัวควรให้ความใส่ใจร่วมกันแก้ไข และป้องกันการเกิดปัญหาจากการสื่อสาร เพื่อให้การสื่อสารในครอบครัวเป็นไปด้วยดี และลดช่องว่างความขัดแย้งลง

ครอบครัว การสื่อสาร และสุขภาวะจิตใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดกาญจนบุรี
FAMILY, COMMUNICATION, AND MENTAL WELL-BEING AMONG HIGH SCHOOL
STUDENTS IN KANCHANABURI PROVINCE

จิตินันท์ ผิวนิล 5236704 PRPR/M

ศศ.ม. (วิจัยประชากรและสังคม)

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : พิมลพรรณ อิศรภักดี, Ph.D., กาญจนา ตั้งชลทิพย์, Ph.D.

บทสรุปแบบสมบูรณ

ที่มาและความสำคัญ

จากข้อมูลของสำนักงานคณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ (2553) พบว่าประเทศไทยมีแนวโน้มการขยายตัวของผู้ใช้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ และการใช้อินเทอร์เน็ตอย่างต่อเนื่อง โดยจากสถิติการใช้บริการโทรคมนาคมของประชากรไทย พบว่า ประชากรกลุ่มวัยรุ่นเป็นกลุ่มที่มีอัตราการใช้บริการโทรคมนาคมสูงกว่าช่วงวัยอื่น ทั้งการใช้โทรศัพท์ประจำที่ โทรศัพท์เคลื่อนที่ การใช้คอมพิวเตอร์ และการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตพื้นที่ภาคกลางมีสัดส่วนการใช้บริการสูงกว่าภูมิภาคอื่นๆ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2553) อีกทั้ง กว่า 1 ใน 4 ของเด็กไทยใช้อินเทอร์เน็ตทุกวัน วันละไม่ต่ำกว่า 2 ชั่วโมง 20 นาที โดยใช้เวลาในแต่ละวันกว่า 6-7 ชั่วโมงกับการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ อินเทอร์เน็ต และโทรทัศน์ (จิตินันท์ ศรีสถิตย์ และอวยพร แซ่ตระกูล, 2552: 30) จะเห็นได้ว่า วัยรุ่นให้ความสำคัญกับการติดต่อสื่อสารค่อนข้างมาก สิ่งที่น่าเป็นกังวลคือ ผลกระทบจากการใช้โทรคมนาคมดังกล่าว การศึกษาที่ผ่านมาหลายงานยืนยันว่าการใช้บริการโทรคมนาคมนั้นส่งผลต่อสุขภาวะจิตใจของผู้ใช้งานได้ทั้งทางบวกและทางลบ (ลักษณะ พลอยเลื่อมแสง, 2545; Sadlo, 2005; Kraut et al., 1998) และโดยส่วนใหญ่เมื่อวัยรุ่นมีปัญหา ก็มักจะไม่นำปรึกษากับผู้ปกครองเท่าที่ควร (ศิริ วุฒิภักดาคร, 2544) ในขณะที่เดียวกัน สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงไปของสถาบันครอบครัวภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์ทำให้พ่อแม่ผู้ปกครองมีเวลาอยู่กับวัยรุ่นน้อยลงเนื่องจากภาระทางเศรษฐกิจ ในขณะที่การสื่อสารโทรคมนาคมก็เข้าครอบครองพื้นที่ในชีวิตวัยรุ่นมากขึ้น ภาพอุดมคติของครอบครัวแบบเดิมมักจะเป็นภาพของพ่อ แม่ ลูก ในบ้าน

ที่อบอุ่น แต่เมื่อมองสภาพสังคมที่เป็นจริงครอบครัวมิได้มีสภาพเช่นนั้น การมีพ่อหรือแม่เพียงคนเดียวในครอบครัวเพิ่มมากขึ้น การหย่าร้างและแยกกันอยู่ของครอบครัวที่มีอยู่จำนวนไม่น้อยในสังคมปัจจุบัน (วารุณี ภูริสินสิทธิ์, 2553)

จังหวัดกาญจนบุรีเป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่พบปรากฏการณ์ดังกล่าว จากข้อมูลโครงการติดตามสภาวะการเด็กและเยาวชนรายจังหวัด (Child Watch) ของสถาบันราม จิตติ (2553) นับตั้งแต่ พ.ศ.2550-2552 เป็นต้นมา นักเรียนในพื้นที่กาญจนบุรีมีค่าเฉลี่ยของการใช้บริการโทรคมนาคมค่อนข้างสูง ในขณะที่สัดส่วนนักเรียนที่ไม่ได้อยู่กับพ่อแม่และไม่ได้ทำกิจกรรมกับครอบครัวสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ การพูดคุยและใช้เวลากับพ่อแม่ ผู้ปกครองมีค่อนข้างน้อย รวมทั้งนักเรียนมีภาวะความเครียดค่อนข้างมาก สอดคล้องกับผลการสำรวจล่าสุดของกรมสุขภาพจิตเมื่อปี 2553 ที่พบว่าจังหวัดกาญจนบุรีเป็นจังหวัดที่จัดอยู่ในกลุ่มที่มีคะแนนสุขภาพจิตเฉลี่ยต่ำ (อภิชาติ จำรัสสุทธิรงค์ และคณะ, 2554) ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบและความสัมพันธ์ของครอบครัวที่เกิดขึ้น และการมีบทบาทของเทคโนโลยีการสื่อสารในยุคปัจจุบัน ครอบครัวยังสามารถดูแลขัดเกลาและเสริมสร้างจิตใจเด็กนักเรียนในช่วงวัยนี้ได้มากน้อยเพียงใด อีกทั้งยังเป็นที่น่าสนใจว่าทั้งสองปรากฏการณ์ดังกล่าวมีความเชื่อมโยงกันหรือไม่ ผลการศึกษาครั้งนี้จึงช่วยให้เห็นภาพความสัมพันธ์ของปรากฏการณ์ดังกล่าวได้ครอบคลุมมากขึ้น โดยเฉพาะในบริบทของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดกาญจนบุรี

วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัวกับพฤติกรรมการสื่อสารโทรคมนาคมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดกาญจนบุรี
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัวและพฤติกรรมการสื่อสารโทรคมนาคมกับสภาวะจิตใจของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในจังหวัดกาญจนบุรี

กรอบแนวคิดการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง กรอบแนวคิดการศึกษานี้ขออธิบายด้วยแนวคิดครอบครัวอยู่ดีมีสุข (Family Well-being) การสื่อสารระหว่างบุคคล สภาวะจิตใจ และแนวคิดความอยู่ดีมีสุขเชิงอัตวิสัย ผลการทบทวนวรรณกรรมในภาพรวมพบว่า ปัจจัยทางด้านครอบครัวนั้นมีความสัมพันธ์กันโดยตรงต่อพฤติกรรมการสื่อสารโทรคมนาคมของวัยรุ่น โดย

อิทธิพลของรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูของครอบครัวในรูปแบบต่างๆ นั้น มีผลโดยตรงต่อพฤติกรรม การรับสื่ออินเทอร์เน็ตของเด็กและเยาวชนไทย (อัจฉรา ประเสริฐสิน, 2552) ส่วนการที่สมาชิกใน ครอบครัวไม่มีเวลาให้แกกันหรือการที่สมาชิกในครอบครัวมีสัมพันธภาพที่ไม่ดี ส่งผลให้วัยรุ่นหัน ไปใช้การสื่อสารผ่านโทรคมนาคมเพื่อหาเพื่อนที่จะรับฟังปัญหา และให้คำแนะนำเกี่ยวกับเรื่อง ต่างๆ รวมทั้งการแก้ปัญหา (กุลกานต์ อภิวัฒน์ลังการ และคณะ, 2552) ในอีกด้านหนึ่งพบว่า กิจกรรมการออนไลน์ของเด็กในรูปแบบต่างๆ มีผลต่อการใช้เวลาของครอบครัวและการสื่อสาร ภายในครอบครัว (Lee and Chae, 2007) ทั้งนี้ การสื่อสารทางโทรศัพท์เคลื่อนที่ของวัยรุ่นนั้น มีทั้ง ผลทางบวกและทางลบต่อความสัมพันธ์ในครอบครัว การสื่อสารผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ที่เป็นอีก หนึ่งช่องทางในกระบวนการปลดปล่อยพฤติกรรม บางครั้งก็ช่วยสานความสัมพันธ์ของครอบครัว ได้ หรือพ่อแม่ผู้ปกครองอาจใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ในการควบคุม สอดส่องดูแลพฤติกรรมของวัยรุ่น (Ling and Donner, 2009)

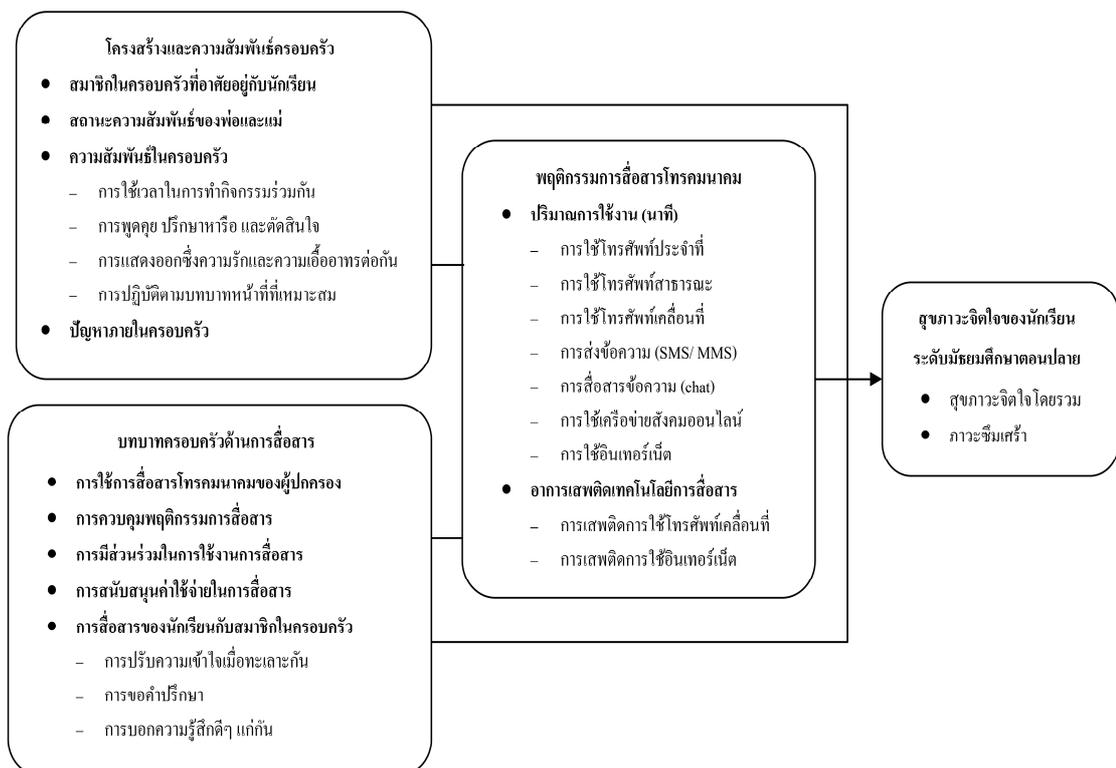
นอกจากนี้ยังพบว่า โครงสร้างครอบครัวมีผลต่อความเป็นอยู่ที่ดี (Well-Being) ของ วัยรุ่น ทั้งในด้านความประพฤติกและความรู้สึก โดยโครงสร้างครอบครัวที่เปลี่ยนจากเดิมและมี รูปแบบที่แตกต่างกันในปัจจุบันทำให้การพฤติกรรม อารมณ์ความรู้สึกของตัววัยรุ่นนั้นแตกต่างกัน (Brown, 2006; Fomby and Cherlin, 2007) ส่วนครอบครัวที่มีความสัมพันธ์ในครอบครัวไม่ดี เด็ก และวัยรุ่นจะมีภาวะความเป็นอยู่และสุขภาพจิตใจไม่ดี (Videon, 2002) การที่วัยรุ่นได้อยู่ร่วมกัน ครบทั้งพ่อและแม่ในครอบครัวทำให้เด็กมีความเสี่ยงต่อภาวะจิตใจน้อยที่สุด (อุมาภรณ์ ภัทร วาณิชย์ และคณะ, 2553) นอกจากนี้ การทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกในครอบครัวเป็นประจำ ทั้ง การรับประทานอาหารร่วมกัน ดูโทรทัศน์ ฟังเพลง พร้อมหน้าพร้อมตากันเป็นประจำทำให้ภาวะ จิตใจดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัดและมีความเสี่ยงที่มีปัญหาภาวะจิตใจน้อยกว่า (อภิชาติ จำรัสสุทธิรงค์ และคณะ, 2553)

สำหรับการสื่อสาร โทรคมนาคม ผลการศึกษาที่ผ่านมาแสดงให้เห็นว่า เทคโนโลยีการ สื่อสารส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตประชากรหลายรูปแบบ การสนทนาผ่านสื่อบางประเภทเช่น โทรศัพท์ ช่วยให้เกิดการเชื่อมโยงความใกล้ชิด ลดระยะทางความห่างไกล ช่วยให้เกิดความผูกพัน และเป็นอีกช่องทางหนึ่งช่วยให้ผ่อนคลายความเครียด ความวิตกกังวล ได้ระบายความทุกข์ใจ (ชิตา ภา สุขพลา, 2548) เทคโนโลยีโทรศัพท์เคลื่อนที่ช่วยให้ครอบครัวมีความมั่นคงปลอดภัย (security) และยังเป็นอีกช่องทางหนึ่งของการลดความรู้สึกโดดเดี่ยวได้ (Jim and Park, 2010) ส่วนการใช้ อินเทอร์เน็ตช่วยให้วัยรุ่นมีการติดต่อกับสังคมและส่งผลให้เกิดภาวะความเป็นอยู่ที่ดี (well-being) มากยิ่งขึ้น เพราะอินเทอร์เน็ตช่วยให้วัยรุ่นสามารถแสดงออก และสร้างตัวตนของตนเองผ่านการ ใช้ งานให้ผู้อื่นเห็นได้มากขึ้น (Valkenburg and Peter, 2009) ทั้งนี้ การรับสื่ออินเทอร์เน็ตของเด็กและ

เยาวชนส่วนใหญ่มักจะได้รับผลดีมากกว่าผลเสีย แต่ถ้ามีการใช้งานมากเกินไปจะเกิดผลกระทบต่อร่างกายและจิตใจตามมาได้ (ประพิมพ์พรรณ สุวรรณคุณและอัจศรา ประเสริฐสิน, 2552) โดยผู้ที่มีการใช้อินเทอร์เน็ตในปริมาณมากจะมีแนวโน้มอาการหุดหู่ เหงา และโดดเดี่ยวเพิ่มมากขึ้น (Eijnden et al., 2008)

จากผลการทบทวนวรรณกรรม การศึกษาครั้งนี้จึงคาดว่า ปัจจัยด้านครอบครัวมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมสื่อสารโทรคมนาคมของนักเรียน ในขณะที่เดียวกัน ปัจจัยด้านครอบครัวและพฤติกรรมสื่อสารโทรคมนาคมดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับสุขภาวะจิตใจของนักเรียนด้วย โดยกรอบแนวคิดการศึกษาสามารถแสดงได้ดังแผนภาพต่อไปนี้

กรอบแนวคิดการศึกษา

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผสมผสานการศึกษากาวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งรายละเอียดของวิธีการศึกษามีดังต่อไปนี้

ประชากรที่ศึกษา : นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (มัธยมศึกษาปีที่ 4-6) ทั้งเพศชายและหญิงอายุระหว่าง 15-19 ปี ที่กำลังศึกษาในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 8 จังหวัดกาญจนบุรี อ้างอิงข้อมูลนักเรียน ณ ปีการศึกษา 2555 จำนวนรวม 9,125 คน

การกำหนดขนาดตัวอย่างขั้นต่ำ : ใช้วิธีการประมาณค่ายอดรวมและค่าเฉลี่ยของประชากรที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ความแปรปรวนที่ระดับ 0.5 ขนาดความคลาดเคลื่อนของค่าประมาณที่ 0.04 ซึ่งขนาดตัวอย่างขั้นต่ำที่คำนวณได้จะเท่ากับ 796 ตัวอย่าง ในการดำเนินการเก็บข้อมูลจริงกำหนดขนาดตัวอย่างที่ต้องการรวม 1,000 ตัวอย่างมากกว่าขนาดตัวอย่างขั้นต่ำที่คำนวณได้ร้อยละ 30 เพื่อความครบถ้วน ครอบคลุมในความหลากหลายของข้อมูล ทั้งนี้ ภายหลังกการดำเนินการเก็บข้อมูลจริงพบว่า มีกลุ่มตัวอย่างนักเรียนเข้าร่วมโครงการวิจัยและให้ข้อมูลในการตอบแบบสอบถามทั้งหมด 1,082 ตัวอย่าง โดยมีข้อมูลที่สมบูรณ์สามารถใช้ในสำหรัการศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้จำนวน 1,074 ตัวอย่าง

การสุ่มตัวอย่าง : ใช้การสุ่มแบบที่เป็นไปตามโอกาสทางสถิติ (Probability Sampling) กำหนดเป็น 2 ขั้นตอนคือ ในขั้นแรกแบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มตามโรงเรียนที่นักเรียนสังกัด จากนั้นทำการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) สุ่มเลือกโรงเรียนออกมา 3 โรงเรียนจากทั้งหมด 32 โรงเรียน ด้วยวิธีการจับสลาก จากนั้นในแต่ละโรงเรียนจะทำการแบ่งนักเรียนออกเป็น 3 ชั้นภูมิตามระดับการศึกษา (มัธยมศึกษาปีที่ 4, 5 และ 6) แล้วดำเนินการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) สุ่มเลือกนักเรียนออกมาชั้นละ 4 ห้องเรียนแบบคละแผนการเรียน โดยเก็บข้อมูลนักเรียนทุกคนที่เข้าเรียนและยินดีเข้าร่วมการวิจัยในวันที่ดำเนินการเก็บข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล : ในการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามในลักษณะให้กลุ่มตัวอย่างตอบด้วยตนเอง (self-report) ประกอบด้วยคำถาม คือ

ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับครอบครัว ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับ สถานะความสัมพันธ์ระหว่างพ่อและแม่ การอยู่อาศัยกับพ่อแม่ ความสัมพันธ์ในครอบครัว ปัญหาที่เกิดภายในครอบครัว และบทบาทของครอบครัวด้านการสื่อสารโทรคมนาคมของนักเรียน

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการสื่อสารโทรคมนาคมของนักเรียน ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับ ลักษณะการใช้งาน และปริมาณการใช้งาน บุคคลที่ติดต่อสื่อสาร และอาการเสพติดเทคโนโลยีการสื่อสาร

ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาวะจิตใจ ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับ สภาวะจิตใจ โดยรวม ใช้มาตรวัดจากแบบสอบถามสภาวะจิตใจคนไทยฉบับสั้น 15 ข้อของอภิชัย มงคล และ

คณะ (2547) และภาวะซึมเศร้า ใช้แบบคัดกรองภาวะซึมเศร้าในวัยรุ่น CES-D จำนวน 20 ข้อ จากกรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข

ส่วนที่ 4 ข้อมูลโดยทั่วไปของนักเรียน ประกอบด้วยข้อคำถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ ระดับชั้นเรียน ระดับคะแนนเฉลี่ยในภาคเรียนที่ผ่านมา (GPA) จำนวนเงินที่ได้รับสำหรับใช้จ่าย

ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพมีแนวคำถามในเชิงลึก เน้นการให้เหตุผลรวมทั้งบริบทการกระทำในพฤติกรรมด้านต่างๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการให้เล่าถึงเหตุการณ์และประสบการณ์ในเรื่องบทบาทของครอบครัวที่มีต่อพฤติกรรมการสื่อสารโทรคมนาคมของนักเรียน ความเชื่อมโยงของอิทธิพลจากสมาชิกในครอบครัวกับสุขภาวะจิตใจ และลักษณะการใช้การสื่อสารในรูปแบบต่างๆ เทคนิค ความรู้สึก และความคิดเห็นต่อเทคโนโลยีการสื่อสารในปัจจุบัน

การทดสอบความแม่นยำตรงตามเนื้อหาและความเชื่อถือได้: แบบสอบถามที่สร้างขึ้นได้ทำการทดสอบความแม่นยำตรงตามเนื้อหา (content validity) ของมาตรวัดโดยให้อาจารย์ที่ปรึกษาและผู้เชี่ยวชาญพิจารณา ตรวจสอบแก้ไข โดยใช้แบบการตรวจสอบความเห็นพ้องของผู้เชี่ยวชาญ (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ซึ่งภายหลังจากที่ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาแล้ว ได้ให้คะแนนและมีการดำเนินการปรับแก้ในบางข้อคำถามตามความเหมาะสม จากนั้นแบบสอบถามได้นำไปทดสอบก่อนใช้จริง (pre-test) กับบุคคลที่มีลักษณะเช่นเดียวกับกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาเพื่อหาข้อบกพร่องของข้อคำถามที่ใช้วัดตัวแปรต่างๆ ก่อนการเก็บข้อมูลจริง ผลการคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) ในข้อคำถามเป็นมาตรวัดประกอบ (composite index) สรุปผลการทดสอบ 5 มาตรวัดที่สำคัญดังนี้

มาตรวัด	ค่า Cronbach's Alpha
ความสัมพันธ์ในครอบครัว	0.749
การเสพติดการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่	0.848
การเสพติดการใช้อินเทอร์เน็ต	0.860
สุขภาวะจิตใจโดยรวม	0.668
ภาวะซึมเศร้า	0.792

การเก็บรวบรวมข้อมูล : ดำเนินการในปีการศึกษา 2555 แบ่งเป็น 2 ช่วงคือ

1) การเก็บข้อมูลในการวิจัยเชิงปริมาณด้วยแบบสอบถาม ดำเนินการระหว่างเดือนสิงหาคม - กันยายน 2555 ได้แบบสอบถามที่มีคำตอบครบถ้วนสมบูรณ์สามารถนำไปวิเคราะห์ข้อมูลได้สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณจำนวน 1,074 ชุด

2) เมื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณแล้ว จึงดำเนินการเก็บข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งดำเนินการในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ - มีนาคม 2556 ด้วยการจัดสัมภาษณ์กลุ่มนักเรียน 2 ครั้ง กลุ่มละ 6 คน โดยในแต่ละกลุ่มจะคละกันทั้งเด็กนักเรียนชายและหญิง แผนการเรียน และระดับชั้นเรียน เพื่อความหลากหลายของกลุ่มตัวอย่าง และมีผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินรายการในการสัมภาษณ์แต่ละกลุ่ม

การวิเคราะห์ข้อมูล : ในการวิจัยเชิงปริมาณ การทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านครอบครัวกับพฤติกรรมการสื่อสารโทรคมนาคม ใช้การวิเคราะห์สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson product-moment correlation coefficient) ด้วยการวิเคราะห์สหสัมพันธ์แบบแยกส่วน (Partial correlation coefficient) โดยใช้ตัวแปรเพศและอายุเป็นตัวแปรควบคุม ส่วนการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ปัจจัยด้านครอบครัว พฤติกรรมการสื่อสารโทรคมนาคมกับภาวะสุขภาพจิตใจ ใช้การวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุ (Multiple Regression Analysis) สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เป็นหลัก

จริยธรรมการวิจัย : การวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการภายใต้หลักจริยธรรมการวิจัยในคน โดยได้รับการรับรองโครงการวิจัย (รหัสโครงการ COA.No.2012/252/1008) จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน สาขาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล เมื่อวันที่ 10 สิงหาคม 2555 และได้รับการอนุญาตดำเนินการเก็บข้อมูลจากผู้อำนวยการโรงเรียนทั้ง 3 แห่ง นักเรียนกลุ่มตัวอย่างได้รับการชี้แจงรายละเอียดโครงการและลงนามยินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัยโดยสมัครใจทุกคน

ผลการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายกว่าร้อยละ 54.2 เป็นเพศหญิง อายุอยู่ในช่วง 15-19 ปี เป็นไปตามระดับชั้นการศึกษาที่ศึกษาอยู่ปัจจุบัน ผลการศึกษาในภาคการศึกษาที่ผ่านมาโดยรวมมีค่าเฉลี่ย GPA เท่ากับ 3.03 และโดยเฉลี่ยจะมีเงินสำหรับใช้จ่ายประมาณคนละ 2,209 บาทต่อเดือน สำหรับแหล่งที่มาของเงินทั้งหมดสำหรับใช้จ่าย กลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมดกว่าร้อยละ 94.7 ได้รับเงินจากพ่อแม่ จากการวัดจากสภาพจิตใจและภาวะอารมณ์ในช่วงหนึ่งเดือน ณ วันที่ทำการสำรวจ พบว่า นักเรียนมีสุขภาพจิตใจโดยรวมอยู่ในเกณฑ์ปกติ เช่นเดียวกับภาวะซึมเศร้าที่พบว่านักเรียนส่วนใหญ่ไม่เข้าข่ายการเป็นโรคซึมเศร้า ด้านโครงสร้างครอบครัวของนักเรียน ส่วนใหญ่อาศัยอยู่กับพ่อแม่ และมากกว่าครึ่งหนึ่งมีพี่น้อง และกว่าร้อยละ 71.5 พ่อและแม่ของเด็กนักเรียนนั้นอยู่ด้วยกัน ด้านความสัมพันธ์ในครอบครัว ประกอบด้วยความสัมพันธ์ 4 ด้าน ผลการศึกษาพบว่าความสัมพันธ์ในภาพรวมอยู่ในเกณฑ์ดี โดยค่าเฉลี่ยคะแนนความสัมพันธ์ในด้าน

การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสมของสมาชิกในครอบครัวนั้นมีค่าสูงที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับความสัมพันธ์ในด้านอื่นๆ ส่วนในด้านปัญหาครอบครัวพบว่า ครอบครัวของเด็กนักเรียนประมาณร้อยละ 61 มีปัญหาภายในครอบครัว ส่วนใหญ่เป็นปัญหาเกี่ยวกับทัศนคติและความเห็นที่ไม่ตรงกัน สำหรับพฤติกรรมกรรมการสื่อสาร โทรคมนาคม เด็กนักเรียนมีการใช้บริการการสื่อสาร โทรคมนาคมประเภทต่างๆ ค่อนข้างมาก โดยกว่าร้อยละ 98 ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ ส่วนการใช้การสื่อสารผ่านการแชทข้อความ การใช้สังคมออนไลน์ และการใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อติดต่อกับบุคคลอื่น ๆ มีมากกว่าร้อยละ 80 โดยมีการส่งข้อความเฉลี่ยวันละ 3 ครั้ง แชทข้อความ ติดต่อดังสังคมออนไลน์ และใช้อินเทอร์เน็ต เฉลี่ยอย่างละ 2 ชั่วโมงต่อวัน ซึ่งการสื่อสารส่วนใหญ่ของเด็กนักเรียนจะเป็นการติดต่อกับเพื่อนมากที่สุด ส่วนพฤติกรรมกรรมการเสพติดเทคโนโลยีการสื่อสารของเด็กนักเรียนนั้นยังมีไม่มากนัก

สำหรับบทบาทของครอบครัวในด้านการสื่อสาร ผู้ปกครองของเด็กนักเรียนกว่าร้อยละ 98.5 ใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ ส่วนการใช้อินเทอร์เน็ตมีผู้ปกครองใช้งาน เพียงร้อยละ 49.6 เท่านั้น ด้านการควบคุมพฤติกรรมกรรมการสื่อสารทั้งในด้านการใช้โทรศัพท์และอินเทอร์เน็ต พบว่ามีผู้ปกครองประมาณครึ่งหนึ่งที่ควบคุมพฤติกรรมเด็กนักเรียน โดยส่วนใหญ่จะควบคุมด้านระยะเวลาการใช้งาน ค่าใช้บริการ และเนื้อหาของเว็บไซต์ที่ใช้งาน ทั้งนี้ หากเป็นการใช้งานภายในบ้าน ส่วนใหญ่สมาชิกในครอบครัวจะมีส่วนร่วมในการใช้งานกับเด็กนักเรียน ส่วนการใช้นอกบ้านเด็กจะใช้งานร่วมกับเพื่อนมากกว่า ด้านการสนับสนุนค่าใช้จ่าย เด็กนักเรียนร้อยละ 70 มีผู้ปกครองสนับสนุนค่าใช้อินเทอร์เน็ต และร้อยละ 47 มีผู้ปกครองสนับสนุนค่าใช้โทรศัพท์ อย่างไรก็ตามบทบาทของครอบครัวในการสื่อสารกับเด็กนักเรียนนั้นมียกเว้นบ้าง โดยเฉพาะการสื่อสารด้วยการพูดคุยกันต่อหน้า ทั้งการปรับความเข้าใจกันเมื่อทะเลาะกัน การให้คำปรึกษาเมื่อเด็กนักเรียนมีปัญหาชีวิต และการบอกความรู้สึกลึกลับ ต่อกันในวันเทศกาลหรือวันสำคัญต่างๆ

ผลการวิเคราะห์สหสัมพันธ์แบบแยกส่วน (Partial correlation coefficient) เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยครอบครัวกับพฤติกรรมกรรมการสื่อสาร โทรคมนาคมของเด็กนักเรียน พบว่า โครงสร้างและความสัมพันธ์ครอบครัว รวมถึงบทบาทครอบครัวด้านการสื่อสาร มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมกรรมการสื่อสาร โทรคมนาคมในด้านต่างๆ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ครอบครัวที่มีความสัมพันธ์โดยรวมดี แนวโน้มที่เด็กจะมีอาการเสพติดอินเทอร์เน็ตจะน้อยลง การใช้การสื่อสารของผู้ปกครองและของเด็กนักเรียนมีความสัมพันธ์ต่อกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะการใช้โทรศัพท์ประจำที่และการใช้อินเทอร์เน็ต การควบคุมการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่ พบว่ามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับปริมาณการใช้โทรศัพท์เคลื่อนที่และการเสพติดโทรศัพท์เคลื่อนที่ของเด็กนักเรียนอย่างชัดเจน หากเด็กนักเรียนใช้งานในปริมาณมากยิ่งถูกผู้ปกครองควบคุม

พฤติกรรมมากขึ้น เช่นเดียวกับผลการวิเคราะห์เนื้อหาจากการวิจัยเชิงคุณภาพที่สนับสนุนว่า ปัจจัยครอบครัวมีส่วนสัมพันธ์กับการสื่อสารโทรคมนาคมของเด็กนักเรียน ทั้งในด้านประเภทของการสื่อสารและปริมาณการใช้งาน ในขณะที่เดียวกันพฤติกรรมสื่อสารโทรคมนาคมของเด็กนักเรียนในหลายด้านก็สัมพันธ์กับสมาชิกในครอบครัวเช่นเดียวกัน บางครั้งหากครอบครัวมีปัญหา เด็กอาจหันไปใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อการสื่อสารหรือผ่อนคลายจากปัญหาชีวิตครอบครัว ในขณะเดียวกัน หากเด็กนักเรียนใช้การสื่อสารมากเกินไป ก็จะส่งผลให้เกิดปัญหาตามมาได้ โดยเฉพาะการถูกผู้ปกครองบ่นว่า และอาจกลายเป็นการทะเลาะกันระหว่างผู้ปกครองกับเด็กนักเรียน

ส่วนผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุ (multiple regression analysis) ทั้งในแบบจำลองสุขภาวะจิตใจโดยรวมและแบบจำลองภาวะซึมเศร้า พบว่า เพศ ระดับชั้นเรียน และผลการเรียน (GPA) มีความสัมพันธ์กับสุขภาวะจิตใจโดยรวมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดกาญจนบุรี อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยนักเรียนชายจะมีสุขภาวะจิตใจที่ดีกว่านักเรียนหญิง ในขณะที่นักเรียนหญิงมีแนวโน้มเกิดภาวะซึมเศร้าได้มากกว่านักเรียนชาย ส่วนนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีสุขภาวะจิตใจโดยรวมดีกว่านักเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-5 ด้านผลการเรียนพบว่า ผลการเรียนที่เพิ่มขึ้นจะทำให้สุขภาวะจิตใจดีขึ้นและลดการเกิดภาวะซึมเศร้า โดยในทางกลับกันหากเด็กนักเรียนมีสุขภาวะจิตใจที่ไม่ดีย่อมทำให้ผลการเรียนแย่ลงด้วยเช่นกัน

สำหรับปัจจัยด้านครอบครัว สมาชิกในครอบครัวที่อยู่อาศัยด้วยกันกับเด็กนักเรียนมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับสุขภาวะจิตใจของเด็กนักเรียน โดยครอบครัวของเด็กที่มีแม่อยู่ด้วยกัน เด็กจะมีสุขภาวะจิตใจโดยรวมที่ดี ในขณะที่การมีพ่ออยู่ด้วยสัมพันธ์ทางลบกับสุขภาวะจิตใจโดยรวม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโดยทั่ว ๆ ไปในสังคมไทย พ่อจะเป็นผู้ที่เข้มแข็งในบ้าน เป็นคนที่คอยควบคุมกฎระเบียบต่างๆ ส่วนแม่นั้นจะเป็นผู้ที่ต้องรับผิดชอบเรื่องภายในบ้านใกล้ชิดและใส่ใจในรายละเอียดต่างๆ ของเด็กนักเรียนมากกว่า ส่วนนักเรียนที่แม่เสียชีวิตจะมีแนวโน้มเกิดภาวะซึมเศร้ามากกว่านักเรียนที่พ่อแม่อยู่ด้วยกัน อย่างไรก็ตามสถานะความสัมพันธ์ระหว่างพ่อและแม่นั้นผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ไม่ว่าจะพ่อและแม่จะมีสถานะความสัมพันธ์กันรูปแบบใด ก็ไม่สัมพันธ์กับสุขภาวะจิตใจโดยรวมของเด็กนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ตัวแปรที่มีความสำคัญกับสภาวะจิตใจของเด็กนักเรียนคือ ตัวแปรความสัมพันธ์ในครอบครัว ซึ่งการวิเคราะห์เนื้อหาข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ มีผลสอดคล้องกันคือ เด็กนักเรียนในปัจจุบัน ไม่ได้ให้ความสำคัญกับรูปแบบหรือโครงสร้างของครอบครัวมากนัก แต่ส่วนใหญ่เห็นว่าความสำคัญของครอบครัวอยู่ที่ความสัมพันธ์กันของคนในครอบครัวมากกว่า นอกจากนี้ความสำคัญของปัจจัยด้านครอบครัวยังสะท้อนในกลุ่มตัวแปรบทบาทของครอบครัวด้านการสื่อสาร โดยผลการศึกษาครั้งนี้พบว่า การที่

เด็กนักเรียน ได้พูดคุยกับคนในครอบครัวทั้งการขอคำปรึกษาเมื่อมีปัญหา และการบอกความรู้สึกดีๆ แก่กัน จะเป็นตัวช่วยให้เด็กนักเรียนมีสุขภาวะจิตใจดีขึ้นได้อีกทางหนึ่ง

ด้านตัวแปรในกลุ่มพฤติกรรมการสื่อสารโทรคมนาคม ตัวแปรที่สำคัญที่สัมพันธ์กับ สุขภาวะจิตใจของเด็กนักเรียนคือ อาการเสพติดการใช้อินเทอร์เน็ต ผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่า มีตัวแปรดังกล่าวมีความสัมพันธ์อย่างมากกับสุขภาวะจิตใจทั้งในภาพรวมและกลุ่มอาการภาวะ ซึมเศร้า เป็นไปตามแนวคิดและผลการศึกษาอื่นๆ โดยเด็กนักเรียนที่มีการเสพติดการใช้อินเทอร์เน็ต มาก จะมีสุขภาวะจิตใจที่แย่ลงและมีแนวโน้มเกิดภาวะซึมเศร้าได้มากขึ้น และหากพิจารณาในอีก มุมหนึ่งจะพบว่า เด็กที่มีสุขภาวะจิตใจดีจะมีแนวโน้มการเสพติดอินเทอร์เน็ตลดลง และเด็กที่อยู่ใน ภาวะอาการซึมเศร้าอาจมีแนวโน้มเสพติดอินเทอร์เน็ตมากขึ้นเช่นกัน

อภิปรายและสรุปผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในทางสถิติและการวิเคราะห์เนื้อหาจากการวิจัยเชิงคุณภาพ แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยครอบครัว พฤติกรรมการสื่อสารโทรคมนาคม และสุขภาวะจิตใจนั้นมีความสัมพันธ์ต่อกัน เป็นไปตามสมมติฐานการศึกษาที่คาดไว้ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าปัจจัยในกลุ่ม “บทบาทของครอบครัวด้านการสื่อสาร” พบว่ามีส่วนสัมพันธ์กับการสื่อสารของเด็กนักเรียนเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะการใช้การสื่อสารโทรคมนาคมของผู้ปกครอง ในทางสถิตินี้มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการสื่อสารของเด็กนักเรียนในหลายประเภทการใช้งาน แต่ข้อมูลพื้นฐานที่น่าสนใจพบว่า เด็กนักเรียนเกือบทั้งหมดใช้อินเทอร์เน็ตในชีวิตประจำวัน แต่ผู้ปกครองมีเพียงครึ่งเดียวเท่านั้นที่มีการใช้งาน และเหตุผลส่วนใหญ่คือผู้ปกครองใช้งานอินเทอร์เน็ตไม่เป็น แม้ว่าในเรื่องของการควบคุมพฤติกรรม การมีส่วนร่วมในการใช้งานและการสนับสนุนค่าใช้จ่ายอินเทอร์เน็ตของผู้ปกครองจะมีสัดส่วนค่อนข้างมาก แต่นั่นก็ไม่ได้หมายความว่าผู้ปกครองจะเข้าถึงการใช้งานอินเทอร์เน็ตของนักเรียนในกลุ่มที่ใช้งานนอกบ้านได้มากนัก ด้านการควบคุมพฤติกรรมการใช้งาน และการสนับสนุนค่าใช้จ่าย พบว่ามีความสอดคล้องเชิงบวกกับการเสพติดการสื่อสารเทคโนโลยีของเด็กนักเรียน หากอธิบายว่าแนวโน้มของเด็กที่มีอาการเสพติดมากจะถูกควบคุมพฤติกรรมมากขึ้น และได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายน้อยลง นับว่าส่งผลดีต่อตัวเด็กนักเรียนเอง แต่ถ้ามองในมุมกลับกัน เด็กที่ถูกควบคุมการใช้งานและได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายมาก อาจมีแนวโน้มเสพติดการใช้งานมากขึ้น ในส่วนนี้ผู้ปกครองจำเป็นต้องหาแนวทางหรือมาตรการในการป้องกันดูแล พฤติกรรมการใช้งานของเด็กอยู่ในขอบเขตที่เหมาะสม

ในมิติของเทคโนโลยีการสื่อสาร การศึกษาครั้งนี้พบว่าเทคโนโลยีการสื่อสารรูปแบบต่างๆ ไม่มีอิทธิพลมากนักกับความสัมพันธ์และการสื่อสารภายในครอบครัว เพราะโดยส่วนใหญ่เด็กนักเรียนเลือกใช้การสื่อสารติดต่อกับครอบครัวในรูปแบบพูดคุยกันต่อหน้า (face-to-face) ในขณะที่การสื่อสารด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยของเด็กนักเรียนจะเป็นการติดต่อกับกลุ่มเพื่อนมากกว่า เป็นไปตามแนวความคิดการสื่อสารระหว่างบุคคลที่วิเคราะห์คู่สื่อสารด้วยคุณลักษณะทางประชากร ซึ่งมองว่า บุคคลจะมีความถี่ในและพฤติกรรมในการสื่อสารแตกต่างกันไปตามคุณลักษณะของผู้รับสาร เพื่อนนักเรียนในวัยเดียวกันจะมีความคล้ายคลึงกันทั้งวัย สังคม การเรียน ความสนใจที่เหมือนๆ กัน รวมถึงความสามารถในการใช้เทคโนโลยีที่กลุ่มเพื่อนส่วนใหญ่มีความสามารถในการใช้งานมากกว่าผู้ปกครอง ส่วนการสื่อสารในรูปแบบ “โทรศัพท์เคลื่อนที่” และ “อินเทอร์เน็ต” นั้นพบว่ามีบทบาทสำคัญกับชีวิตประจำวันของเด็กนักเรียนในปัจจุบัน เห็นจากอัตราส่วนการใช้งานบริการ ประเภทการใช้งาน ปริมาณการใช้งาน และอาการเสียดิจเทคโนโลยีการสื่อสารที่มีค่อนข้างสูงเพราะวิถีชีวิตของเด็กให้ความสำคัญกับการติดต่อสื่อสารและการพูดคุย รวมถึงการค้นคว้าข้อมูลจากอินเทอร์เน็ตประกอบการเรียนยุคใหม่

ผลการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่า ปริมาณการใช้งานการสื่อสารประเภทต่างๆ ยังมีบทบาทไม่มากนักต่อสุขภาวะจิตใจของเด็กนักเรียน ข้อสังเกตประการหนึ่งคือ การวัด “การใช้งานในปริมาณมาก” ที่วัดจากความถี่ในการใช้งาน เช่นเดียวกับการศึกษาอื่นๆ ที่ผ่านมา ไม่พบว่ามีความสัมพันธ์กับสุขภาวะจิตใจ แต่ “อาการเสียดิจการใช้อินเทอร์เน็ต” กลับพบว่ามีสัมพันธ์ต่อการเพิ่มภาวะซึมเศร้าและลดสุขภาวะจิตใจที่ดีลงไป ข้อสังเกตที่ได้จากการวิเคราะห์นี้จึงอาจกล่าวได้ว่า ปริมาณการใช้งานที่วัดด้วย “ความถี่ในการใช้” อาจไม่ใช่ตัวชี้วัดที่ดีในการสะท้อนมิติพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของบุคคล แต่การวัดด้วยอาการ อารมณ์ ความรู้สึก และความต้องการในการใช้งานในแต่ละวันของบุคคล อาจชี้วัดพฤติกรรมการใช้งานอินเทอร์เน็ตในปริมาณมากที่ชัดเจนยิ่งกว่า

ด้านปัจจัยโครงสร้างครอบครัว ข้อสังเกตที่น่าสนใจคือ การมีแม่อยู่ในครอบครัวมีความสัมพันธ์ต่อสุขภาวะจิตใจโดยรวมที่ดีขึ้นของเด็กนักเรียน ในขณะที่เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่พ่อเป็นหม้าย (แม่เสียชีวิต) มีแนวโน้มเกิดภาวะซึมเศร้าสูงกว่า ข้อค้นพบดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า “แม่” ถือเป็นบุคคลสำคัญของครอบครัวที่ช่วยในการส่งเสริมสุขภาวะจิตใจของเด็กนักเรียนได้มากกว่าสมาชิกคนอื่นๆ ในครอบครัว ทั้งนี้ ผลการศึกษานี้ยังชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของ “ความสัมพันธ์ในครอบครัว” มากกว่าปัจจัยด้านอื่นๆ เพราะไม่ว่าโครงสร้างครอบครัวของเด็กนักเรียนจะเป็นแบบใด พักอาศัยอยู่กับใคร พ่อและแม่มีสถานะความสัมพันธ์กันอย่างไร สิ่งเหล่านั้นไม่สำคัญเท่ากับการที่สมาชิกในครอบครัวมีสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน และในมิตಿಯของความสัมพันธ์ในครอบครัว สิ่งสำคัญที่สุดคือการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสม และการแสดงออกซึ่งความรักและความเอื้อ

อาหารต่อกัน สิ่งเหล่านี้สิ่งนี้ช่วยเสริมสร้างสุขภาวะจิตใจที่ดีให้กับเด็กนักเรียนได้เป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม การใช้มาตรวัดหรือตัวชี้วัดความสัมพันธ์ครอบครัวที่เน้นเรื่องของการทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกครอบครัว ทั้งกิจกรรมในบ้านและนอกบ้าน อาจไม่สามารถอธิบายบริบทการเปลี่ยนแปลงไปของครอบครัวไทยในปัจจุบันได้อย่างครอบคลุมกับประชากรทุกกลุ่มและทุกพื้นที่ แนวคิดและตัวชี้วัดส่วนใหญ่เกี่ยวกับการศึกษาครอบครัวยังคงยึดติดภาพอุดมคติของครอบครัวที่เป็นภาพของพ่อ แม่ ลูก ในบ้านที่อบอุ่น สมาชิกในครอบครัวต้องอยู่ร่วมกันพร้อมหน้าพร้อมตา ร่วมกันทำกิจกรรมต่างๆ อย่างพร้อมเพรียง การศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า รูปแบบครอบครัวที่แตกต่างกัน การมีสมาชิกในครอบครัวที่ไม่ครบถ้วน หรือการมีปฏิสัมพันธ์ “ร่วมกัน” ของสมาชิกครอบครัวทุกคน สิ่งเหล่านี้ไม่ได้มีความสัมพันธ์กับสุขภาวะจิตใจของเด็กนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลายมากนัก หากเพียงแต่สมาชิกในครอบครัวต้องรู้ถึงการปฏิบัติหน้าที่ของตนพร้อมกับการแสดงความรักต่อกันในครอบครัวนั้นสัมพันธ์กับสุขภาวะจิตใจของบุคคลมากกว่า

ข้อจำกัดในการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาแบบตัดขวาง (cross-sectional data) ปัญหาในทางปฏิบัติจึงไม่อาจหลีกเลี่ยงความสัมพันธ์ไปมาระหว่างตัวแปรได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตัวแปรที่ไม่ได้รวมอยู่ในการวิเคราะห์ครั้งนี้ การศึกษาครั้งนี้จึงอาจสรุปความสัมพันธ์ของตัวแปรได้เพียงระดับหนึ่งเท่านั้น การบ่งชี้ว่าตัวแปรใดเป็นตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม อธิบายได้เพียงลักษณะความเป็นเหตุเป็นผลในเชิงแนวคิดทฤษฎีและการทดสอบทางสถิติ ซึ่งในทางปฏิบัติอาจมีความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับตัวแปรอื่นๆ นอกเหนือกรอบการศึกษาในครั้งนี้

ข้อจำกัดที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ช่วงเวลาในการดำเนินการเก็บข้อมูล ทั้งด้านการเปิด-ปิดภาคการศึกษา เวลาในการเรียนการสอน ช่วงเวลาต่างๆ ดังกล่าวอาจมีความสัมพันธ์ต่อสุขภาวะจิตใจและปัจจัยต่างๆ ของเด็กนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ทั้งในด้านการปรับตัว ภาวะความเครียด ที่เด็กในแต่ละระดับชั้นเรียนจะมีลักษณะแตกต่างกันออกไปตามแต่ช่วงเวลา

ในการวิเคราะห์ประเด็นการสื่อสาร อาจสามารถอธิบายได้เฉพาะบริบท ณ ช่วงเวลาที่ทำการศึกษา เนื่องจากเทคโนโลยีการสื่อสารมีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ องค์กรความรู้ที่ใช้ในการอธิบายพฤติกรรมต่างๆ จึงต้องคำนึงถึงลักษณะเทคโนโลยี ระดับการพัฒนา และรูปแบบการสื่อสารแต่ละประเภทด้วย

ข้อเสนอแนะ

ในเชิงวิชาการ ควรมีการพัฒนาตัวชี้วัดในการศึกษาครอบครัวให้มีความเหมาะสมกับบริบทวิถีชีวิตและกิจกรรมในชีวิตประจำวันของกลุ่มที่ศึกษา และตัวชี้วัดความสัมพันธ์ครอบครัวที่ดีที่เห็นได้จากการศึกษาครั้งนี้คือ การพิจารณาความสัมพันธ์ในครอบครัวเมื่อครอบครัวอยู่ในสถานะ “วิกฤตหรือมีปัญหา” เพราะสิ่งนี้จะช่วยชี้ชัดให้เห็นว่าสมาชิกครอบครัวมีความสัมพันธ์กันเช่นไร

สำหรับในการศึกษาต่อไป การศึกษาการสื่อสารโทรคมนาคมในมิติทางสังคมศาสตร์ เป็นที่น่าสนใจ โดยเฉพาะในด้านค่านิยมทางสังคม ความรู้สึกเป็นอื่น ภาวะแปลกแยก และแรงกดดันทางการสื่อสารเทคโนโลยีที่มีต่อเด็กนักเรียน เพราะสิ่งเหล่านี้ต่างมีส่วนสัมพันธ์กับรูปแบบการสื่อสารของเด็กนักเรียนด้วย

ทั้งนี้ ในเชิงนโยบายและปฏิบัติการ สมาชิกในครอบครัวควรเสริมสร้างความสัมพันธ์ในครอบครัวให้ดียิ่งขึ้น ส่วนครอบครัวที่เด็กไม่ได้มี “แม่” อยู่ด้วยกัน สมาชิกครอบครัวมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะทำหน้าที่ส่งเสริมและดูแลสุขภาพจิตใจของเด็กให้มากกว่าครอบครัวที่ขาดสมาชิกคนอื่นๆ ในขณะที่เดียวกันผู้ปกครองควรเข้ามามีส่วนร่วมในการใช้การสื่อสารโทรคมนาคมของเด็กนักเรียนมากขึ้น รวมทั้งสมาชิกในครอบครัวควรพัฒนาทักษะการสื่อสารภายในครอบครัวให้มีคุณภาพ เพื่อให้การสื่อสารในครอบครัวเป็นไปด้วยดี และลดช่องว่างความขัดแย้งของคนในครอบครัวลงในอีกทางหนึ่ง

FAMILY, COMMUNICATION, AND MENTAL WELL-BEING AMONG HIGH SCHOOL STUDENTS IN KANCHANABURI PROVINCE

TITINAN PEWNIL 5236704 PRPR/M

M.A. (POPULATION AND SOCIAL RESEARCH)

THESIS ADVISORY COMMITTEE : PIMONPAN ISARABHAKDI, Ph.D.,
KANCHANA TANGCHONLATIP, Ph.D.**EXTENDED SUMMARY****Background of the study**

Family structure and family life has changed dramatically nowadays due to changes in economic and social situations. Unlike in the past, relationships in a family may not follow the “ideal” pattern, e.g. the composition of a family may no longer be a father, a mother, and children. Parents these days spend less time with their children because of their work commitments and their family financial burden. Statistical data collected by the National Broadcasting and Telecommunications Commission (NBTC) in 2010 showed that the number of mobile phone users and internet users in Thailand has grown continuously. Adolescents, particularly in the Central region of Thailand, were found using telephony, mobile phone, computer and internet more than other generations (NESDB, 2010). One fourth of adolescent used the internet every day. They spend at least 2 hours and 20 minutes online and approximately 6-7 hours on mobile phone, internet, and Television all together. Therefore, it is clearly seen that young adults devote a majority of their time to communication. In terms of family pattern, there are more and more children growing up in single-parent families. Similarly, a number of the separated and divorced families have become increasingly visible.

This phenomenon is also found in Kanchanaburi Province. Data from Ramajitti Institute's Child Watch Project (2010) reported that, during 2007 to 2009, the average telecommunications service usage of students in Kanchanaburi was considerably high while the percentage of students who did not stay with parents and did not have family activities are above national average. Furthermore, the duration of time spent with their parents was rather low. Students were under high level of stress. This correlates with the latest survey conducted by the Department of Mental Health, Ministry of Public Health in 2010 that Kanchanaburi was one of the provinces that has low average score in mental health. It is interesting to see that, in the changed family patterns and relationships as well as the increasingly important role of telecommunications today, to what extent a family can take care, communicate, and support mental health of students in their adolescent years. Also, is there any correlation at all between these two variables? The outcome of this study will provide a clear understanding of the relationships between the changing in family structure, family relationships, and mental health of the teenagers in the context of high school students in Kanchanaburi Province.

Research objectives

1. To examine the correlation between family factors and communication factors among high school students in Kanchanaburi Province.
2. To examine the association between family factors, communication factors, and mental well-being among high school students in Kanchanaburi Province.

Conceptual framework

The conceptual framework of this study involves concepts and theories of Family Well-Being, Interpersonal Communication, Mental Well-Being, and Subjective Well-Being. After reviewing literatures, it is found that family factors directly correlate with telecommunications usage behaviors of adolescences. Child rearing practices of various family patterns also have direct influence on the internet usage behavior of Thai children and youths. Adolescences whose family members do not have time for each other and youths who do not have positive family relationship

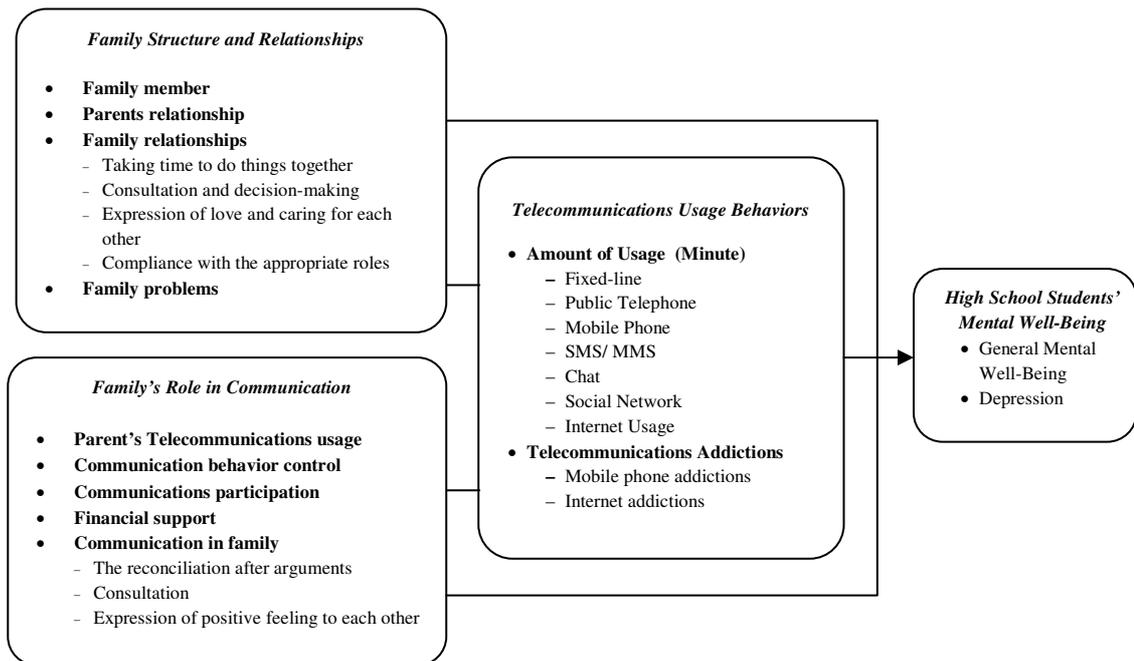
cause them to use telecoms services to seek for friends to listen to their problem and give them recommendations as well as help them to solve problems. On the other hand, it was found that online activities have impacted on time spent with family and communication within the family (Lee and Chae, 2007). Communication through mobile phones is another way to liberate behavior. Sometimes this helps to strengthen their family relationships. Also, parents could use mobile phone to control their behaviors or watch them closely (Ling and Donner, 2009).

It was revealed that family structure affects the well-being of adolescences, both their emotions and behaviors. Changes in family structure and patterns result in differences in emotions and behaviors of adolescences (Brown, 2006; Family and Cherlin, 2007). Families that do not have positive relationships, children and youths are likely to have negative conditions of physical and psychological well-being (Videon, 2002). Adolescences that live with both parents have the lowest risk to their mental well-being (Pattaravanich U, et al., 2011). Furthermore, it is evidently that when family members do lots of activities together such as having meal, watching television, and relaxing, their mental health improves noticeably and the risk of developing mental problems is lower (Chamratrithirong A, et al., 2011).

On the subject of Telecommunications, previous studies showed that communication technologies have impacts on various ways of life. Communicating through mediums, for example, mobile phone can create closeness, intimacy, and affinity. It reduces distance and helps to form connections between people. Also, it is another way to help relieving stress, releasing tensions, reducing anxiety, and relieving pain (Sukplum C, 2001). Mobile phone technology helps increasing a sense of security in family and reducing feeling of loneliness (Jin and Park, 2010). Internet usage benefits adolescences in terms of connecting them to society resulting in the increasing of their well-being because the internet helps them to express themselves as well as crease their self-esteem by letting others know and see them more (Valkenburg and Peter, 2009). Internet usage has more positive effects on adolescences. However, overuse of the internet could create physical and psychological problems (Suvannakood P, and Prasertsin A, 2009). Youths who overuse the internet have a tendency of being depressed, lonely, and isolated (Eijnden et al., 2008).

From the literature review, thus, I believe that family factors correlate with students’ telecommunications usage behaviors as well as their mental well-being. Figure below displays the conceptual framework of this study.

Framework

Methods

This study combines the quantitative research and qualitative research. The details of the study are as follows.

Design and Sample:

This is a cross-sectional study. The study population included high school students attending three schools in the 2012 academic year. Schools were chosen with systematic sampling methods with respect to school size. The sampling design is based on a statistical probability sampling. The first stage is divided students into clusters according to the school. Then, cluster random sampling selected three schools out of 32 schools with a lottery. In each selected school divided students into three

stratified by level of education (Matthayomsuksa 4, 5 and 6) and perform stratified sampling randomly selected students from four classrooms assorted the study programs. The study sample included 1,074 students, aged between 15-19 years, who were present in classes on the day when data were collected.

Variables and Measurement:

Quantitative research used the self-report questionnaire. The followings are details of the measurement used in this study.

- **Family:** Questions are about the status of the relationship between father and mother, living with their parents, family relationships, problems within the family and the role of family on students' communication. Family relationships is measured from a 39-item scale developed by the ASEAN Institute for Health Development, Mahidol University based on the concept of "Thai Family Well-being" that assess the confidence of participants in engaging family relationships. The participants were asked to rate their level of confidence using 3-point scale ranging from 1 (never) to 3 (always) in term of their ability to relate to their family. The family relationships measurement composes of four questions about family activities which are 1) Taking time to do things together, 2) Consultation and decision-making, 3) Expression of love and care for each other, and 4) Compliance with the appropriate roles. The pre-test reliability (Cronbach's coefficient alphas of .75) for this scale was founded to be good.

- **Communication:** Information about students' telecommunications usage included questions about students' usability, traffic and contact in 7 services; fixed line, public phone, mobile phones, text messaging (SMS / MMS), chatting, social networking, access the internet, and symptoms of mobile phone and internet addiction.

- **Mental Well-being:** The short version of the Development and Testing of Thai Mental Health Indicator Version 2007 (TMHI-15 Version 2007) from Department of Mental Health, Ministry of Public Health was utilized to assess the mental health condition of the high school students engaged in this study. This is a 15-item scale with 4 domains (mental state, mental capacity, mental quality, supporting factors) and 15 sub-domains which asks participants to indicate their level of

agreement on 4-point scale ranging from 1 (Never) to 4 (Always). Depression is measure from a 20-item scale of self-report; CES-D (Center for Epidemiologic Studies-Depression Scale) Thailand version. Report reliability for the TMHI-15 Version 2007 and CES-D were high with Cronbach's coefficient alphas at .67 and .79.

- Students' characteristics: Male is coded 1 for boys and 0 for girls. Levels of education are coded as ordinal scale variables: Matthayomsuksa 4, Matthayomsuksa 5, and Matthayomsuksa 6 (reference). Academic performance are student-reported of the last semester Grade Point Average (GPA), ranging from the highest "4.00" to the lowest "0.00".

Qualitative research used in-depth questions. Most often there is a narrative of the events, the role of family experience in the telecommunications usage of students, the influence of family members on mental well-being, feelings, and opinions on current communication technologies.

Data Collection:

Data collection in quantitative research using self-administered questionnaire was conducted during August to September, 2012. The study sample included 1,074 students who filled in the questionnaires completely. When analyzing the data in quantitative research is done, the data collection in qualitative research was conducted during February to March, 2013. Group interviews were held two times with groups of six students. For a variety of samples in each group, there was mixed both boys and girls in all study programs and classes.

Data Analyses:

Quantitative data was analyzed using statistical package for social sciences. Initially, univariate was performed to provide descriptive characteristics of the study. A multivariate analysis was carried out for all factors, β and p-value were calculated to determine the significance with statistical significant of each analysis against the p-value 0.05. To examine the relationship between family factors and students' communication factors, statistical analysis used the Pearson product-moment correlation coefficient and Partial correlation coefficient. Multiple linear regressions, which were appropriate modeling technique for the levels of measurement, were used

to evaluate the association between the family factors, students' communication factors, and the students' mental well-being. All covariates in these analyses were controlled. Qualitative research was analyzed using content analysis.

Ethical Considerations:

The study protocol was performed in accordance to the Committee for Research Ethics (Social Sciences) of Mahidol University (COA.No.2012/252/ 1008). Approval for data collection was obtained from the director of 3 schools. The students who were given information about the study and who accepted to participate in the study were included. All participants signed an informed consent document.

Results

The findings showed overall female students constituted 54.2 percent age between 15-19 years consistent with the current level of study. The average GPA is 3.03. A total of 94.7 percent of them receives allowances from their parents with the average of 2,209 baht a month. After the measurement of emotions and mental well-being in one month period at the day the survey was conducted, it was found that students have normal mental well-being in general and the majority of them don't show any sign of depression.

In terms of family pattern, the larger part of them stays with their parents and more than half of them have siblings. More than 71.5 percent of respondents have parents living together. Relationships measurement using 4 questions with reference to family activities displays that, the relationships in their families are good in general. The average score of the question regarding the compliance with the appropriate roles is the highest. About 61 percent of students have family problems, mainly involving differences in attitudes and opinions. Regarding telecommunications usage behaviors, students use a variety of telecommunications services considerably. More than 98 percent of respondents use mobile phone and 80 percent of them communicate using chat, social network, and Internet, with the average of three messages a day for chat and 2 hours a day on the internet and social network. They communicate mostly with friends, however, the addictive behavior is relatively little.

Concerning role of family in communication, parents of more than 98.5 percent of respondents use mobile phone while only 49.6 percent use Internet. Only half of students are under parental behavioral control. Respondents' parents control mainly over usage duration, expense, and contents of website that they browse. The majority of respondents' parents use internet at home with them. On the other hand, they will use internet with friends once they use outside home. On the subject of bill payment, 70 percent and 47 percent of respondents' parents paid for the internet bill and telephone bill respectively. It is also found that respondents communicate with families substantially, specially, face-to-face communication, adjust differences and come to understanding when in conflicts or disagreements, consultation when students facing problems, and express the feeling of love and care in any special season.

Partial correlation coefficient shows statically significant relationship between family structure, family relationships, family roles in communication, and various telecommunications usage. When family relationships in general are good, internet addiction in students tend to decrease, particularly, the use of mobile phone and internet. Parents' control over the use of mobile phone has obvious positive relationship with how much students use and how addictive they are to their mobile phone. The more students use mobile phones, the more their parents control their behaviors. This was supported by what is found in the content analysis of the qualitative research that family factors influence on type and to the extent to which students use telecommunications services while their various telecommunications usage behaviors are found related to their family members. When problems occurred in their families, students may use the internet for communication or relaxation from family problems. However, the overuse of the communication devices might result in troubles ranging from parents' complaining to quarrelling with them.

The multiple regression analysis on general mental health and depression illustrates that gender, level of study, and GPA have statistically significant relationship with respondents' general mental health. Male students have better mental health than female. Female respondents also stand a higher chance to have depression than male. Students in Matthayomsuksa 6 have better general mental health than those in Matthayomsuksa 4 and 5. With respect to the GPA, the higher the GPA, the better

the general mental health and the lower the depression. Contrariwise, negative mental health worsens their school results (GPA).

Pertaining to family factors, togetherness of family members has a statistically significant effect on students' mental health. On the whole, students who live with their mother have a good general mental health; but students who live with their father have a negative general mental health. This may result from the socio-cultural environment in Thailand that the father is the strong and the one who rules while mother is the gentle one and a caregiver to students. Respondents whose mother passed away have a tendency to have depression more than students whose parents live together.

With reference to status of their parents' relationship, there are no statistically significant effect on relationship between respondents' general mental health and their parents' status. However, one factor that contributes to the general mental health of the students found in both multiple regression analysis and qualitative research is the relationship in family variable. It was found that, unlike in the past, the majority of students value their relationship with other family member more than family pattern and family structure. The importance of the family factor can be seen in the role of family in communication variables. Communications with family members such as consulting with family members when problems arise or when family members express love and care for each other helps students to increase mental health.

For telecommunications usage behavior variables, similar to other research findings, students' addiction to the internet is vital to their general mental health and the tendency to depression. Students' who addict to internet would worsen their mental health and increase chances to have depression. On the contrary, students who have good mental health are likely to addict to the internet while the possibility that students who have depression are inclined to addict to the internet is high.

Discussion and conclusions

Data from the quantitative analysis as well as content from qualitative research prove the hypothesis that family factors, telecommunication usage behaviors, and mental health are interrelated. Factors under the "family's role in communication"

are closely related with students' telecommunication usage behavior on various devices. However, it is interesting to find that almost all students use internet in their everyday life. In contrast to their parents, only 50 percent of them know how to use internet and use it on daily basis. Although parents have control over the students' use of internet, the majority of them only takes part in usage and pays for the internet bill. That does not mean parents can easily access to their children's use of internet outside their home. Parents' control over the use of the internet and the help in bill payment has positive relationships with the students' addiction to telecommunications services usage. If this can be explained that when students show sign of addiction, their parents would exercise more control over the use of internet and may reduce or not pay for internet bill. This is for the good of students. On the opposite, students under strictly parental control but parents help to pay the bill may increase the possibility of addiction. Therefore, parents ought to find a ways to protect and prevent undesirable usage behavior.

This study also found that various communication technologies do not influence the relationships and communication among family members. This is because face-to-face communication is chosen as a mean to communicate in family. Students use modern day communication devices to communicate among their peer. This is according to the interpersonal communication concept that frequency and behavior of communication depend on types of receivers. Furthermore, students and their peer groups would normally have similar understanding and ability to use communication devices more than their parents. Mobile phone and internet play an important role in students' daily life nowadays as it can be seen from percentage of the service usage, type of usage, duration of usage, and addiction to the usage. Telecommunications today is interwoven into students' life because they need to communicate and search for information from the internet to help their study.

This study also points out that amount of usage does not have a vital role on students' mental health. It is worth notice that the "amount of usage" measuring by the usage frequency which is similar to previous studies does not relate to their mental health. Instead, "addiction to the use of Internet" shows effect by increasing depression and reducing mental health. That means the amount of usage measuring by usage frequency may not be a good indicator to measure the internet usage behavior.

Measuring using emotions, feelings, and the need to use internet each day could be a better indicator for amount of internet usage.

In connection with family structure, it is interesting to see that mother has a positive relationship with students' mental health and has the highest potential to increase the mental health of students. Those who live with a mother had a good mental well-being. On the other hand, if a student's mother passed away, he/she is more likely to have depression.

In addition, this study displays that "family relationship" is more important than other factors including family structure, place of residence, and parents' relationship status. The key indicator in family relationship is the compliance with the appropriate roles and expression of love and care for each other. These help increasing students' mental health a lot. However, the "family doing activities together" indicator may not provide a good explanation for the changing in Thai family in every group of people or every area. The greater part of the concepts and indicators used to study family still stuck with the ideal family that a warm family must contain all elements-father, mother, and children –together and all family members must stay and doing activities together. This study also calls attention to the fact that family pattern, lack of some family members, or doing activities together do not really relate to the mental health of adolescences (students in high school level). Rather, family members should comply with their roles as well as show some love and care to each other since this is likely to impact more to a person's mental health.

Limitations

Because of the cross-sectional nature of this study, it is not possible to define the direction of the causality of studied variables. All the factors analyzed in this study are measured at the single point in time. This analysis can only provide evidence of statistical association between variables. In practice, there may be a more complicated relationship that is associated with other variables. There is a need to further prospective studies evaluating family factors in larger study populations.

Recommendations

Recommendations for Indicator Development:

These findings highlight the need to construct a new indicator and measurement to suit the life style and daily activities of people in areas that conduct research study. Another point that should be taken into consideration is to develop the indicator to measure how strong family relationships are when a family faces problems or crisis.

Recommendation for further study:

The sociological aspects of telecommunications study have always been interesting, particularly, the social value, the feeling of isolation, the feeling of alienation, and depression resulting from communication technologies. These aspects also relate to students' patterns of communication.

Recommendations for Policy Plans and Operations: Good family relationships, especially, the expression of love and care in family should be promoted as it will increase students' mental health. For family that there is no longer has "mother" in the family (passed away/separation/ divorces), it is absolute necessary for other family members to give more support and care of children's mental health. At the same time, parents should increase their level of participation in their children's use of telecommunication devices.

บรรณานุกรม

- กาญจนา วานิชกร, และพนิดา สายประดิษฐ์. (2549). บทบาทของอินเทอร์เน็ตกับการหลอมรวมสื่อ. ใน ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ. รายงานผลการสำรวจกลุ่มผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2548. กรุงเทพฯ: กระทรวงวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี.
- กุลกานต์ อภิวัฒน์ลังการ, สุรพร เสียนสลาย, และบุญเสริม หุตะแพทย์. (2552). การสร้างสัมพันธภาพของเยาวชนโดยใช้อินเทอร์เน็ต. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- คมกริช แม่นยำ. (2544). พฤติกรรมของผู้ปกครองในการควบคุมและส่งเสริมการใช้อินเทอร์เน็ตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีการศึกษา. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- โครงการสร้างเสริมสุขภาพ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช. (2551). สุขภาพทางจิต. เรียกใช้เมื่อ 12 พฤษภาคม 2556 จาก <http://www.nstru.ac.th/healthy/?action=sp2>".
- จิราพร ชมพิกุล. (2552). สัมพันธภาพในครอบครัวไทย. นครปฐม: สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ชิตาภา สุขพล่า. (2548). การสื่อสารระหว่างบุคคล. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- จิตินันท์ ศรีสถิตย์ และอวยพร แซ่ตระกูล. (2552). มือถือในมือเด็ก. กรุงเทพฯ: สถาบันคุ้มครองผู้บริโภคในกิจการโทรคมนาคม สำนักงานคณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ.
- จิติมา ศิรินุพงศ์. (2555). บทบาทแม่ในสังคมไทย ดัดสินใจได้เท่าเทียมพ่อ. เรียกใช้เมื่อ 6 พฤษภาคม 2556 จาก กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี: http://202.47.224.92/womenfund/knowledge_detail.php?aid=38.
- เดือนเพ็ญ ศรีพรหม. (ม.ป.ป.). โทรคมนาคม : นิยามและความหมาย. เรียกใช้เมื่อ 24 กรกฎาคม 2552 จาก บทสารานุกรมโทรคมนาคมไทย: http://www.thaitelecomkm.org/TTE/topic/attach/Definition_of_Telecommunications/index.php.
- ทวีศิลป์ วิษณุโยธิน. (2551). เตือน! ดัดโทรศัพท์มือถืออาจทำให้เป็นโรคควั่นได้. เรียกใช้เมื่อ 7 กรกฎาคม 2554 จาก มติชนออนไลน์: <http://highlight.kapook.com/view/25357>.

- น้ำทิพย์ สำเภาประเสริฐ. (2543). การใช้อินเทอร์เน็ตของผู้ใช้ในระยะเริ่มต้นในเขตกรุงเทพมหานคร กับผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการใช้สื่อสาร. วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต (สื่อสารมวลชน). คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- นิสารัตน์ ทองอุปการ. (2538). ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบการใช้สื่อสารภายในครอบครัวและทัศนคติต่อเรื่องเพศของวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต (สื่อสารมวลชน). คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- บัวพันธ์ พรหมพักพิง. (2549). ความอยู่ดีมีสุข: แนวคิดและประเด็นศึกษาวิจัย. มนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์, 23 (2), 1-31.
- บุบผา เมฆศรีทองคำ, และอารยา สิงห์สงบ. (2552). สภาพการใช้สื่ออินเทอร์เน็ตของเด็กและเยาวชนไทยตามช่วงพัฒนาการแห่งวัย. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- ประพิมพ์พรรณ สุวรรณกฎ, และอัจฉรา ประเสริฐสิน. (2552). ผลกระทบของอินเทอร์เน็ตต่อสุขภาพกาย และสุขภาพจิตของเด็กและเยาวชนไทย: กรณีศึกษากรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ: สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาส คนพิการ และผู้สูงอายุ.
- ปราโมทย์ ประสาทกุล. (2552). ประเทศไทยควรมีพลเมืองเท่าไรจึงจะดี. กรุงเทพฯ: แพลนพรีนซ์ดีจิง.
- พนม เกตุมาน. (2553). บทบาทพ่อแม่ในครอบครัว. เรียกใช้เมื่อ 16 พฤษภาคม 2556 จาก <http://www.thaihealth.net/h/article328.html>.
- พิมพ์สุรางค์ เตชะบุญเสริมศักดิ์ (2555). “สังคมออนไลน์ช่วยออนไลน์กับครอบครัวไทย”. ใน วิรัช กิตติพิชัย และสุธรรม นันทมวงคลชัย (บ.ก.). หนังสือประกอบการประชุมวิชาการอนามัยครอบครัวแห่งชาติครั้งที่ 7: ครอบครัวและเด็กไทยยุคใหม่ก้าวไกลสู่สากล (หน้า 54-63). ภาควิชาอนามัยครอบครัว คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล.
- พูนสุข ช่วยทอง. (2548). ครอบครัวและคุณภาพเด็ก. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์วิฑูรย์การปก.
- มนต์ชัย ศรีเพชรน้อย. (2547). ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการใช้อินเทอร์เน็ตของกลุ่มวัยรุ่นในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต (สื่อสารมวลชน). คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รศรินทร์ เกรย์, วรัชย์ ทองไทย, และ เรวดี สุวรรณนพเก้า. (2553). ความสุขเป็นสากล. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

- ลักษณะ พลอยเลื่อมแสง. (2545). ผลกระทบของอินเทอร์เน็ตต่อสุขภาพจิตของผู้ใช้ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. ที่ประชุมวิชาการกรมสุขภาพจิตนานาชาติ ครั้งที่ 8 ประจำปี 2545 สุขภาพจิตกับยาเสพติด (หน้า 125). กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.
- วรรณสิกา เชื้อชาติไทย. (2546). ความเหงาในชุมชนเสมือน กรณีศึกษา www.pantip.com และ www.sanook.com. วิทยานิพนธ์หลักสูตรวารสารศาสตร์มหาบัณฑิต (สื่อสารมวลชน). คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วรางคณา เดชสวนะ. (2550). รูปแบบการสื่อสารภายในครอบครัวที่มีผลต่อความรู้ และทัศนคติในเรื่องการดูแลสุขภาพตนเอง: ศึกษาเฉพาะนักศึกษาในระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. วิทยานิพนธ์วารสารมหาบัณฑิต (สื่อสารมวลชน). คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วารุณี ภูริสินสิทธิ์. (2553). “ครอบครัว”. ใน แนวความคิดพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 3 (ฉบับปรับปรุง). เชียงใหม่: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- วิทยากร เชียงกูล. (2552). จิตวิทยาวัยรุ่น: ก้าวข้ามปัญหาและพัฒนาศักยภาพด้านบวก. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- ศรีดา ต้นทะอริพานิช. (2544). ท้องอินเทอร์เน็ตอย่างปลอดภัยและได้ประโยชน์ ข้อคิดสำหรับผู้ปกครองและเยาวชน. กรุงเทพฯ: ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ.
- ศรีศักดิ์ จามรมาน. (21 สิงหาคม 2551). โรค"ติดอินเทอร์เน็ต" ระบาดหนัก. เรียกใช้เมื่อ 24 มีนาคม 2554 จาก eduzones: <http://www2.eduzones.com/magazine/8596>.
- ศิริ วุฒิภักดาคร. (2544). การศึกษาพฤติกรรมและผลกระทบการใช้ Internet นักเรียนอายุ 12-18 ปี. วิทยาลัยนวัตกรรมการศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สิรินันท์ กิตติสุขสถิต, และ วณิชพล มหาอาษา. (2550). คุณภาพชีวิต...ความสุข...ของวัยรุ่นไทย. ใน รศรินทร์ เกรย์, อนุชาติ พวงสำลี, และ ชื่นฤทัย กาญจนะจิตรา (บ.ก.). หลากหลายมิติแห่งความอยู่ดีมีสุขของคนไทย (หน้า 65-79). นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศูนย์วิจัยมหาวิทยาลัยกรุงเทพ. (23 กรกฎาคม 2552). กรุงเทพโพลล์: วัยรุ่นกับโทรศัพท์มือถือ. เรียกใช้เมื่อ 24 พฤษภาคม 2554 จาก ข่าวผลสำรวจ: <http://www.ryt9.com/s/bkp/614690>

- ศูนย์ศึกษาความร่วมมือระหว่างประเทศแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2553). รายงานการศึกษาขั้นสุดท้าย โครงการจัดทำหนังสือเกี่ยวกับกิจการโทรคมนาคมและวิทยุโทรทัศนในยุคหลอมรวมสื่อและเทคโนโลยี Convergence เสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. ปทุมธานี.
- สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล. (2546). การพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ด้านชีวิตครอบครัวสำหรับประเทศไทย: รายงานการศึกษาขั้นสุดท้าย โครงการพัฒนาระบบจัดเก็บกลุ่มดัชนีชีวิตครอบครัวอยู่ดีมีสุข สำหรับประเทศไทย. กรุงเทพฯ: หจก. กราฟฟิค 1 แอดเวอร์ไทซิ่ง.
- สถาบันรามจิตติ. (2553). ข้อมูลระดับจังหวัดกาญจนบุรี ปี 2551 - 2552. เรียกใช้เมื่อ 30 พฤษภาคม 2554 จาก ข้อมูลโครงการ Child Watch: http://www.childwatchthai.org/projects_province_detail.php?zone_id=2&province_id=27&year_province=3.
- สมพงษ์ เกษมสิน. (2517). หลักการบริหาร. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช.
- สรวงมณฑ์ สิทธิสมาน. (24 มิถุนายน 2554). มือถือ : สิ่งเสียดที่ละลายพฤติกรรมของคนยุคนี้ ...! เรียกใช้เมื่อ 7 กรกฎาคม 2554 จาก ASTV ผู้จัดการออนไลน์: <http://www.manager.co.th/family/ViewNews.aspx?NewsID=9540000068880>.
- สำนักงานคณะกรรมการกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. (2553). รายงานดัชนีชี้วัดในกิจการโทรคมนาคม ของประเทศไทย ประจำปี พ.ศ. 2552. กรุงเทพฯ: บริษัท ซีพี จำกัด.
- _____. (2554). รายงานผลสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้บริการโทรคมนาคมและวิทยุโทรทัศนในยุคหลอมรวมสื่อและเทคโนโลยี convergence ของประเทศไทย ปี 2553. กรุงเทพฯ: บริษัท ซีพี จำกัด.
- สำนักงานคณะกรรมการกิจการกระจายเสียง กิจการโทรทัศน และกิจการโทรคมนาคมแห่งชาติ. (2555). รายงานผลโครงการสำรวจพฤติกรรมการใช้บริการโทรคมนาคมของประชากรไทย พ.ศ. 2554. กรุงเทพฯ: บริษัท ซีพี จำกัด.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2554). สรุปผลที่สำคัญสำรวจการมีการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน พ.ศ. 2553. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สิริชัย วงษ์ชาติศาสตร์. (2532). ความสัมพันธ์ในครอบครัว พฤติกรรมการสื่อสาร และรูปแบบการสื่อสารในครอบครัวของโสเภณีชาย. วิทยานิพนธ์นิเทศศาสตรมหาบัณฑิต, ภาควิชาการประชาสัมพันธ์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2549). เทคนิคการวิเคราะห์ตัวแปรหลายตัวสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- สุทธิลักษณ์ นาคสู่สุข. (2544). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อระดับสุขภาพจิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการโครงการสวัสดิการสังคม, มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- สุพัตรา สุภาพ. (2540). สังคมและวัฒนธรรม. ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อภิชัย มงคล, ทวี ตั้งเสรี. พิเศษฐ อุสมรัตน์, วัชนี หัตถพนม, ภัตรา เซษฐ์โชติศักดิ์, วรวรรณ จุฑา. (2547). การพัฒนาและทดสอบดัชนีวัดสุขภาพจิตคนไทยฉบับใหม่. ขอนแก่น: พระธรรมบัณฑิต.
- อภิชาติ จำรัสฤทธิรงค์, ปราโมทย์ ประสาทกุล, และปัญญา ชูเลิศ. (2553). สถานการณ์สุขภาพจิตคนไทย. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อภิชาติ จำรัสฤทธิรงค์, อุมารณณ์ ภัทรวานิชย์, ปราโมทย์ ประสาทกุล, รศรินทร์ เกรย์, กวิสรา พชรเบญจกุล, เรวดี สุวรรณนพเก้า และภูวไนย พุ่มไทรทอง. (2554). สถานการณ์สุขภาพจิตคนไทย: การวิเคราะห์พหุปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมระดับบุคคลและระดับจังหวัด. โครงการ “รายงานสถานการณ์สุขภาพจิตประจำปี” ของสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ภายใต้แผนงานสร้างเสริมสุขภาพจิตสนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. กรุงเทพฯ: เอพีพีพรีนติ้ง กรุ๊ป.
- อรพินท์ แมททิว. (ม.ป.ป). แนวทางการกำหนดขนาดตัวอย่างสำหรับโครงการสำรวจต่างๆ. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- อัจศรา ประเสริฐสิน. (2552). อิทธิพลของรูปแบบการอบรมเลี้ยงดูที่มีต่อพฤติกรรมการรับสื่ออินเทอร์เน็ตของเด็กและเยาวชนไทย. กรุงเทพฯ: สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อิทธิพล ปรีดิประสงค์. (2554). รายงานการศึกษาวิจัย เรื่อง Girl in Cyberspace : Opportunities and Risks. สถาบันเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัว มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อุมภาพร ตรังคสมบัติ, วชิระ ลาภบุญทรัพย์, และ ปิยลัมพร หะวานนท์. (2540). การใช้ CES-D ในการคัดกรองภาวะซึมเศร้าในวัยรุ่น. วารสารสมาคมจิตแพทย์แห่งประเทศไทย, 42(1), 2-13.
- อุมารณณ์ ภัทรวานิชย์, อภิชาติ จำรัสฤทธิรงค์, รศรินทร์ เกรย์, และ ภูวไนย พุ่มไทรทอง. (2553). สถานีตรวจวัดสุขภาพจิตเยาวชน 15 ปี. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

- Bianchi, A., & Phillips, J. G. (2005). Psychological Predictors of Problem Mobile Phone Use. Cyberpsychology, Behavior, and Social networking, 8 (1), 39-51.
- Brown, S. L. (2004). Family Structure and Child Well-Being: The Significance of Parental Cohabitation. Journal of Marriage and Family, 66 (2), 351-367.
- _____. (2006). Family Structure Transitions and Adolescent Well-Being. Demography, 43 (3), 447-461.
- Devito, A. J. (1995). The Interpersonal Communication Book. New York: Herper Collins College Publishers.
- Eardley, T., Bruce, J., & Goggin, G. (2009). Telecommunications and Community Wellbeing: A Review of the Literature on Access and Affordability for Low-income and Disadvantaged Groups. Sydney: University of New South Wales.
- Eijnden V., R. J., Meerkerk, G., Vermulst, A. A., Spijkerman, R., & Engels, R. C. (2008). Online Communication, Compulsive Internet Use, and Psychosocial Well-Being Among Adolescents: A Longitudinal Study. Developmental Psychology, 44 (3), 655-665.
- Fomby, P., & Cherlin, A. J. (2007). Family Instability and Child Well-Being. American Sociological Review, 72 (2), 181-204.
- Goode, W. J. (1982). The Family. (2nd ed.). Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall, Inc.
- GSM Association and NTT DOCOMO Inc, Japan. (2010). Children's Use of Mobile Phones and Personal Relationships - An International Comparison 2010. Japan.
- Gross, E. F., Juvonen, J., & Gable, S. L. (2002). Internet Use and Well-Being in Adolescence. Journal of Social Issues, 58 (1), 75-90.
- Jin, B., & Park, N. (2010). In-Person Contact Begets Calling and Texting: Interpersonal Motives for Cell Phone Use, Face-to-Face Interaction, and Loneliness. Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking, 13 (6), 611-618.
- Junco, R., Merson, D., & Salter, D. W. (2010). The Effect of Gender, Ethnicity, and Income on College Students' Use of Communication Technologies. Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking, 13 (6), 619-627.
- Kantor, D., & Lehr, W. (1976). Inside the Family. New York: Harper & Row.

- Kraut, R., Patterson, M., Lundmark, V., Kiesler, S., Mukopadhyay, T., & Scherlis, W. (1998). Internet Paradox: A Social Technology That Reduces Social Involvement and Psychological Well-Being?. American Psychologist, 53 (9), 1017-1031.
- Krejcie, R.V., & Morgan, D.V. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. Educational and Psychological Measurement. 30, 607-610.
- Lee, S.-J., & Chae, Y.-G. (2007). Children's Internet Use in a Family Context: Influence on Family Relationships and Parental Mediation. Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking, 10 (5), 640-644.
- Ling, R., & Donner, J. (2009). Mobile Communication: Digital Media and Society Series. Cambridge: Polity Press.
- Mahaarcha, W., & Kittisuksathit, S. (2009). Impact of Family Structure, Parental Migration, and Parental Divorce on an Adolescent's Educational Enrollment: Evidence from a Longitudinal Study in Kanchanaburi Province, Thailand. Journal of Population and Social Studies, 18(1), 1.
- Manning, W. D., & Lamb, K. A. (2003). Adolescent Well-Being in Cohabiting, Married, and Single-Parent Families. Journal of Marriage and Family, 65 (4), 876-893.
- Meeks, L., & Heit, P. (1991). Health: A Wellness Approach. Ohio: Merrill Publishing Company.
- Scotland National Health Service. (2010). Mental wellbeing. [monograph on the internet]. [cited 2013 May 15]. Available from: <http://www.healthscotland.com/mental-health-background.aspx>.
- Park, W. K. (2005). Mobile phone addiction. In Mobile Communications (pp. 253-272). Springer London.
- Ray, C., Sormunen, C., & Harris, T. (1999). Men's and Women's Attitudes toward Computer Technology: A Comparison. Information, Technology, Learning and Performance Journal, 17, 1-8.
- Ryff, C. D., & Keyes, C. L. M. (1995). The Structure of Psychological Well-being Revisited. Journal of Personality and Social Psychology, 69(4), 719-727.
- Sadlo, M., Campus, B., & Chambers, S. (2005). Effects of Communication Mode on Connectedness and Subjective Well-Being (Doctoral dissertation, Thesis, Australian Center of Quality of life).

- Schiffman, L. G., & Kanuk, L. L. (1997). Consumer Behavior (6th ed.). Upper Saddle River, New Jersey: Prentice Hall.
- Schreiber, L. (2013). When a Parent Dies. [monograph on the internet]. [cited 2013 March 4]. Available from: <http://www.oprah.com/spirit/When-a-Parent-Dies-Dealing-with-the-Death-of-a-Parent>.
- Valkenburg, P. M., & Peter, J. (2009). Social Consequences of the Internet for Adolescents: A Decade of Research. Psychological Science, 18 (1), 1-5.
- Vandewater, E. A., & Lansford, J. E. (1998). Influences of Family Structure and Parental Conflict on Children's Well-Being. Family Relations, 47 (4), 323-330.
- Videon, T. M. (2002). The Effects of Parent-Adolescent Relationships and Parental Separation on Adolescent Well-Being. Journal of Marriage and Family, 64 (2), 489-503.
- Wang, R., Bianchi, S. M., & Raley, S. B. (2005). Teenagers' Internet Use and Family Rules: A Research Note. Journal of Marriage and Family, 67, 1249-1258.
- Willamson, S. S. (1958). Social Psychology. (3 ed.). New York: The Ronald Press Company.
- Wood, J. T. (1995). Interpersonal Communication Everyday Encounters. New York: Mc Craw-Hill.
- World Health Organization. (2011). Mental Health: A State of Well-being. [monograph on the internet]. [cited 2013 May 15]. Available from: http://www.who.int/features/factfiles/mental_health/en/.
- Young, K. S. (1998). Internet Addiction: The Emergence of a New Clinical Disorder. CyberPsychology & Behavior, 1(3), 237-244.
- _____. (2004). Internet Addiction: A New Clinical Phenomenon and Its Consequences. American Behavioral Scientist, 48(4), 402-415.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสอบถามโครงการวิจัย

พฤติกรรมการสื่อสารโทรคมนาคม ความสัมพันธ์ในครอบครัว และสุขภาพจิตใจของนักเรียน
มัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดกาญจนบุรี

ผู้วิจัย นายจิตินันท์ ผิวนิล
นักศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาวิจัยประชากรและสังคม
สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล
ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม
ผู้ให้ทุน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

การวิจัยนี้ เป็นการศึกษาชีวิตความเป็นอยู่ พฤติกรรมการสื่อสาร ความสัมพันธ์กับครอบครัว รวมทั้งสำรวจข้อมูลความคิดและความรู้สึกของท่าน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการศึกษาของนักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรวิชาวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

ผู้วิจัยใคร่ขอความร่วมมือจากท่านในการตอบแบบสอบถามทุกข้อให้ตรงกับความเป็นจริงเพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษา โดยข้อมูลที่ท่านตอบจะไม่ได้มีการเผยแพร่แต่อย่างใด แต่จะถูกนำไปใช้เพื่อการศึกษาเท่านั้น ทั้งนี้ ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านในความร่วมมือเป็นอย่างดี ไว้ ณ โอกาสนี้

คำแนะนำสำหรับการกรอกแบบสอบถาม

- แบบสอบถามนี้ต้องการทราบลักษณะการสื่อสารและความสัมพันธ์กับบุคคลใกล้ชิดของตัวท่าน และมุมมองความรู้สึกของท่านที่มีต่อในชีวิตโดยรวม โดยข้อมูลนี้จะไม่ส่งผลกระทบต่อท่านแต่อย่างใด
- ในแบบสอบถามนี้มีข้อความหลายลักษณะซึ่งเกี่ยวข้องกับเรื่องชีวิตความเป็นอยู่โดยทั่วไป รวมทั้งมุมมองความรู้สึกนึกคิดของท่าน กรุณาตอบคำถามตามสภาพความเป็นจริงและตามความรู้สึกนึกคิดของท่านมากที่สุด เพื่อให้ผู้ศึกษาวิจัยเห็นภาพที่แท้จริงของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดกาญจนบุรี
- กรุณาตอบคำถามโดยการกรอกข้อความหรือทำเครื่องหมายถูก ✓ ในช่องว่างที่ตรงกับคำตอบของท่าน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลครอบครัว

1. ปัจจุบันพ่อแม่ของท่านอยู่ด้วยกันหรือไม่

- 1) อยู่ด้วยกัน
- 2) ไม่ได้อยู่ด้วยกัน (เช่น ทำงานคนละจังหวัด)
- 3) หย่าร้าง (พ่อ/แม่ แต่งงานใหม่)
- 4) หย่าร้าง (พ่อ/แม่ ไม่ได้ แต่งงานใหม่)
- 5) แม่เป็นหม้าย (พ่อเสียชีวิต)
- 6) พ่อเป็นหม้าย (แม่เสียชีวิต)
- 7) พ่อและแม่เสียชีวิต
- 8) อื่นๆ ระบุ.....

2. ในที่พักอาศัยของท่าน ท่านพักอาศัยอยู่กับใครบ้าง ณ ปัจจุบัน (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- 2.1) พ่อ
- 2.2) แม่
- 2.3) พี่ / น้อง / ลูกพี่ลูกน้อง
- 2.4) ปู่ ย่า ตา ยาย
- 2.5)ญาติ เช่น ลุง ป้า น้า อา
- 2.6) อยู่คนเดียว ไม่ได้อยู่กับผู้ปกครอง
- 2.7) อื่นๆ ระบุ.....

3. พ่อแม่ / ผู้ปกครองของท่านในปัจจุบัน ใช้การสื่อสารเหล่านี้หรือไม่

รายการ	ใช่	ไม่ใช่
3.1) โทรศัพท์บ้าน		
3.2) โทรศัพท์มือถือ		
3.3) อินเทอร์เน็ต		

4. ในช่วง 1 เดือนที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน สมาชิกในครอบครัวของท่านทำกิจกรรมหรือมีความสัมพันธ์กันตามข้อความต่อไปนี้อย่างไร

มีคำตอบ 3 ระดับ คือ

ไม่ได้ปฏิบัติเลย หมายถึง ไม่ได้หรือไม่เคยปฏิบัติตามข้อความนั้นเลย

เป็นบางครั้ง หมายถึง ปฏิบัติตามข้อความนั้นเป็นบางวัน

เป็นประจำ หมายถึง ปฏิบัติตามข้อความนั้นทุกวัน (สัปดาห์ละ 7 วัน) หรือทุกครั้งที่มีโอกาส

กิจกรรม / ความสัมพันธ์	ไม่ได้ปฏิบัติ	บางครั้ง	เป็นประจำ
A. การใช้เวลาในการทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกในครอบครัวทั้งกิจกรรมในบ้านและนอกบ้าน			
A1) รับประทานอาหารร่วมกัน			
A2) ทำงานบ้าน ทำความสะอาดบ้าน หรือทำกับข้าวร่วมกัน เป็นต้น			

กิจกรรม / ความสัมพันธ์	ไม่ได้ปฏิบัติ	บางครั้ง	เป็นประจำ
A3) ทำกิจกรรมนันทนาการ พักผ่อนหย่อนใจ ดูโทรทัศน์ ฟังวิทยุ ร่วมกัน			
A4) ออกกำลังกาย และเล่นกีฬาประเภทต่างๆ ร่วมกัน			
A5) พักผ่อนหย่อนใจนอกบ้านร่วมกัน เช่น เที่ยว ฟังเพลง ดูหนัง เกี่ยวกับพิธีกรรมฯ ฯลฯ			
A6) เยี่ยมญาติมิตรและเพื่อนฝูงที่อาศัยอยู่ที่อื่นๆ หรือต่างจังหวัด			
A7) ร่วมพิธีกรรมหรืองานบุญในโอกาสต่างๆ เช่น งานแต่งงาน งานบวช งานศพ เป็นต้น			
A8) ร่วมกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา และประเพณีต่างๆ			
A9) กิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ต่อสาธารณะ เช่น ช่วยปลูกต้นไม้ กวาดถนน และขุดลอกคูคลอง เป็นต้น			
B. สมาชิกในครอบครัวมีการพูดคุย ปรึกษาหารือ และตัดสินใจในเรื่องสำคัญต่างๆ			
B1) สมาชิกในครอบครัวสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่			
B2) สมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วม/ช่วยกันในการตัดสินใจเรื่องที่สำคัญของครอบครัว			
B3) ในการแก้ปัญหาต่างๆ สมาชิกในครอบครัวจะพูดคุยกันเอง			
B4) เมื่อมีปัญหา สมาชิกในครอบครัวจะพูดคุยกันจนได้ทางออกที่พอใจ			
B5) สมาชิกในครอบครัวช่วยกันหาวิธีใหม่ๆ ในการแก้ปัญหา			
B6) เมื่อมีปัญหาเกิดขึ้น สมาชิกในครอบครัวจะประนีประนอม หรือตกลงกันได้			
B7) สมาชิกในครอบครัวรู้สึกสนิทกับคนนอกบ้านมากกว่า			
B8) สมาชิกในครอบครัวมักจะพูดคุยหรือปรึกษาปัญหาเกี่ยวกับคนอื่นมากกว่าสมาชิกในครอบครัว			
B9) สมาชิกในครอบครัวต่างคนต่างทำตามความพอใจของตนเอง			
B10) สมาชิกในครอบครัวไม่สนใจซึ่งกันและกัน			
B11) เวลาคิดจะทำอะไรทั้งครอบครัว เป็นเรื่องที่ลำบากใจ			
B12) สมาชิกในครอบครัวไม่กล้าหรือลำบากใจที่จะพูดถึงสิ่งที่อยู่ในใจตนเอง			
B13) สมาชิกในครอบครัวมักแบ่งพวกมากกว่าจะร่วมกันทำกิจกรรมทั้งครอบครัว			
B14) เป็นเรื่องยากที่จะเปลี่ยนแปลงกฎระเบียบ/ข้อตกลงในบ้าน			

กิจกรรม / ความสัมพันธ์	ไม่ได้ปฏิบัติ	บางครั้ง	เป็นประจำ
C. สมาชิกในครอบครัวแสดงออกซึ่งความรักและความเอื้ออาทรต่อกัน ทั้งทางกาย วาจาใจ			
C1) สมาชิกในครอบครัวแสดงออกถึงความรัก ความห่วงใย และเอื้ออาทรต่อกันด้วยคำพูดและการปฏิบัติอยู่เสมอ เช่น ไหว้ผู้ใหญ่ ลูบหัวลูก กอด หอม และสัมผัสอย่างอ่อนโยน			
C2) สมาชิกในครอบครัวให้ความเคารพนับถือซึ่งกันและกัน			
C3) สมาชิกในครอบครัวดูแลเอาใจใส่ต่อกันทั้งในยามปกติ เจ็บป่วย และเมื่อมีปัญหา			
C4) สมาชิกในครอบครัวให้กำลังใจซึ่งกันและกันในการดำเนินชีวิต ด้วยคำพูดหรือการกระทำที่ก่อให้เกิดกำลังใจ			
C5) สมาชิกในครอบครัวของท่าน แก้ปัญหาหรือข้อขัดแย้งภายในครอบครัวด้วยวิธีการใด			
C5.1) ปรึกษาหารือกัน			
C5.2) พุดคุยกันด้วยเหตุผล			
C5.3) รับฟังความคิดเห็นกัน			
C5.4) ทำร้ายร่างกาย ตบตี			
C5.5) โต้เถียง ประชด คำทอ			
D. การปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ที่เหมาะสมของสมาชิกในครอบครัว			
D1) สมาชิกในครอบครัวรับผิดชอบงานตามหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเองเป็นอย่างดี			
D2) สมาชิกในครอบครัวร่วมกันรับผิดชอบงานของครอบครัว เช่น เลี้ยงลูก งานบ้าน			
D3) สมาชิกในครอบครัวช่วยแบ่งเบาภาระซึ่งกันและกัน เช่น ลูกช่วยแม่ขายของ หรือสามีภรรยาช่วยกันทำงานบ้าน เป็นต้น			
D4) สมาชิกในครอบครัวได้รับการอบรมสั่งสอน ดูแล ปลูกฝัง และถ่ายทอดในสิ่งที่ดีงาม			
D5) สมาชิกในครอบครัวเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตให้แก่อนุชนรุ่นหลัง			
D6) สมาชิกในครอบครัวมีส่วนร่วมในการกำหนดกฎระเบียบหรือข้อตกลงภายในบ้าน			
D7) กฎของบ้านเป็นที่ยอมรับของสมาชิกในครอบครัว เช่น กินข้าวเย็นพร้อมกัน หรือจะไปไหนผิดเวลาต้องบอกให้ทราบ เป็นต้น			

5. ครอบครัวของท่าน มีปัญหาหรือข้อขัดแย้งภายในครอบครัวที่เกิดขึ้น จากสาเหตุเรื่องใด

- 0) ไม่มี (ข้ามไปส่วนที่ 2)
- 1) มีปัญหา ดังต่อไปนี้ (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
  - 5.1) เงินทอง
  - 5.2) ผู้สาว
  - 5.3) ลูก
  - 5.4) งาน
  - 5.5) การเจ็บป่วย
  - 5.6) การพุดจา
  - 5.7) ทศนคติ/ความเห็นไม่ตรงกัน
  - 5.8) อื่นๆ โปรดระบุ.....

ส่วนที่ 2 ข้อมูลพฤติกรรมการติดต่อสื่อสาร

1. ปัจจุบันนี้ท่านใช้บริการการสื่อสารอะไรบ้าง

ประเภทบริการ	การใช้	ปริมาณการใช้	บุคคลที่ท่านสื่อสารด้วยมากที่สุด
1.1 โทรศัพท์บ้าน	☐ ไม่ใช่ (ข้ามไปข้อ 1.2) ☐ ใช่	วันละ.....นาที	☐ 1) เพื่อน ☐ 2) แฟน / คนรัก ☐ 3) คนในครอบครัว ☐ 4) อื่นๆ ระบุ.....
1.2 โทรศัพท์สาธารณะ	☐ ไม่ใช่ (ข้ามไปข้อ 1.3) ☐ ใช่	วันละ.....นาที	☐ 1) เพื่อน ☐ 2) แฟน / คนรัก ☐ 3) คนในครอบครัว ☐ 4) อื่นๆ ระบุ.....
1.3 โทรศัพท์มือถือ	☐ ไม่ใช่ (ข้ามไปข้อ 1.5) ☐ ใช่	วันละ.....นาที	☐ 1) เพื่อน ☐ 2) แฟน / คนรัก ☐ 3) คนในครอบครัว ☐ 4) อื่นๆ ระบุ.....
1.4 การส่งข้อความ (SMS / MMS)	☐ ไม่ใช่ (ข้ามไปข้อ 1.4) ☐ ใช่	วันละ.....ครั้ง	☐ 1) เพื่อน ☐ 2) แฟน / คนรัก ☐ 3) คนในครอบครัว ☐ 4) อื่นๆ ระบุ.....
1.5 การใช้อินเทอร์เน็ต	☐ ไม่ใช่ (ข้ามไปข้อ 7) ☐ ใช่	วันละ.....นาที	☐ 1) เพื่อน ☐ 2) แฟน / คนรัก ☐ 3) คนในครอบครัว ☐ 4) อื่นๆ ระบุ.....

ประเภทบริการ	การใช้	ปริมาณการใช้	บุคคลที่ท่านสื่อสารด้วยมากที่สุด
1.6 การสื่อสารข้อความ (Chat) ทั้งบนมือถือและคอมพิวเตอร์	☐ ไม่ใช่ (ข้ามไปข้อ 1.7) ☐ ใช่	วันละ.....นาที	☐ 1) เพื่อน ☐ 2) แฟน / คนรัก ☐ 3) คนในครอบครัว ☐ 4) อื่นๆ ระบุ.....
1.7 การใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์	☐ ไม่ใช่ (ข้ามไปข้อ 2) ☐ ใช่	วันละ.....นาที	☐ 1) เพื่อน ☐ 2) แฟน / คนรัก ☐ 3) คนในครอบครัว ☐ 4) อื่นๆ ระบุ.....

2. ท่านใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อทำอะไรบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- 2.1) ค้นหาข้อมูล   2.2) เซ็คอีเมลล์   2.3) แชท/ ติดต่อสื่อสาร
 2.4) เล่นเกมส์   2.5) ดูหนัง ฟังเพลง   2.6) อื่นๆ ระบุ.....

3. ท่านใช้อินเทอร์เน็ตที่ไหนเป็นประจำมากที่สุด

- 1) ที่บ้าน
 2) โรงเรียน
 3) บ้านเพื่อน
 4) ร้านอินเทอร์เน็ตคาเฟ่ / ร้านเกมส์

4. ในแต่ละเดือน ผู้ปกครองของท่านออกเงินจ่ายค่าอินเทอร์เน็ตให้ท่านหรือไม่

- 0) ไม่ได้จ่ายเงินค่าใช้จ่ายให้
 1) ออกเงินค่าใช้จ่ายให้

5. ในการใช้อินเทอร์เน็ตที่บ้าน คนในครอบครัวของท่านเข้ามามีส่วนร่วมกับท่านด้วยหรือไม่

- 0) ไม่เคยใช้อินเทอร์เน็ตที่บ้าน
 1) ไม่มีส่วนร่วม ปล่อยให้ท่านใช้งานได้โดยอิสระ ตามลำพัง
 2) คนในครอบครัวมีส่วนร่วมบางครั้ง
 3) คนในครอบครัวมีส่วนร่วมในการใช้ทุกครั้ง

6. ระหว่างที่ท่านใช้อินเทอร์เน็ตนอกบ้าน ส่วนใหญ่มีใครอยู่กับท่าน
- 0) ไม่เคยใช้อินเทอร์เน็ตนอกบ้าน
- 1) ใช้งานคนเดียว
- 2) เพื่อน
- 3) คนในครอบครัว
- 4) อื่นๆ ระบุ.....
7. ในแต่ละเดือน ผู้ปกครองของท่านออกเงินค่าจ่ายค่าโทรศัพท์ให้ท่านหรือไม่
- 0) ไม่ได้จ่ายเงินค่าใช้จ่ายให้
- 1) ออกเงินค่าใช้จ่ายให้
8. เวลาที่มีเรื่องทะเลาะกับคนในครอบครัว ท่านปรับความเข้าใจกันอย่างไร
- 0) ไม่พูดคุยกัน (ข้ามไปข้อ 9)
- 1) พูดคุยกันโดยวิธี.... (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- 8.1) พูดคุยกันต่อหน้า 8.2) คุยทางโทรศัพท์
- 8.3) ส่งข้อความ/ อีเมล/ แชน 8.4) สื่อสารผ่านสังคมออนไลน์
- 8.5) อื่นๆ ระบุ.....
9. เมื่อท่านมีเรื่องไม่สบายใจ มีปัญหา หรือต้องการคำปรึกษา ท่านเลือกใช้การพูดคุยอย่างไร
- 0) ไม่ปรึกษาคนในครอบครัว (ข้ามไปข้อ 10)
- 1) ปรึกษาโดยวิธี.... (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- 9.1) ปรึกษาพูดคุยกันต่อหน้าโดยตรง 9.2) คุยทางโทรศัพท์
- 9.3) ส่งข้อความ/ อีเมล/ แชน 9.4) สื่อสารผ่านสังคมออนไลน์
- 9.5) อื่นๆ ระบุ.....
10. เมื่อถึงวันสำคัญ หรือเทศกาลต่างๆ ท่านเลือกบอกความรู้สึก คำอวยพรคนในครอบครัวอย่างไร
- 0) ไม่เคยบอกความรู้สึก (ข้ามไปข้อ 11)
- 1) บอกความรู้สึกโดยวิธี.... (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- 10.1) บอกกันต่อหน้าโดยตรง 10.2) บอกทางโทรศัพท์
- 10.3) ส่งข้อความ/ อีเมล/ แชน 10.4) บอกทางสื่อสังคมออนไลน์
- 10.5) อื่นๆ ระบุ.....

11. ผู้ปกครองของท่านบ่น / ห้าม / ควบคุม การใช้โทรศัพท์ ของท่านในเรื่องใดต่อไปนี้บ้าง 0) ไม่ได้ห้ามอะไรเลย (ข้ามไปข้อ 12) 1) บ่น / ห้าม / ควบคุม การใช้โทรศัพท์ของท่านในเรื่องต่อไปนี้

	ควบคุม	ไม่ได้ควบคุม
11.1) ระยะเวลาในการคุย เช่น คุยนาน		
11.2) ค่าโทรศัพท์		
11.3) เนื้อหา เรื่องราวที่ท่านพูดคุย		
11.4) บุคคลที่ท่านคุยด้วย		

12. ผู้ปกครองของท่านบ่น / ห้าม / ควบคุม ใช้อินเทอร์เน็ต ของท่านในเรื่องใดต่อไปนี้บ้าง 0) ไม่ได้ห้ามอะไรเลย (ข้ามไปข้อ 13) 1) บ่น / ห้าม / ควบคุม การใช้อินเทอร์เน็ตของท่านในเรื่องต่อไปนี้

	ควบคุม	ไม่ได้ควบคุม
12.1) ระยะเวลาในการใช้งาน		
12.2) ค่าอินเทอร์เน็ต		
12.3) เนื้อหา เรื่องราว เว็บไซต์ที่ใช้งาน		
12.4) บุคคลที่ท่านติดต่อด้วย		

13. ท่านมีอาการเหล่านี้หรือไม่

การใช้มือถือ	ไม่เคยเลย	นานๆ ครั้ง	เป็นประจำ
13.1) ตื่นเช้ามาจะต้องหยิบมือถือมาดู Missed call ก่อน			
13.2) เข้าห้องน้ำจะต้องพกมือถือติดตัวไปด้วย			
13.3) กระทบกระวายถ้าไม่ได้ส่งข้อความ แชนท บนมือถือ			
13.4) เวลากินข้าวจะมีมือถือวางไว้ด้วย			
13.5) หมดความมั่นใจ ถ้าลืมมือถือไว้ที่บ้าน			
13.6) รู้สึกเหงา ว้าเหว่ อ้างว้าง ถ้าไม่มีสายโทรเรียกเข้าหลายชั่วโมงติดต่อกัน			
13.7) หงุดหงิดทุกครั้งที่ต้องปิดมือถือ			
13.8) เมื่อเปิดมือถือหลังจากปิดเครื่อง/แบตเตอรี่หมด สิ่งแรกที่ทำคือดูว่ามีใครโทรมาหาบ้าง			

14. ท่านมีอาการเหล่านี้หรือไม่

การใช้อินเทอร์เน็ต	ไม่เคยเลย	นานๆ ครั้ง	เป็นประจำ
14.1) รู้สึกหมกมุ่นกับอินเทอร์เน็ต แม้ในเวลาที่ไม่ได้ต่อเข้าระบบอินเทอร์เน็ต			
14.2) มีความต้องการใช้อินเทอร์เน็ตเป็นเวลานานขึ้นอยู่เรื่อยๆ			
14.3) ไม่สามารถควบคุมการใช้อินเทอร์เน็ตได้			
14.4) รู้สึกหงุดหงิดเมื่อใช้อินเทอร์เน็ตน้อยลง หรือหยุดใช้			
14.5) คิดว่าเมื่อใช้อินเทอร์เน็ตแล้ว ทำให้ตนเองรู้สึกดีขึ้น			
14.6) ใช้อินเทอร์เน็ตในการหลีกเลี่ยงปัญหา			
14.7) หลอกคนในครอบครัว หรือเพื่อน เรื่องการใช้อินเทอร์เน็ตของตนเอง			
14.8) มีอาการผิดปกติเมื่อเลิกใช้อินเทอร์เน็ต เช่น หงุดหงิด วิตกกังวล			

ส่วนที่ 3 สุขภาวะจิตใจ

1. คำถามต่อไปนี้จะเป็นคำถามถึงประสบการณ์ของท่านในช่วง 1 เดือนที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน

ไม่เลย	หมายถึง ไม่เคยมีเหตุการณ์ อาการ ความรู้สึก หรือ ไม่เห็นด้วยกับเรื่องนั้น
เล็กน้อย	หมายถึง เคยมีเหตุการณ์ อาการ ความรู้สึกเรื่องนั้นๆ เพียงเล็กน้อย หรือเห็นด้วยกับเรื่องนั้นๆ เพียงเล็กน้อย
มาก	หมายถึง เคยมีเหตุการณ์ อาการ ความรู้สึกเรื่องนั้นๆ เพียงเล็กน้อย หรือเห็นด้วยกับเรื่องนั้นๆ มาก
มากที่สุด	หมายถึง เคยมีเหตุการณ์ อาการ ความรู้สึกเรื่องนั้นๆ เพียงเล็กน้อยมากที่สุด หรือเห็นด้วยกับเรื่องนั้นๆ มากที่สุด

ข้อคำถาม	ไม่เคยเลย	เล็กน้อย	มาก	มากที่สุด
1.1 ท่านพึงพอใจในชีวิต				
1.2 ท่านรู้สึกสบายใจ				
1.3 ท่านรู้สึกเบื่อหน่ายท้อแท้กับการดำเนินชีวิตประจำวัน				
1.4 ท่านรู้สึกผิดหวังในตนเอง				
1.5 ท่านรู้สึกว่าชีวิตของท่านมีแต่ความทุกข์				
1.6 เมื่อมีปัญหาท่านสามารถทำใจยอมรับได้สำหรับปัญหาที่ยากจะแก้ไข				
1.7 ท่านมั่นใจว่าจะสามารถควบคุมอารมณ์ได้เมื่อมีเหตุการณ์คับขันหรือร้ายแรงเกิดขึ้น				
1.8 ท่านมั่นใจว่าจะเผชิญเหตุการณ์ร้ายแรงที่เกิดขึ้นในชีวิต				

ข้อคำถาม	ไม่เคยเลย	เล็กน้อย	มาก	มากที่สุด
1.9 ท่านรู้สึกเห็นอกเห็นใจเมื่อผู้อื่นมีทุกข์				
1.10 ท่านรู้สึกเป็นสุขในการช่วยเหลือผู้อื่นที่มีปัญหา				
1.11 ท่านให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อื่นเมื่อมีโอกาส				
1.12 ท่านรู้สึกภูมิใจในตัวเอง				
1.13 ท่านรู้สึกมั่นคงปลอดภัยเมื่ออยู่ในครอบครัว				
1.14 หากท่านป่วยหนัก ท่านเชื่อว่าครอบครัวจะดูแลท่านเป็นอย่างดี				
1.15 สมาชิกในครอบครัวมีความรักและผูกพันต่อกัน				

2. ท่านมีความรู้สึกดังต่อไปนี้บ่อยเพียงใดในรอบ 1 เดือนที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน

ข้อคำถาม	ไม่เคย	นานๆ ครั้ง	บ่อยๆ	ตลอดเวลา
2.1 ท่านรู้สึกหงุดหงิดง่าย				
2.2 ท่านรู้สึกเบื่ออาหาร				
2.3 ท่านไม่สามารถขจัดความเศร้าออกจากใจได้ แม้จะมีคนคอยช่วยเหลือก็ตาม				
2.4 ท่านรู้สึกว่าตนเองดีพอๆ กับคนอื่น				
2.5 ท่านไม่มีสมาธิ				
2.6 ท่านรู้สึกหดหู่				
2.7 ทุกๆ สิ่งที่ท่านกระทำจะต้องฝืนใจ				
2.8 ท่านมีความหวังเกี่ยวกับอนาคต				
2.9 ท่านรู้สึกว่าชีวิตมีแต่สิ่งลึ้มเหลว				
2.10 ท่านรู้สึกหวาดกลัว				
2.11 ท่านนอนไม่ค่อยหลับ				
2.12 ท่านมีความสุข				
2.13 ท่านไม่ค่อยอยากคุยกับใคร				
2.14 ท่านรู้สึกเหงา				
2.15 ผู้คนทั่วไปไม่ค่อยเป็นมิตรกับท่าน				
2.16 ท่านรู้สึกว่าชีวิตนี้สนุกสนาน				
2.17 ท่านร้องไห้				
2.18 ท่านรู้สึกเศร้า				
2.19 ผู้คนรอบข้างไม่ชอบตัวท่าน				
2.20 ท่านรู้สึกท้อถอยในชีวิต				

ส่วนที่ 4 ข้อมูลทั่วไป

1. เพศ

- 1) ชาย
 2) หญิง

2. อายุ.....ปี

3. ระดับชั้นเรียน

- 1) มัธยมศึกษาปีที่ 4
 2) มัธยมศึกษาปีที่ 5
 3) มัธยมศึกษาปีที่ 6

4. ระดับเกรดเฉลี่ย (GPA) ในเทอมที่ผ่านมา.....

5. ท่านได้รับเงินสำหรับใช้จ่ายส่วนตัวเฉลี่ยเท่าใด

- 1) ได้รับเป็นรายวัน   วันละ..... บาท
 2) ได้รับเป็นรายสัปดาห์   สัปดาห์ละ..... บาท
 3) ได้รับเป็นรายเดือน   เดือนละ..... บาท

6. ท่านได้รับเงินสำหรับใช้จ่ายส่วนตัวจากใครบ้าง (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

- 6.1) พ่อแม่   6.2)ญาติพี่น้อง
 6.3) หาด้วยตัวเอง   6.4) อื่นๆ ระบุ.....

☺☺☺ ขอขอบคุณสำหรับการตอบแบบสอบถามนี้ ☺☺☺

ภาคผนวก ข

แนวคำถามสำหรับการสัมภาษณ์กลุ่ม

ผู้วิจัย นายฐิตินันท์ พิวนิด นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาวิจัยประชากรและสังคม
สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล
ผู้ให้ทุน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

ก่อนเริ่มสนทนา

1. เริ่มต้นโดยการแนะนำตนเอง และโครงการวิจัยสั้นๆ
2. แจ้งระยะเวลาที่จะใช้ในการพูดคุยโดยประมาณ และประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัย
3. ให้ผู้ที่มาร่วมทำกลุ่มแนะนำตนเอง
4. ถามคำถามทั่วไป เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยกัน

ประเด็นคำถาม

1. ส่วนใหญ่ท่านถูกผู้ปกครองหรือบ่นครอบครัวในเรื่องใดบ้าง เพราะอะไร
2. ทุกวันนี้ท่านคิดว่าการสื่อสารโทรคมนาคมมีความสำคัญชีวิตประจำวันกับท่านอย่างไรบ้าง
3. ท่านคิดว่าวัยรุ่นนิยมใช้การสื่อสารเทคโนโลยี โดยเฉพาะโทรศัพท์เคลื่อนที่และอินเทอร์เน็ตเพื่อวัตถุประสงค์ใดบ้าง
4. การใช้การสื่อสารเทคโนโลยีมีส่วนช่วยทำให้ท่านรู้สึกดี หรือ สร้างปัญหาอะไรกับท่านบ้าง ลองยกตัวอย่าง เล่าเหตุการณ์
5. ท่านรู้สึกอย่างไรเมื่อไม่ได้ใช้อินเทอร์เน็ต ลืมโทรศัพท์เคลื่อนที่ไว้ที่บ้าน หรือระบบโทรศัพท์/ระบบอินเทอร์เน็ตล่ม ติดต่อสื่อสารใช้งานไม่ได้
6. พ่อแม่ ผู้ปกครอง และคนในบ้านของท่าน ใช้อินเทอร์เน็ต และโทรศัพท์เคลื่อนที่หรือไม่
7. ครอบครัวของท่านมีบทบาท หรือ มีส่วนร่วมกับการสื่อสารของท่านอย่างไรบ้าง
8. ท่านพูดคุย เปิดเผยเรื่องราวส่วนตัวกับคนในครอบครัวมากน้อยแค่ไหน แล้วเรื่องใดบ้างที่ท่านไม่กล้าเล่าให้ผู้ปกครองฟัง เพราะอะไร
9. หากพ่อกับแม่ หรือคนในบ้านของท่านทะเลาะกัน หรือท่านทะเลาะกับคนในบ้านท่านมีความรู้สึกอย่างไรบ้าง แล้วท่านแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างไร

ภาคผนวก ก

หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัย

หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัยโดยได้รับการบอกกล่าวและเต็มใจ
(สำหรับผู้เยาว์อายุระหว่าง 15-17 ปี)

วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....

ข้าพเจ้า..... อายุ..... ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่.....

ถนน..... ตำบล..... อำเภอ.....

จังหวัด..... รหัสไปรษณีย์..... โทรศัพท์.....

ขอแสดงเจตนายินยอมให้เด็กในปกครองของข้าพเจ้าเข้าร่วม โครงการวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการสื่อสารโทรคมนาคม ความสัมพันธ์ในครอบครัว และสุขภาพจิตใจของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดกาญจนบุรี

โดยเด็กในปกครองของข้าพเจ้าได้รับทราบรายละเอียดเกี่ยวกับที่มาและจุดมุ่งหมายในการทำวิจัยรายละเอียดขั้นตอนต่างๆ ที่จะต้องปฏิบัติหรือได้รับการปฏิบัติ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับของการวิจัยและความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากการเข้าร่วมการวิจัย รวมทั้งแนวทางป้องกันและแก้ไขหากเกิดอันตราย โดยได้อ่านข้อความที่มีรายละเอียดอยู่ในเอกสารแจ้งผู้เข้าร่วมการวิจัย โดยตลอด อีกทั้งยังได้รับคำอธิบายและตอบข้อสงสัยจากหัวหน้าโครงการวิจัยเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

ข้าพเจ้าจึงสมัครใจให้เด็กในปกครองของข้าพเจ้าเข้าร่วมใน โครงการวิจัยนี้

ข้าพเจ้าและ เด็กในปกครองของข้าพเจ้าได้ทราบว่าถึงสิทธิ์ที่ข้าพเจ้าจะได้รับข้อมูลเพิ่มเติมทั้งทางด้านประโยชน์และโทษ จากการเข้าร่วมการวิจัย และสามารถถอนตัวเด็กในปกครองของหรือขอเข้าร่วมการวิจัยได้ทุกเมื่อ โดยจะไม่มีการทวงถามใดๆ ต่อเด็กในปกครองของข้าพเจ้าที่ได้รับ ในอนาคต และยินยอมให้ผู้วิจัยใช้ข้อมูลส่วนตัวของเด็กในปกครองของข้าพเจ้าที่ได้รับจากการวิจัย แต่จะไม่เผยแพร่ต่อสาธารณะเป็นรายบุคคล โดยจะนำเสนอเป็นข้อมูลโดยรวมจากการวิจัยเท่านั้น

หากข้าพเจ้าและ เด็กในปกครองของข้าพเจ้ามีข้อข้องใจเกี่ยวกับขั้นตอนของการวิจัย ข้าพเจ้าจะสามารถติดต่อกับ นายจิตนันท์ ฝวนิด หมายเลขโทรศัพท์ 081-560-6187 ได้ตลอดเวลา

หากให้เด็กในปกครองของข้าพเจ้า ได้รับการปฏิบัติไม่ตรงตามที่ระบุไว้ในเอกสารแจ้งผู้เข้าร่วมการวิจัย ข้าพเจ้าสามารถติดต่อกับประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน สาขาสังคมศาสตร์ หรือผู้แทนได้ที่สำนักงานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน สาขาสังคมศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ถนนพุทธมณฑล สาย 4 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170 โทรศัพท์ 02-441 9180 โทรสาร 02-441 9181

ข้าพเจ้าและ เด็กในปกครองของข้าพเจ้าเข้าใจข้อความในเอกสารแจ้งผู้เข้าร่วมการวิจัย และหนังสือแสดงเจตนายินยอมนี้ โดยตลอดแล้ว จึงลงลายมือชื่อไว้

ลงชื่อ.....ผู้เข้าร่วมการวิจัย/ผู้แทน โดยชอบธรรม
(.....) วันที่.....

ลงชื่อ.....ผู้ให้ข้อมูลและขอความยินยอม/หัวหน้าโครงการวิจัย
(.....) วันที่.....

ในกรณีที่ผู้เข้าร่วมการวิจัยไม่สามารถอ่านหนังสือได้ผู้ที่อ่านข้อความทั้งหมดแทนผู้เข้าร่วมการวิจัย
คือ.....จึงได้ลงลายมือชื่อไว้เป็นพยาน

ลงชื่อ.....พยาน
(.....) วันที่.....

หนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัยที่ได้รับการบอกกล่าวและเต็มใจ

วันที่..... เดือน..... พ.ศ.....

ข้าพเจ้า.....อายุ.....ปี อาศัยอยู่บ้านเลขที่.....
 ถนน.....ตำบล.....อำเภอ.....
 จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....โทรศัพท์.....

ขอแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมโครงการวิจัยเรื่อง “พฤติกรรมการใช้สารโทรคมนาคม ความสัมพันธ์ในครอบครัว และสุขภาพจิตใจของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จังหวัดกาญจนบุรี”

โดยข้าพเจ้าได้รับทราบรายละเอียดเกี่ยวกับที่มาและจุดมุ่งหมายในการทำวิจัยรายละเอียดขั้นตอนต่างๆ ที่จะต้องปฏิบัติหรือได้รับการปฏิบัติ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับของการวิจัยและความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นจากการเข้าร่วมการวิจัย รวมทั้งแนวทางป้องกันและแก้ไขหากเกิดอันตราย โดยอ่านข้อความที่มีรายละเอียดอยู่ในเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัยโดยตลอด อีกทั้งยังได้รับคำอธิบายและตอบข้อสงสัยจากหัวหน้าโครงการวิจัยเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

ข้าพเจ้าจึงสมัครใจเข้าร่วมในโครงการวิจัยนี้

ข้าพเจ้าได้ทราบถึงสิทธิ์ที่ข้าพเจ้าจะได้รับข้อมูลเพิ่มเติมทั้งทางด้านประโยชน์และโทษจากการเข้าร่วมการวิจัย และสามารถถอนตัวหรืองดเข้าร่วมการวิจัยได้ทุกเมื่อ โดยจะไม่มีผลกระทบใดๆ ต่อข้าพเจ้าที่จะได้รับในอนาคต และยินยอมให้ผู้วิจัยใช้ข้อมูลส่วนตัวของข้าพเจ้าที่ได้รับจากการวิจัย แต่จะไม่เผยแพร่ต่อสาธารณะเป็นรายบุคคล โดยจะนำเสนอเป็นข้อมูลโดยรวมจากการวิจัยเท่านั้น

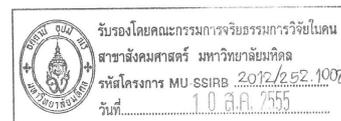
หากข้าพเจ้ามีข้อสงสัยที่จะสอบถามเกี่ยวข้องกับกรวิจัย ข้าพเจ้าสามารถติดต่อไปยัง นายฐิติพันธ์ ฝวีนิล หมายเลขโทรศัพท์ 081-560-6187 ได้ตลอดเวลา

หากข้าพเจ้าได้รับการปฏิบัติไม่ตรงตามที่ระบุไว้ในเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย ข้าพเจ้าสามารถติดต่อกับ ประธานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน สาขาสังคมศาสตร์ หรือผู้แทนได้ที่สำนักงานคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน สาขาสังคมศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ถนนพุทธมณฑล สาย 4 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170 โทรศัพท์ 0 2441 9180 โทรสาร 0 2441 9181

ข้าพเจ้าเข้าใจข้อความในเอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย และหนังสือแสดงเจตนายินยอมนี้โดยตลอดแล้ว จึงลงลายมือชื่อไว้

ลงชื่อ.....ผู้เข้าร่วมวิจัย
 (.....) วันที่.....

ลงชื่อ.....ผู้ให้ข้อมูลและขอความยินยอม
 (.....) วันที่.....

ภาคผนวก ง

เอกสารรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในคน

COA.No.2012/252.1008

Documentary Proof of The Committee for Research Ethics (Social Sciences)

Title of Project: Telecommunication Usage, Family Relations and Subjective Well-Being of High School Students in Kanchanaburi Province
(Thesis for Master Degree)

Principal Investigator: Mr. Titinan Pewnail

Name of Institution: Institute for Population and Social Research, Mahidol University

Approval includes:

- 1) MU-SSIRB Submission Form version received date 1 August 2012
- 2) Participant Information Sheet for 15-17 years old version date 1 August 2012
- 3) Participant Information Sheet version date 1 August 2012
- 4) Informed Consent Form for 15-17 years old version date 1 August 2012
- 5) Informed Consent Form version date 1 August 2012
- 6) Questionnaire received date 3 May 2012
- 7) Focus Group Discussion received date 3 May 2012

The Committee for Research Ethics (Social Sciences) is in full compliance with International Guidelines of Human Research Protection such as Declaration of Helsinki, The Belmont Report, CIOMS Guidelines and the International Conference on Harmonization in Good Clinical Practice (ICH-GCP)

Date of Approval: 10 August 2012
Date of Expiration: 9 August 2013

Signature of Chairman:.....
 (Assoc. Prof. Pichet Kalamkasait)

Signature of Head of the Institute:.....
 (Assoc. Prof. Dr.Wariya Chinwanno)
 Dean of Faculty of Social Sciences and Humanities

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ - สกุล

นายฐิตินันท์ ผิวนิล

วัน เดือน ปีเกิด

13 มีนาคม พ.ศ. 2528

สถานที่เกิด

จังหวัดนนทบุรี ประเทศไทย

วุฒิการศึกษา

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พ.ศ. 2546-2549

ศิลปศาสตรบัณฑิต (สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา)
เกียรตินิยมอันดับหนึ่ง

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ. 2551-2552

ประกาศนียบัตรบัณฑิต (การวิจัยทางสังคม)

มหาวิทยาลัยมหิดล พ.ศ. 2552-2556

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (วิจัยประชากรและสังคม)

ทุนการศึกษา

The Wellcome Trust-IPSR Graduate Scholarship

ปีการศึกษา 2552-2553

ทุนวิจัย

ทุนวิจัยมหาบัณฑิต สกว. ด้านมนุษยศาสตร์-

สังคมศาสตร์ (TRF MASTER RESEARCH

GRANTS: TRF-MAG) ประจำปีงบประมาณ 2555

อีเมลติดต่อ

titidat@gmail.com